

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ÇORUMLU DEVLET
MEMURLARI
(1879-1909)**

Hazırlayan

Hayrettin ÖRS

Tarih Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi İbrahim AYKUN

TOKAT – 2019

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ÇORUMLU DEVLET
MEMURLARI
(1879-1909)**

Hazırlayan
Hayrettin ÖRS

Tarih Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi İbrahim AYKUN

TOKAT – 2019

SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ÇORUMLU DEVLET
MEMURLARI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 08 / 08 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr.Songül ÇOLAK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AYKUN (Danışman)

Üye : Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN

İmzası

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 01/08/2019 tarih ve 45-16 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. İlhan EROĞLU

BİLİMSEL ETİK SÖZLEŞMESİ

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

...../...../2019

Hayrettin ÖRS

TEŞEKKÜR VE İTHAF

Çalışmalarımızda engin bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi İbrahim AYKUN'a, bu süreçte tecrübelerini sürekli yanımda hissettiğim değerli hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi Necati ÇAVDAR'a sonsuz teşekkür ediyorum. Aynı zamanda T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Külliyesi'nde memur bulunan, Halkla İlişkiler ve İletişim Uzmanı Sayın Sevinç AKÇA hanımefendiye de yardımlarından dolayı minnettarım. Benim de halen memuru bulunduğum Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün, başta değerli müdürümüz olmak üzere tüm personeline bu çalışmama destek oldukları için teşekkür ediyorum. Son olarak yardımını hiç esirgemeyen, yanımda desteğini hep hissettiğim kıymetli eşim Berna ÖRS'e sonsuz teşekkür ediyorum.

SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE ÇORUMLU DEVLET MEMURLARI

(1879-1909)

ÖZET

Çorum, sekiz bin yıla yakın tarih ve medeniyet birikimi ile dünya uygarlığının önemli bir merkezidir. Tarihsel süreci Hitit ve Frigler'den Bizans'a, Selçuklu ve Danişmentliler'den Osmanlı'ya ve Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan Çorum; binlerce yılın ve farklı halkların eseri olan muhteşem medeniyet birikimi ile bugün yeniden keşfedilerek, ışığını Orta Anadolu'dan tüm dünya insanlığına ulaştırıyor. Bu medeniyet meş'alesini, bu topraklar taşımaya devam etmektedir.

Çorum bölgesi, farklı kültürlerin ve farklı toplumların izlerini barındırarak, bugün dahi insanlığı etkileyen ve günümüz gelişmelerine birikimi ile yön veren kolektif bir uygarlığa ev sahipliği yapıyor.

Osmanlı Devleti'nde köklü değişiklik yapılmaya çalışılmış, II. Mahmut ve Tanzimat dönemleriyle yapılan yenilikler devletin beklentilerini karşılayamamıştır. Bu nedenle II. Abdülhamit döneminde reformlara devam edilmiş, merkezi sistemi oturtmak en önemli hedef olmuştur. Merkezi sistem esasına bağlı olarak da; adli, mülki ve askeri reformlar yapılmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devletinde görevli memur sayısında önemli artışlar olmuştur. Memurların arttırılmasındaki temel amaç, merkezi gücü en küçük idari birime kadar benimsetmek ve merkez ile taşra arasında tam bağlantı kurabilmektir. Bundan dolayı arttırılan memurların kayıtlarını tutmak ve çalışmalarını denetlemek amacıyla 1879'da Sicil-i Ahval İdaresi kurulmuştur. Bu kurum, memurlar hakkındaki bilgileri Sicil-i Ahval Defterleri'ne kaydetmiştir.

Osmanlı Devleti bürokrasisinin son döneminin en önemli yazılı kaynağı olan Sicil-i Ahval Defterleri'nin nasıl hazırlandığı yayınlanan nizamnamelerle açıklanmıştır. Memurlara sorulan; hangi aileye mensup olduğu, doğum yeri, baba adı, tahsili, bildiği diller, nerelerde çalıştığı, aldıkları ödül ve cezalar gibi sorulara verdikleri cevaplar bu

defterlere kaydedilmiştir. Bu resmi evraklar, biyografi özelliği taşıması yönünden, bu dönemin memurları hakkında bize geniş ölçüde bilgi vermektedir.

Bu araştırmada, Sicil-i Ahval DeFTERleri'nde kaydı geçen 87 Çorumlu memurun hayatlarına dair ayrıntılar incelenmiştir. Çorumlu memurların incelenmesi ile taşradaki memurların nasıl istihdam edildikleri ve olumlu-olumsuz faaliyetlerinin nasıl sonuçlar doğurduğu hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sicil-i Ahval, Çorum, Memur, Biyografi, Bürokrasi.

ACCORDING TO THE REGISTER BOOK CIVIL SERVANTS FROM ÇORUM

ABSTRACT

Çorum is an important center of world civilization with its history and culture accumulation for nearly eight thousand years. From Hittite and Phrygian to the Byzantine, Ottoman and Republic of Turkey Corum dating back to the Seljuk and Danişmentliler; It is rediscovered today with the accumulation of thousands of years and the magnificent civilization which is the work of different peoples, and conveys its light from Central Anatolia to the whole world. We, the Corums, carry this civilization torch with justified pride.

These lands, hosting the traces of different cultures and different societies, are home to a collective civilization that influences humanity even today and directs today's developments with its accumulation.

The Ottoman Empire tried to make radical changes, the innovations made during Mahmut the second and the Ottoman Reform Periods did not meet the expectations of the state.

Therefore, during the reign of Abdulhamid the second, reforms continued and establishing the central system was the most important goal. Depending on the central system principle; judicial, civil and military reforms were done.

In the second half of the 19th century, there were significant increases in the number of civil servants in the Ottoman Empire. The main purpose of increasing the number of civil servants was to adopt central power to the smallest administrative unit and to establish full connection between the center and the provinces. Therefore, in order to keep the records of the increased officers and to supervise their work, the Administration of Registry was established in 1879.

This institution recorded the information about the civil servants in the Registry Affairs.

The Administration of Registry which is the most important written source of the last period of the Ottoman Empire bureaucracy was explained how it was made in the published regulations. The questions which were asked to the officers and the answers to questions such as which family member, place of birth, father's name, education, languages he knows, where he works, awards and punishments they have received are recorded in these books.

These official documents give us extensive information about the officers of this period in terms of their biography.

In this study, the details of the lives of 87 Çorum officers registered in the Administration Registers were examined. Through the examination of the Çorum officials, important information was obtained about how the provincial officers were employed and how their positive and negative activities yielded results.

Key Words: The Administration of Registry, Çorum, Civil Servant, Biography, Bureaucracy.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SÖZLEŞMESİ	i
TEŞEKKÜR VE İTHAF	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
DÂHİLİYE NEZARETİ VE SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİ	4
Dâhiliye Nezareti ve Taşra Teşkilatı	4
Sicil-i Ahval Defterleri ve Komisyonu	7
Sicil-i Ahval Defterleri	7
Sicil-i Ahval Komisyonu	9
BÖLÜM I: II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE ÇORUM	11
1.1 TARİHİ	11
1.2 NÜFUS	12
1.3 EKONOMİ	13
1.4 EĞİTİM	14
BÖLÜM II: SİCİL-İ AHVAL BELGELERİNE GÖRE ÇORUMLU MEMURLAR	15
2.1 ÇORUMLU MEMURLARIN DOĞUM TARİHLERİ VE AİLE DURUMLARI	15
2.2 ÇORUMLU MEMURLARIN EĞİTİM DURUMLARI	21
2.3 ÇORUMLU MEMURLARIN GÖREV YERLERİ	29
2.4 ÇORUMLU MEMURLARIN SOY ÜNVANLARI	40

BÖLÜM III: ÇORUMLU MEMURLARIN SİCİL-İ AHVAL BELGELERİNİN (HAL TERCÜMELERİNİN) ÖZETLERİ	42
3.1 MÜSLÜMAN MEMURLAR	42
3.1.1 Mehmet Hilmi Efendi (DH. SAID 2/19).....	42
3.1.2 Ebubekir Sıddık Efendi (DH. SAID 7/371)	44
3.1.3 Saraçzade Mehmet Emin Efendi (DH. SAID 2/358).....	44
3.1.4 Mahmut Akif Efendi (DH. SAID 23/204).....	47
3.1.5 Mehmet Haydar Paşa (DH. SAID 18/192).....	47
3.1.6 Uzunaliğazade Hacı Hasan Paşa (Yedisekiz Hasan Paşa) (DH. SAID 22/96)..	50
3.1.7 Ahmet Münib Efendi (DH. SAID 10/100).....	51
3.1.8 Osman Neşet Efendi (DH. SAID 32/181).....	52
3.1.9 Ömer Rahmi Efendi (DH. SAID 27/122).....	53
3.1.10 Ebubekir Enver Efendi (DH. SAID 39/246)	54
3.1.11 Hafız Mehmet Efendi (DH. SAID 46/68)	55
3.1.12 Mustafa Sami Efendi (DH. SAID 52/36).....	56
3.1.13 Ali İrfan Efendi (DH. SAID 51/135)	56
3.1.14 Ahmet Rıfat Efendi (DH. SAID 49/5)	57
3.1.15 Mehmet Arif Efendi (DH. SAID 46/245)	58
3.1.16 Hasan Latif Efendi (DH. SAID 59/149).....	59
3.1.17 Mehmet Şakir Efendi (DH. SAID 56/233).....	60
3.1.18 Ebubekir Sıddık Bey (DH. SAID 55/197).....	61
3.1.19 Halil Zarif Efendi (DH. SAID 55/105)	62
3.1.20 Mehmet İzzet Efendi (DH. SAID 64/18)	63
3.1.21 Hacı Ulvan Ali Efendi (DH. SAID 73/60).....	64
3.1.22 Halil Rüştü Efendi (DH. SAID 75/44).....	65

3.1.23 Mehmet Faik Efendi (DH. SAID 85/131).....	67
3.1.24 Mehmet Şükrü Efendi (DH. SAID 88/154).....	67
3.1.25 Osman Hilmi Bey (DH. SAID 95/100).....	69
3.1.26 Abdulkadir Hayri Efendi (DH. SAID 101/40).....	70
3.1.27 Abdulkadir Tahsin Efendi (DH. SAID 100/208).....	72
3.1.28 Mehmet Tevfik Efendi (DH. SAID 96/190).....	72
3.1.29 Yusuf Ziyaeddin Efendi (DH. SAID 103/198).....	73
3.1.30 Ahmet Ramiz Efendi (DH. SAID 112/164).....	74
3.1.31 Mehmet Kadri Efendi (DH. SAID 110 /220).....	75
3.1.32 Mehmet Efendi (DH. SAID 103/121).....	76
3.1.33 Hafız Muhyiddin Efendi (DH. SAID 119/83).....	77
3.1.34 Mehmet Rüştü Efendi (DH. SAID 120/222).....	78
3.1.35 İbrahim Ethem Efendi (DH. SAID 125/179).....	78
3.1.36 Salih Sırrı Efendi (DH. SAID 124/31).....	79
3.1.37 Mustafa Efendi (BH. SAID 123/212).....	80
3.1.38 Hafız Ali Efendi (DH. SAID 121/127).....	80
3.1.39 Abdulfettah Efendi (DH. SAID 127/125).....	81
3.1.40 Ahmet Hamdi Efendi (DH. SAID 128/107).....	82
3.1.41 Mustafa Şevket Efendi (DH. SAID 139/184).....	83
3.1.42 Mehmet Hilmi Efendi (DH. SAID 139/247).....	84
3.1.43 Abdullah Efendi (BH. SAID 141/148).....	84
3.1.44 Mustafa Efendi (DH. SAID 146/28).....	85
3.1.45 Ulvan Efendi (DH. SAID 151/70).....	85
3.1.46 Mehmet Akif Efendi (DH. SAID 149/145).....	86

3.1.47 Bekir Sıddık Efendi (DH. SAID 148/45).....	86
3.1.48 Mehmet Emin Efendi (DH. SAID 146/111).....	87
3.1.49 Mehmet Ulvan Efendi (DH. SAID 151/244)	87
3.1.50 Mehmet Cemal Efendi (DH. SAID 153/222).....	88
3.1.51 Mehmet Fehmi Efendi (DH. SAID 154/110).....	89
3.1.52 İbrahim Muhsin Efendi (DH. SAID 155/69).....	89
3.1.53 Osman Şakir Efendi (DH. SAID 157/3).....	90
3.1.54 Mehmet Adil Bey (DH. SAID 156/249)	91
3.1.55 Ömer Fazlı Efendi (DH. SAID 157/108)	92
3.1.56 İbrahim Kazım Efendi (DH. SAID 158/84).....	93
3.1.57 Osman Refet Efendi (DH. SAID 163/241)	93
3.1.58 Hasan Fehmi Efendi (DH. SAİD 164/54)	95
3.1.59 Mahmut Nedim Efendi (DH. SAID 162/233)	96
3.1.60 Ömer Faruk Efendi (DH. SAID 161/141).....	97
3.1.61 Hafız Akif Efendi (DH. SAID 168/180)	97
3.1.62 Ali Rıza Efendi (DH. SAID 167/130).....	99
3.1.63 Mustafa Efendi (DH. SAID 165/197)	100
3.1.64 Mehmet Raşit Efendi (DH. SAID 165/7).....	101
3.1.65 Mustafa Musa Efendi (DH. SAID 169/54)	102
3.1.66 Mehmet Neşet Efendi (DH. SAID 172/202)	102
3.1.67 Osman Efendi (DH. SAID 177/95).....	103
3.1.68 Mehmet Cemal Efendi (DH. SAID 176/194).....	104
3.1.69 Mehmet Sabit Efendi (DH. SAID 182/76).....	104
3.1.70 Ömer Şevki Efendi (DH. SAID 181/188).....	106

3.1.71 Cahit Rumi Efendi (DH. SAID 181/198).....	107
3.1.72 İhsan Efendi (DH. SAID 183/139).....	108
3.1.73 Ahmet Şahabettin Efendi (DH. SAID 184/64).....	109
3.1.74 Mehmet Ali Münir Efendi (DH. SAID 187/75).....	109
3.1.75 Mustafa Hulusi Efendi (DH. SAID 184/125).....	110
3.1.76 Lütfü Efendi (DH. SAID 187/184).....	111
3.1.77 Mustafa Sami Efendi (DH. SAID 189/57).....	112
3.1.78 Mehmet Şevket Efendi (DH. SAID 191/31).....	112
3.1.79 Mehmet Sabit Efendi (DH. SAID 191/38).....	113
3.1.80 Halit Efendi (DH. SAID 192/237).....	114
3.1.81 Mehmet Efendi (DH. SAID 193/24).....	115
3.1.82 Ahmet Tevfik Efendi (DH. SAID 195/180).....	116
3.1.83 Ahmet Ağa (DH. SAID 200/37).....	117
3.1.84 Ömer Lütfi Efendi (DH. SAID 66/228).....	118
3.2 GAYRİMÜSLİM MEMURLAR	121
3.2.1 Haralambos Efendi (DH. SAID 107/205).....	121
3.2.2 Mesrat Efendi (DH. SAID 132/226).....	122
3.2.3 Harom Şadi Efendi (DH. SAID 200/46).....	123
SONUÇ	124
KAYNAKLAR	126
EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ	136

TABLolar LİSTESİ

TABLO 2.1- ÇORUMLU MEMURLARIN DOĞUM TARİHLERİ VE AİLE DURUMLARI.

TABLO 2.2- TÜRKÇE DIŞINDA DİL BİLEN ÇORUMLU MEMURLAR.

TABLO 2.3- ÇORUMLU MEMURLARIN EĞİTİM DURUMLARI.

TABLO 2.4- ÇORUMLU MEMURLARIN GÖREVLERİ VE İLK MAAŞLARI.

TABLO 2.5- ÇORUMLU MEMURLARIN SOY ÜNVANLARI.

EKLER LİSTESİ

EK:1- Mecidi Nişan Örneği.

Ek:2- Osmani Nişan Örneği.

Ek:3- Murassa Nişanı Örneği.

Ek:4- Osmanlı Devleti'nde verilen nişanlara örnekler.

Ek:5- İmtiyaz Nişanı Örneği.

Ek:6- Çırağan Baskını'nda, Ali Suavi'yi bir sopa darbesiyle öldüren Beşiktaş Muhafızı Uzunaliğazade Hacı Hasan Paşa (Yedisekiz Hasan Paşa)'ya ait sicil kayıt örneği. (BOA.DH.SAİD., Nr: 22/96).

EK:7- Gazeteci Ali Suavi Ve İstanbul Emniyet Müdürü Uzunaliğazade Hacı Hasan Paşa (Yedisekiz Hasan Paşa)

EK:8- Tezkire-i Makamat adlı eserin sahibi olan Nakş-i Bendi Şeyhi Ali İzzet Efendi'nin oğlu Osman Şakir Efendi'ye ait sicil kayıt örneği.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Ank.	: Ankara
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Ç.B.	: Çorum Belediyesi
Çev.	: Çeviren
DH. SAİD.	: Dahiliye Nezareti Sicil-i Ahval İdaresi Defterleri
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslam Ansiklopedisi
İst.	: İstanbul
M.	: Miladi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nr.	: Numara
R.	: Rumi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınlayan
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Tanzimat döneminde devlet kurumları, ihtiyacı olan memuru kendi bünyesinde usta-çırak ilişkisi içerisinde yetiştirirdi. Özellikle devlet kademesinde görev almış kişilerin çocukları şakird, yani öğrenci olarak alınırdı. “12-13 yaşlarından itibaren çocuklar dairelere çırak olarak gelip gitmeye başlar, 3-5 sene sonra mülazım (stajyer) olarak memuriyete aday olur sonra da boş olan bir memuriyete tayinleri yapılırdı.”¹

Bu defterlerin kayıtlarının tutulduğu dönemde devlet çalışanlarının maaşları merkezlerden ödenmezdi. “Genellikle valiler, mütesellimler ve voyvodolar zamanın usulüne göre maktu bedellerle, gezici ve kalem memuriyetinde olanlar ise kalemiyye hissesi ve harcı, zeamet tayini, mevkuf ve mubaşiriye hizmeti gibi yıllık bazı tahsisat, muayyenat ve resmi hediyelerle geçimini sağlardı.”² Yani memur, çalıştığı kurum içerisinde gerekli olan geliri kendisi sağlardı. Devletin bozulma dönemlerinde bu maaş sistemi, rüşvet ve iltimaslara sebep olmuştur. Ayrıca memuriyette liyakat sistemi bulunmaktaydı. Bu sayede çalışanlar, en alt tabakada dahi olsa yapmış oldukları hizmet ve gayretlerinden dolayı en önemli mevkilere dahi gelebilmekteydiler. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren, devletin tüm kurumlarındaki bozulmalar sonucu liyakat sistemi büyük ölçüde önemini yitirmiştir.

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra bir hayli kural ve uygulama yürürlüğe konularak memurluk sisteminde yeni bir sistem uygulanmaya çalışılmış ve devlet içinde modern bir idari yapının ilk adımları atılmaya başlanmıştır. “Tanzimat Fermanı ile devletin birçok geleneksel kurumları değişmekte, yönetim merkezileşmekte ve bürokratikleşmekteydi. Ancak en önemli problem modern yönetim biçimine uygun olarak yetişmiş kişilerin olmayışı idi. İhtiyaç duyulan memurların istihdamı mevcut memurlar ve yeni alınacak memurlardan olacaktı.”³

Bu dönemde memur yetiştirmek için yapılan başka bir sistem de Tanzimat Fermanı'nın ilanından önce kurulmuş olan Mekteb-i Maarif-i Adliyye⁴ idi. Öncelikle

¹ Hüseyin Özdemir, “Osmanlı Devletinde Bürokrasi”, Okumuş Adam Yay., İst 2001 s.194.

² Ali Akyıldız, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform”, Eren Yay., İst 1993 s.13.

³ Özdemir, a.g.e., s.195.

⁴ 1838'de II. Mahmut döneminde, devlet kademelerine memur yetiştirmek için İstanbul'da açılan bir okul. Ferit Develioğlu, “Osmanlıca-Türkçe Lügat”, Aydın Kitabevi, 20. Baskı, Ank 2003 s.606.

devlet dairelerinde çalışan memurların çocuklarının alındığı bu okullardan mezun olan çocuklar; Maliye ve Babıâli kalemlerinden hangisine girmek istiyorlarsa ilgili kalemin şefi tarafından sınava tabii tutularak memuriyete alınmaktaydılar. Bir diğer memur alımı ise komisyonlarca gerçekleştirilirdi. Vilayetlere ait hesap ve yazı işleri ile ilgili açılacak memuriyetlere girecekler için yerel yönetimlerce oluşturulacak olan komisyon huzurunda görev alacakları konuma dair imtihan yapılmaktaydı.⁵

Memuriyete giriş şartlarına baktığımızda; Osmanlı tebaasından olmak, 20 yaşını bitirmiş olmak, iyi ahlak sahibi olmak, gireceği memuriyet için gerekli bilgilere sahip olduğunu, mezun olduğu okulun diploması ile veya bir encümen huzurunda sınav şeklinde ispat etmesi gerekmektedir. Kalemlere stajyer memur olanlar için 16 yaşını tamamlamış olmak gerekiyordu. Bu gibi stajyerler 20 yaşını doldurmadıkça maaş alamazlar. Bir sene hapis cezasına mahkûm olanlar, devlet hizmetine kabul edilmemektedir. Ayrıca medeni haklardan mahrum olmamak gerekiyordu. Askerlikle ilgisi olmamak, hiçbir hastalığı bulunmamak, iyi hal kâğıdı getirmek gibi genel şartlar bulunmaktaydı.⁶ Bu şartların bir kısmı değişerek günümüzde de devam etmektedir. Bugün bile devlet kurumlarında personel istihdamında, Osmanlı bürokrasisinin etkisi görülmektedir.

Tanzimat Fermanı ile birlikte değişen memur sisteminin içerisinde memurların maaş sistemi de değişmiştir. Sultan Abdülmecit, 1838 tarihinde yayınladığı Hatt-ı Hümayun'da rüşveti önlemek ve halkın işlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülebilmesi için memurlara maaş bağlandığını beyan etmiştir.⁷ Memurlar eski sistemde almakta oldukları evrak ve i'lam ücreti, bahşiş gibi gelirler memura nispeten bir özerklik kazandırmaktaydı. Memura maaş bağlanmasıyla bu konularını kaybederek hükümete daha bağımlı hale gelmişlerdir.⁸ Memurların, makam ve rütbelerine göre alacakları ücret birbirlerinden farklılıklar göstermekteydi. Üst mevkideki memurlar yüksek maaş alırlarken, alt mevkilerde çalışanlar ise düşük ücretli maaşlar almaktaydılar. Örneğin

⁵ Özdemir, a.g.e., s.198.

⁶ a.g.e., s.198.

⁷ "Memurinin vezâifine mütedair bir ceza kanununda göya rüşvete mani olacak bu kabil bir hükmün bulunması devrin vazii kanunlarının muasır kanun sistemine ne derece az aşına ve ne derece bilgisiz olduklarını, diğer taraftan da hediye usulünün o devirde ne kadar revaçta bulunduğunu göstermektedir." Tanzimat 1, Komisyon (Araştırma-İnceleme Dizisi 76), M.E.B. Yay., C. 1, İst 1999, s.172.

⁸ Akyıldız, a.g.e., s.109.

Mehmet Haydar Paşa 20 bin kuruş maaş alırken,⁹ Mahmut Akif Efendi 250 kuruş maaş almaktaydı.¹⁰

Sicil kayıtlarını incelediğimiz bu 87 Çorumlu memur hakkında bilmemiz gereken önemli bir bilgi de sürekli olarak tayin yerlerinin değişmesidir. Osmanlı Devleti büyük bir coğrafyaya yayıldığından farklı bölgelerin iklim şartlarına uyum sağlayamayan memurlar sağlık nedenlerini ileri sürerek başka yerlere tayin istemekteydiler. Örneğin Ahmet Münib Efendi'ye dair: “Hudeyde Gümrük İdaresine nakil olunmuşsa da suyu ve havasıyla Ahmet Münib Efendi'nin sağlığını olumsuz etkilediği için işe başlamaksızın görevden istifa etmiştir”¹¹ şeklindeki ifade, biyografisi olan terceme-i haline kaydedilmiştir. Bir başka sebep de “Devletin çöküş dönemi olduğundan bazı yerler işgal altında kalmış, buradaki memurların başka yerlere tayinleri gündeme gelmiştir. Ayrıca II. Abdülhamit dönemi ve II. Meşrutiyetle gelen İttihat ve Terakki döneminde, ihtiyaçtan fazla alınan memurlar gerekçe gösterilerek büyük tensikatlar¹² yapılmış birçok memur kadro dışında kalmıştır. Bunlardan bir kısmına tekrar tayini yapılacağı vaadi verilmiştir. İşte bu sebeplerden dolayı memurların yer değiştirmeleri ve yeniden tayin meselesi yoğun olarak yaşanmıştır.”¹³

⁹ BOA, DH. SAID, 18/192

¹⁰ BOA, DH. SAID, 23/204

¹¹ BOA, DH. SAID, 10/100

¹² İştin çıkarma.

¹³ Özdemir, a.g.e., s.212.

DÂHİLİYE NEZARETİ VE SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİ

DÂHİLİYE NEZARETİ VE TAŞRA TEŞKİLATI

Terceme-i halleri incelenen 87 memurun hepsi Dâhiliye Nezaretine¹⁴ bağlı devlet kurumlarında çalışmaktaydılar. Ayrıca sicil kayıtlarını tutanlar, Sicil-i Ahval komisyonu Dâhiliye Nezaretine bağlı çalışmaktaydılar.

II. Mahmut döneminde 1836 tarihli Hatt-ı Hümayunla Sadaret Kethüdalığı'nın¹⁵ kaldırılmasıyla kurulan Dâhiliye Nezareti, 1839'da sadarete bağlı Dâhiliye Kalemi olarak adlandırılmışsa da belli bir süre sonra sadareten ayrılarak müstakil bir kurum olmuştur.

Osmanlı bürokrasisinde çalışan memurlar, Nezaretlerin kurulmasından önce kesin hatlarla birbirlerinden ayrılmış değillerdi. Avrupalı devletlerle ilişkilerin büyük önem kazanması ve Avrupa devletlerinin başkentlerine elçilikler kurulması sebebiyle uzmanlık kazanmış memur kadrolarına ihtiyaç duyulması üzerine Dâhiliye ve Hariciye¹⁶ memurları olarak ikiye ayrılmıştı.

Osmanlı Devleti'nin Dâhiliye Nezareti müdürlüklerini ve bunların görevlerini açıklarsak, başlıca görevlerinin ne olduğunu anlamış oluruz.

1-Muhasebe Müdürlüğü: Sadrazamlığın ve Şura-yı Devletin, yani bugünkü Başbakanlık ve Danıştayın bütçe işleriyle ilgilenirdi.¹⁷

2-Emniyet Genel Müdürlüğü: Devletin iç emniyetinin sağlanması için polis yetiştirmek ve ülkenin asayişini sağlamakla sorumluydu.

3-Dâhiliye Genel İdare Müdürlüğü: Nezaretin diğer nezaretlerle ya da vilayetlerle iletişimini, yazışma ve haberleşmesini sağlamakla sorumluydu.

¹⁴ Günümüzdeki İçişleri Bakanlığıdır.

¹⁵ Günümüzdeki Başbakan yardımcılığı (Sadrazam yardımcısı).

¹⁶ Günümüzdeki Dışişleri Bakanlığıdır.

¹⁷ Ahmet Önder Kırıcı ve İrfan Yiğit, Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Çorumlu Devlet Adamları, Ç. B. Kültür Yay., Çorum 2011, s.17.

4-Umur-ı Mülkiye Vilayet Müdürlüğü: Vilayet bütçelerini incelemekle sorumluydu. Mahalle ve Belediyelik işleri kontrol ederdi.

5-Umur-ı Aşair ve Muhacirin Müdürlüğü: Aşiretlerin yerleşmeleri ve dışarıdan gelen göçmenlerin iskân edilmeleri işlerini yürütmekle sorumluydu.

6-Memurin Müdürlüğü: Dâhiliye memurlarının biyografi dosyalarının hazırlanması ve memurların her türlü kayıtlarının tutulmasından sorumluydu.

7-Sicil-i Ahval Müdürlüğü: Devletin bütün memurlarının terceme-i hallerinin tespiti, memurluklarında karşılaştıkları olayların takibi, yıllıkların düzenlenmesiyle sorumluydular.

8-Nüfus Müdürlüğü: Devletin tüm nüfus işlerinden sorumluydular.

9-Hapishaneler Müdürlüğü: Hapishaneler ile ilgili tüm işlerden sorumlu kurumdu.

10-Evrak Müdürlüğü: Evrakların kayıtlara işlenmesi ve onlar alıp gönderme işlerinden sorumlu kurumdu.

Dâhiliye Nezareti ve Taşra Teşkilatı, şekildeki tüzel yapıdan oluşmaktaydı:¹⁸

Vilayet Teşkilatı	Liva Teşkilatı	Kaza Teşkilatı
❖ Vali	❖ Mutasarrıflar	❖ Kaymakam
❖ Vali muavini	❖ Muhasebeci	❖ Mal Müdürü
❖ Defterdar	❖ Tahrirat Müdürü	❖ İdare Katibleri
❖ Mektupçu	❖ Defter-i Hakan-i Müdürü	❖ Emlak ve Nüfus
❖ Umur-ı Ecnabiye Müdürü	❖ Emlak ve Nüfus Müdürü	❖ Zabtiye Zabiti
❖ Ziraat ve Ticaret Müdürü	❖ Zabtiye Zabiti	
❖ Maarif Müdürlüğü	❖ Liva İdare Meclisi	

¹⁸ TDV. İA., cilt 8, İst 1993, s.414.

❖ Tarik Eminleri		
❖ Defter-i Hakani Müdürü		
❖ Emlak ve Nüfus Müdürü		
❖ Evkaf Müdürü		
❖ Alaybeyi		
❖ Meclis-i İdare-i Vilayet		
❖ Meclis-i Umum-i Vilayet		

Bu kurumların bir kısmı günümüzde de varlıklarını devam ettirmektedirler. Bazı kurumların görevleri ise şunlardı:

Defter-i Hakani: Günümüzde tapu ve kadastro dairesinin tüm görevlerini o dönemde ifa eden kurumdu.

Evkaf Müdürlüğü: Vakıflardan hâzineye ait gelirlerin toplanması, vakıfların tamir ve bakımını yapmakla sorumlu kurumdu.

Maarif Müdürlüğü: Okulların ve kütüphanelerin müfettişlikleri bu kuruma aitti. Vilayet ve taşra teşkilatında, idaresi altında bulunan yerlerdeki eğitimle ilgili tüm idari işlerden de sorumluydu.

Mektupçu: Vilayetin her türlü yazışması mektupçu kalemi tarafından yapılarak, idaresinde tahrirat¹⁹ kâtipleri bulunurdu.

Mutasarrıf: Livalarda²⁰ vilayetten ve validen gelen emir ve hükümleri uygulamak ve memurların hareketlerini kontrol etmekten sorumluydu.

Umur-ı Ecnebiye: Valinin emri altındaki konsoloslarla karşılıklı bilgi alışverişi ve görüşmelerde bulunulmasını sağlayan kurumdu. Daha ziyade Rumeli vilayetlerinde bulunmaktaydı.

Tahrirat Müdürlüğü: Livanın bütün haberleşme kayıtlarının toplanması ve korunmasından sorumlu kurumdu.

¹⁹ Yazışma.

²⁰ İlçe ve kaymakamlık idari yapısı Kaza, vilayetle kaza arasındaki idari yapı ise Liva'dır.

Tarik Eminliği: Yolların gelir ve giderlerini toplardı. Yol yapım işlerinde çalışan işçilerden de sorumluydu.

Vilayet İdare Meclisi: Günümüzdeki İl Özel İdaresinin temelini oluşturan meclisti. Yerel konular burada görüldüğü gibi bağlı memurlarından suç işleyenleri de yargılamakla sorumluydu.

Vilayet Genel Meclisi: Vilayete bağlı bulunan sancaklardan seçilip gönderilen, iki Müslüman iki gayr-i müslim 4 üyeden oluşurdu. Bu meclise vali başkanlık eder ve bölge meseleleri konuşulurdu.

Sicil kayıtlarını incelediğimiz memurlar, bu kurumlarda ya da bu kurumlara bağlı kalemlerde görev yapmışlar, bazı dönemlerde ise kurumun lağv edilmesinden kaynaklı açıkta kalabilmişlerdi.

SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİ VE KOMİSYONU

SİCİL-İ AHVAL DEFTERLERİ

Sicil-i Ahval komisyonunun kurulduğu andan itibaren mülki ve adli memurlardan 1909 yılına kadar süren zaman içerisinde 92 bin memurun sicil kayıtları 201 defterde toplanmıştı. Sicil-i Ahval defterlerinde terceme-i hal sahiplerinin ismi, mahlası ve künyesi, babası memur ise memuriyetinin rütbesi, bilinen bir kişi ise hangi sülaleye mensup olduğu, göreve başlayışları, tahsil durumları, liyakat ve ehliyet dereceleri, varsa azil sebebi, gayr-i müslim tebaadan ise milliyeti kaydedilmişti.²¹

19. yy. arşiv araştırmalarında birçok açıdan önemli konulara kaynaklık edebilecek nitelikte olan Sicil-i Ahval defterleri, sadece devlet memurlarının hayat hikâyelerinin yazılı olduğu klasik biyografi özelliği taşımaz. Aynı zamanda memurların görev yaptığı bölgelere ait birtakım özellikleri de gözler önüne seren, devletin mali ve

²¹ Necati Aktaş, “Belgelerle Arşivcilik Tarihimiz (Osmanlı Dönemi I)”, Ank 2000, s.26.

idari politikasının takibinin yapılmasına imkân sağlayan, uygulanan eğitim sistemi hakkında bilgi elde edilebilen kaynak özelliğine de sahiptirler.²²

87 Çorumlu memurun sicil kayıtlarını inceleyip tahlil ettiğimizde; sağ ve sol üst köşelerde gömlek ve sayfa numaraları yer almaktadır. Sayfa başlarında kaydın ait olduğu memurun ismi bulunmaktadır. İsmi hemen devamında memurun baba adı, varsa soy unvanı ile birlikte yazılmıştır. Örnek olarak Hacı Hasan Paşa'nın (Yedisekiz Hasan Paşa) sicil kaydında soy unvanı Uzunaliğazade olarak geçmektedir. Defterlerin ikinci satırında memurun nerede ve ne zaman doğduğu açıklanmıştır. Doğum tarihi tebligatta belirtildiği şekilde Hicri tarihli olarak, ay ve gün belirtilerek verilmiştir. Bazılarında ise ay ve gün olmaksızın sadece Hicri sene yazılmıştır. Bir kısım kayıtlarda ise hem Hicri hem de Rumi tarihler bir arada verilmiştir.²³

Doğum yeri ve yılı bilgisinin altında, eğitiminin ilk aşamasında okutulan temel İslam derslerini hangi sıbyan mektebinde ya da medresede okuduğu kaydedilmiştir. Devamında eğitim aldığı bütün okullar sırasıyla yazılmış, okullardan herhangi birinden diploma niteliğindeki şahadetname alınmış ise ondan bahsedilmiş ve varsa “*vasat* (orta), *a'la* (iyi), *aliyyüla'la* (pekiyi)” gibi diploma dereceleri de ifade edilmiştir. Kişi sadece Türkçe biliyorsa “*Türkçe okuryazar ya da Türkçe kitabet eder*” ifadesi kullanılmışken, Türkçe'nin dışında bildikleri diller için “*Arabî ve Farisi, Fransızcaya vs. aşına*” ve “*Arabî, Farisi ve Fransızca vs. tekellüm ve kitabet eder*” ifadeleri kullanılmaktadır.²⁴

Devamında ise kişinin ilk olarak mülazemet denilen staj yoluyla, memuriyete ilk adımını attığı şehir ve memuriyet dairesi yazılmıştır. Bunları takip eden satırlarda ise memurun, memuriyetiyle ilgili bilgiler sıralanmıştır. Hangi tarihte nereye ve ne kadar maaşla atandığı, ne zaman azledildiği veya başka bir kuruma ne zaman tayin edildiği gibi durumlar ayrıntılı olarak belgeye kaydedilmiştir. Kişinin görev süresince karşılaştığı usulsüzlük, rüşvet teklifi, görevi ihmal gibi bir problem varsa, bunlar da ayrıntılı bir şekilde dile getirilerek, yapılan soruşturmalar neticesinde gerçekleştirilen yargılamalar ve mahkeme sonucunda alınan olumlu ya da olumsuz kararlar yine

²² Yunus Özger, “Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları”, IQ Yay., İst 2010, s.24.

²³ Özger, a.g.e., s.27.

²⁴ Kırıcı ve Yiğit, a.g.e., s.23.

ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır. Memurların aldıkları rütbelere, nişanlar ve madalyalardan da ilgili kısımlarda bahsedilmiştir.

Sicil-i Ahval belgeleri, memurların yaşadığı dönemle ilgili siyasi ve sosyal olaylar hakkında da bilgi verebilir. Örneğin; Ebubekir Sıddık Bey'in Merzifon Kaymakamlığı sırasında çıkan Ermeni ayaklanmasında, ayaklanmayı bastıramadığı ve faillerini yakalayamadığından dolayı Hicri 10 Ramazan 1310 senesinde görevinden azledilmiştir.²⁵ Böylece Merzifon'da çıkan Ermeni olayları hakkında bilgi edinmiş oluyoruz. Bir başka belgede Ahmet Ramiz Efendi'nin, Urfa - Siverek'te Milli ve Karakeçili Aşiretleri arasında meydana gelen olaylar sonrası kurulan tahkikat komisyonunda görev almıştır.²⁶ Bir örnek daha vermek gerekirse Mehmet Sabit Efendi'nin, Çorum'un Kaza'dan Liva statüsüne getirilmesinden dolayı Rumi 22 Ağustos 1310 tarihinde memuriyetten ayrılmıştır.²⁷ Bu da bize, idari değişiklikler hakkında bilgi vermektedir.

SİCİL-i AHVAL KOMİSYONU

1879 tarihinde, Sicil-i Ahval Komisyonu'nun kurulmasına kadar Osmanlı Devleti'nde çalışan memurların sicillerini, bir defterde toplayan herhangi bir büro kurumuna rastlanmamaktadır. Sicil-i Ahval Komisyonu ile başlayan sicil kayıtları, 1896'da bu komisyonun kaldırılması ile yerine kurulan Memurin-i Mülkiye komisyonu tarafından tutulmaya devam etmiştir. II. Meşrutiyet sonrası Memurin-i Mülkiye komisyonu kaldırılarak Sicil-i Ahval İdaresi adı altında yeniden Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuş, böylece ayrı bir daire olarak teşekkül etmiştir.²⁸

Bütün memurların sicilini kaydetmek başlıca görevi olan bu komisyon; azledilmiş memurların ayrı, hizmetteki memurların ayrı sicil kaydını tutmuşlardır. Aynı zamanda, nezaretlerin talebi halinde açılacak memurluklara girmek isteyenlerin arasından en iyisini seçerek bunu bildirmek komisyonun diğer önemli bir göreviydi.

²⁵ BOA. DH.SAİD 55/197

²⁶ BOA. DH.SAİD 112/164

²⁷ BOA. DH.SAİD 182/76

²⁸ Necati Aktaş, "Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi", İst 2000, s.240.

Komisyon, kısa zamanda merkezi daireler ve vilayetlerde kurulan şubeler ve hususi komisyonlarca haberleşerek, tescil işlemlerini bütün dairelerde yaygınlaştırmıştır.²⁹

Komisyon, kurulduğu 1879'dan kaldırıldığı 1909 yılına kadar zor şartlar altında görevini ifa etmiştir. Görevlilerin yeterli derece eğitime sahip olmaması, yazışmalarda karşılaşılan güçlükler, mekân ve örgütlenme, yeterli tahsisatın ayrılmaması gibi sebeplerle Sicil-i Ahval evrak kayıtlarının düzenlenmesinde bir takım olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Komisyondaki eksikliklerin yanı sıra bazı memurların özgeçmişlerini vermek istememeleri de bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazılarında da yanlış bilgi verme veya bazı bilgileri saklama gibi durumlar ile de karşılaşmıştır. Bütün bu nedenlerden dolayı 1888'den itibaren hal tercümelerindeki bilgilerin doğruluğu resmî belgelere bakılarak tasdik ve tescil edilmeye başlanmıştır.³⁰

Sicil-i Ahval Komisyonu, memurların bilgilerini bazı nizamnamelere yani bugünkü yönetmeliklere göre kaydediyordu. Memurlara kimlik bilgilerinin neler olduğu ve bunların nasıl doldurulacağı anlatılmaktaydı. Ayrıca komisyon, memur tarafından doldurulacak bu belgelerdeki bilgilerin doğruluğunun tasdiki için memurun; nüfus belgeleri, okuduğu okulların mezuniyet belgesini veya medresede eğitim görenlerden icazetnamelerini, tayin mazbatasını ve tasdiknameler, nişan, imtiyaz vs. gibi materyalleri, biyografileri olan terceme-i halleriyle birlikte istemekteydi. Memurlar terceme-i hal belgelerini yalnızca bir kere alacak ve kendilerine bir cüzdan verilecekti.³¹ Bu siciller, devlet için büyük bir önem taşımaktaydı. Memurlar, terceme-i hal belgelerini doldurup geri vermediklerinde çeşitli cezai işlemlere tabi tutulurlardı. Bunlar; memuriyete tayinlerinin yapılmayacağı, memur olup 6 ay içinde belgelerini teslim etmeyenlerin maaşlarının kesileceği, ayrıca yalan beyan verenlerin de cezaya çarptırılacağı belirtilmekteydi.

Sicil çalışmaları için kadro genişletilmesi yapılarak, inceleme ve sicil kayıtları için evrak kalemi müdürlüklerinin bünyesinde birer hususi komisyon oluşturulmuştur. Hükümet merkezi ve merkezi dairelerde birer müdür idaresinde şubeler kurulmuştur.³²

²⁹ Özdemir, a.g.e., s.227.

³⁰ Gülden Sarıyıldız, "Sicil-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi", s.169.

³¹ Özdemir, a.g.e., s.227.

³² Kırıcı ve Yiğit, a.g.e., s.22.

BÖLÜM I: II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE ÇORUM

Bu tarihlerde Çorum ilini oluşturan coğrafyada çok farklı idari teşkilatlar bulunmaktaydı. Çorum ve kazalarının her biri ya köy ya da nahiye durumundaydı. Vilayet salnamelerinin hazırlanmaya başlandığı 1870'lerde Çorum, Sungurlu ve Alaca; Ankara Vilayeti ve Yozgat Sancağına bağlıydı. İskilip ve Kargı; Kastamonu Vilayeti ve Kastamonu Sancağına bağlıydı. Osmancık ve Mecitözü; Sivas Vilayeti ve Amasya Sancağına bağlıydı.

1.1 TARİHİ

Çorum ve çevresi, 14. yüzyılın sonlarında, dolaylı da olsa Kadı Burhaneddin Ahmed'in elindeydi. Yıldırım Bayezid'in Osmancık'ı fethinden sonra Kadı Burhaneddin ile aralarında çıkan anlaşmazlık sonucunda yapılan Çorumlu Savaşı (1393) sonrasında bu bölge, Osmanlı hâkimiyetine girmişti.³³ Fetret döneminden sonra da Çelebi Mehmet'in devleti tekrar toparlamasından sonra Çorum bölgesi Eyalet-i Rum'a tekrar dâhil edilmişti.

Çorum, 1867 Vilayetler Nizamnamesine göre sancak değildi. H.1310 (M.1894) yılında sancak haline dönüştürülmüştü. Bu tarihten önce Çorum ve diğer ilçelerin her biri, kaza konumunda olup hepsi yukarıda belirttiğimiz vilayetlere bağlıydı. Çorum'un ne zaman sancak olduğu tam olarak belli değildir. 14. yüzyılın sonlarından itibaren Eyalet-i Rum'a bağlı sancaklar kesinleşmişti. Bu teşkilatlanmaya göre merkez Sivas olmak üzere Çorum sancak haline getirilmişti. Bu durum 1867'ye kadar devam etmişti. Bu tarihte çıkarılan Vilayetler Nizamnamesine göre Çorum, Ankara Vilayeti Yozgat Sancağına bağlı olarak ikinci sınıf kaza konumuna düşürülmüştü. Ankara Vilayeti salnamelerine göre, 1871 yılında Çorum kazasında; kaza idari meclisi, dava meclisi, emlak komisyonu ve telgrafhane mevcuttu. Merkezde hükümet konağı bulunmaktaydı. Bir hapishanesi ve 25 hayvanlık bir ahır bulunmaktaydı. Yine 1892 yılında kazada Selçuklulardan kalma Ulu Camii'nin yanında 164 cami, 11 medrese, 7 han 21 kahvehane, 1 un fabrikası, 50 çeşme ve 10 adet de köprü bulunmaktaydı. 1873 yılında

³³ Yaşar Yücel, "Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)", Ank. 1983, s.113,114.

kazada, Menafi-i Umumiye Sandığı, 1881’de Bidayet Mahkemesi, Aşar Dairesi ve Ziraat Odası, 1882’de Rusumat İdaresi, 1889’da Nüfus İdaresi ve Duyun-ı Umumiye İdaresi kurulmuştu.³⁴

Osman Şakir Efendi’nin (DH.SAİD 157/3) babası Ethembabazadelerden Ali İzzet Efendi H. 1315 (M. 1899) tarihli Tezkire-i Makamat (Çorum Evliyalari) adlı eserinde “Çorum’da 44 mahalle, 3673 hane, 15.646 merkezde, 27.624 köylerde yaşayan nüfus, 23 minareli cami, 3 minaresiz cami, 23 minareli mescit, 41 minaresiz mescit, 2 nakşi dergahı, 1 rufai dergahı, 1 mevlevi dergahı, 14 müslüman mezarlığı, 1.100 dükkan, 1 musalla (namazgah), 7 şadırvan, 2 su kümbeti, 135 çeşme, 3 çifte ve 1 tek hamam, 6 han, 10 sıbyan mektebi, 10 medrese, 2 kütüphane, 1 rüştiye mektebi, hükümet konağı, belediye dairesi, askeri depo, kale, cephanesi, telgrafhane ve bir de kiraathane” olduğunu yazıyor.³⁵

1894 yılında Çorum kazası, tekrar sancak haline getirilmişti. Kazalıktan sancak durumuna geçiş tarihinde Çorum merkezinde, 47 mahalle bulunmaktaydı. Merkeze bağlı olan 175 köy bulunmaktaydı. H.1318 Ankara Vilayet Salnamesindeki bilgilere göre Çorum kazasına 1894 yılında, lüzum ve coğrafi konumundan dolayı İskilip, Osmancık, Sungurlu kazaları ve Hüseyinabad³⁶ nahiyesi bağlanarak sancak haline getirilmişti. Ancak aynı tarihte idari teşkilat kurulamamıştı.³⁷

1.2 NÜFUS

Nüfusla ilgili ilk bilgiler, 1878 yılından itibaren bulunmaktadır. Buna göre 19. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde Çorum kazasının nüfusu 22.000 civarındaydı.³⁸ Gayr-i müslim nüfus olarak da ağırlıklı Ermeni nüfusun varlığı söz konusuydu. Çok az miktarda da Rum nüfusu bulunmaktaydı.

³⁴ Mehmet Çanlı, “Ankara, Kastamonu, Sivas Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Çorum”, Ç. B. Kültür Yayını, Kayseri 2013, s.8-9.

³⁵ Ethem Erkoç, “Yirmibirinci Yüzyılda Çorum İli ve İlçeleri”, Kardeş Matbaası, Çorum 2001, s.17,18.

³⁶ Alaca ilçesi.

³⁷ Çanlı, a.g.e.,s.9.

³⁸ Çorum’daki sadece erkek nüfusa ait sayıdır. 1889’dan itibaren bayan nüfus da sayıma dâhil edilmeye başlanmıştır.

20. yüzyılın başlarında Çorum merkez kazası ve köylerinde ortalama 59.000 civarında Müslüman nüfus bulunmaktaydı. Buna karşılık 850 civarında bir Gayrimüslim nüfusu bulunmaktaydı. Bu dönemde Ermeni ve Rum nüfusta az da olsa bir artış görülürken, Katolik ve Protestan nüfusta bir artışın olmadığı görülmekteydi. Ermeni ve Rum nüfus, bölgenin yerleşik insanı iken Protestan ve Katolik nüfus, tahminen ticari amaçla bölgeye gelmiş ecnebi insanlardı. Bu kişiler genel olarak Çorum merkezde oturmaktaydılar.³⁹

1.3 EKONOMİ

Bu dönemde Çorum, demiryolu ve denizyolu ulaşımının bulunmayışı, karayolu ulaşımının yetersiz ve karayolu araçlarının kıt oluşu nedeniyle aile işletmeciliği biçiminde kapalı bir ekonomiye sahipti.⁴⁰

Çorum'un bu dönemdeki ekonomisi tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktaydı. 1872 verilerine göre, Çorum'da ekilen arazi miktarı toplam 152.490 dönümdü. Bunun yarısı nöbet usulü ekilmekteydi. Yetiştirilen ürünler; buğday, arpa, burçak, darı, nohut, mercimek, bakla, kendir, üzüm, elma, armut, zerdali, kiraz, ceviz, dut ve sebzelerdi.

Merası 47.500 dönümdü. Bu meralarda ortalama 300'e yakın koyun ağılları bulunmaktaydı. Hayvan sayısına baktığımızda 1872'de koyun adedi 99.703, keçi adedi de 7025'ti. 1893 yılında ise hayvan sayısı artmıştı. Bu yılda koyun sayısı geçmişe göre düşmüştü. Bunun yerine keçi ve tiftik keçisinin sayısında artma olmuştu. Keçi 39.469, tiftik keçi 12.098 adetti. Büyükbaş hayvan olarak da, 6.850 karasığır 800 manda bulunmaktaydı.⁴¹

Ormancılığa baktığımızda, o dönemde Çorum'da 5 adet büyük orman bulunmaktaydı. Ağaç türü olarak sarı ve karaçamın yanında köknar da vardı. Bu ormanlardan yılda ortalama 34-35 bin ağaç kesilmekteydi.

³⁹ Çanlı, a.g.e.,s.13.

⁴⁰ Erkoç, a.g.e., s.28.

⁴¹ Çanlı, a.g.e.,s.17.

Sanayi üretiminde yünden şal, pamuk ipliğinden gömlek bez, aba gibi ürünler üretilmekteydi. Hayvan koşumlarının yanı sıra demirden üretilen her türlü tarım aletlerinin imalatı yapılmaktaydı.

Çorum'un sancak haline getirilmesiyle, başlangıçta hayvan ve tahıl üretiminde çok fazla bir artış olmamış, ancak ilerleyen yıllarda tahıl üretiminde ve hayvan sayısında belirgin bir artış olmuştu. Buna paralel olarak bölgede debbaghanelerin⁴² sayısında da artış olmuştu. Bu dönemde Çorum'a bağlanan kazalarla irtibatının sağlanması amacıyla yolların yapımına başlanmıştı. Her hafta pazar ve pazartesi günleri pazar kurulmuş, ticaret ciddi anlamda artmıştı.⁴³

1.4 EĞİTİM

Bu dönemde Çorum'da, medreselerin yanında sıbyan mekteplerinin de varlığı söz konusuydu. Çorum'da ilk Rüştîye 1871 yılında açıldı.⁴⁴ Ankara Vilayet Salnamelerine göre, 1872 yılında Çorum Rüştîye mektebi 4 sınıflı olup, toplam 81 öğrencisi bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Çorum ve bağlı köylerinde Sıbyan mektebinde ve medreselerde toplam 2165 öğrenci bulunmaktaydı. Şehir merkezinde 2 kütüphane bulunmaktaydı.

Çorum'un sancak olmasından sonra, okullaşma ve öğrenci sayısı bakımından ciddi bir artış olmuştu. Çorum merkezde 10 medrese olmak üzere toplam 11 medrese bulunmaktaydı. Ayrıca mekteb-i idadi, sıbyan, mekteb-i ibtidai ve rüştîye mektepleri bulunmaktaydı. Müslüman okulların dışında bir Rum ve bir de Ermeni Okulu bulunmaktaydı. Çorum'da okullar; Hamidi Mektebi, Mekteb-i Edep, İrfan Mektebi, Burhan-ı Terakki Mektebi, Tefeyyüz Mektebi gibi isimlere sahipti.

Kütüphane sayısı, Çorum merkezde 2 olmak üzere toplam 3 tane idi. Bunun yanı sıra 3 tane de kiraathane bulunmaktaydı. Bu döneme göre, Çorum'daki kütüphaneler, çok sayıda kitaba sahipti.⁴⁵

⁴² Debbag: Tabak, Sepici. (Debbaghane: Deri İşleme Yeri) Mustafa Nihat Özön, "Osmanlıca-Türkçe Sözlük", İnkılap ve Aka Kitabevleri Yayınları, İst. 1983, s.203.

⁴³ Çanlı, a.g.e.,s.17.

⁴⁴ Erkoç, a.g.e., s.40.

⁴⁵ Çanlı, a.g.e.,s.13.

BÖLÜM II: SİCİL-İ AHVAL BELGELERİNE GÖRE ÇORUMLU MEMURLAR

2.1 ÇORUMLU MEMURLARIN DOĞUM TARİHLERİ VE AİLE DURUMLARI

Sicil-i Ahval kayıtlarında bulunan 87 Çorumlu memurun doğum tarihleri 1830 ile 1890 arasında değişmekteydi. Çorumlu 87 memurdan, 37'sinin babalarının meslekleri bilinmemekteydi. Diğer memurların babalarına ait meslek grupları ise genellikle devlet kademesinden olup görevleri şöyleydi; 21'i memur (Kaymakamlık, Kaza Müfettişi, Mabeyn-i Hümayun Bekçisi, Müderris, Mal Müdürü, Belediye Nizamât Kâtibi, Evkaf Müdürü, Hademe, Nüfus Dairesi, Tapu Dairesi), 7'si asker (Yüzbaşı, Mülazım), Bahriye Binbaşı (Deniz Kuvvetleri), Tabur Kâtibi, 9'u esnaf, 4'ü tüccar, 2'si Çiftçi, 3'ü ulema, 2'si Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşı,⁴⁶ 1'i Tarikat-ı Ali şeyhidir (Nakşibendi Seccadenişini). Babalarının lakapları genellikle "Ağa" ve "Efendi" olarak kayıtlara geçmişti. Yine bu belgelerde bazı memurların sülale unvanları da geçmektedir (Bkz.Tablo: 2.5).⁴⁷

Bu memurların etnik kökenine bakıldığında; 87 memurdan: 2'si Rum (Haralambos ve Harom Efendiler), 1'i Ermeni'dir (Mesrat Efendi). Bu üç gayr-i müslim memur da Sungurlu doğumludur. Ayrıca 2'si Çerkez (Mehmet Ulvan Efendi, Mehmet Adil Bey) olan memurların doğum yerleri ise Mecitözü'dür.

Çorumlu memurların; 55'i Çorum-Merkez doğumludur. Abdülkadir Tahsin Efendi, Hacı Yusuf Mahallesi'ndendi. Diğer memurlar ise; ilçelere göre: 10'u Sungurlu, 4'ü Kargı (Halit Efendi, Örencik Nahiyesindedir), 7'si Osmancık, 6'sı Mecitözülüdür. Çorum ve ilçeleri dışında; 2'si Dersaâdet (İstanbul), 1 Bilecik doğumlu memur vardır.

⁴⁶ Padişah sarayı kapıcıları hakkında kullanılan tabirlerden biridir. Mehmet Zeki Pakalın, "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.E.B. Yay., C.I, İst 1993, s.426.

⁴⁷ Kırıcı ve Yiğit, a.g.e., s.26.

Tablo 2.1: Memurların Doğum Tarihleri ve Aile Durumları

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Mehmet Hilmi Efendi	1866	Osman Efendi	
Ebubekir Sıddık Efendi	1859	Hacı Mehmet Ağa	
Mehmet Emin Efendi	1830	Hüseyin Efendi	
Mahmut Akif Efendi	1856	Hacı Eminzade	
Mehmet Haydar Paşa	1838	Ahmet Şakir Efendi	Başdefterdar ve Kaymakamlık
Hacı Hasan Paşa	1832	Hacı Mustafa Ağa	
Ahmet Münib Efendi	1847	Hacı Osman Efendi	Ulemeden
Osman Neşet Efendi	1861	Osman Efendi	Yüzbaşı
Ömer Rahmi Efendi	1834	Hacı Hüseyin Efendi	Kaza Müfettişi
Ebubekir Enver Efendi	1841	Hacı Ali Efendi	Ulemeden
Hafız Mehmet Efendi	1860	Mehmet Ağa	Mabeyn-i Humayun Bekçisi
Mustafa Sami Efendi	1862	Osman Ağa	
Ali İrfan Efendi	1872	Hüseyin Efendi	Kâtip
Ahmet Rıfat Efendi	1860	Hafız Mehmet Efendi	
Mehmet Arif Efendi	1848	Osman Ağa	
Hasan Lütfü Efendi	1853	Abdullah Efendi	
Mehmet Şakir Efendi	1847	Yusuf Efendi	Müderriş

Tablo 2.1'in Devamı

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Ebubekir Sıddık Efendi	1862	Hacı Mahmut Ağa	Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşı
Halil Zarif Efendi	1859	Şeyh Osman Efendi	
Mehmet İzzet Efendi	1869	Şakir Efendi	Duyun-u Umumiye Memuru
Hacı Ulvan Ali	1847	Ali Ağa	Çorum Meclis İdare Azası
Abdülkadir Hayri Efendi	1871	Mehmet Hamdi Efendi	Esnaf
Mustafa Efendi	1868	Ali Ağa	Esnaf
Mehmet Faik Efendi	1868	Hasan Ağa	Esnaf
Mehmet Şükrü Efendi	1868	Osman Ağa	Tüccar
Osman Hilmi Efendi	1865	Ali Ağa	
Abdülkadir Tahsin Efendi	1871	Hamdi Efendi	Çorum Mal Müdürü
Haralambos Efendi	1870	Mihail Efendi	
Yusuf Ziyaeddin Efendi	1872	Veysi Ağa	
Ahmet Ramiz Efendi	1848	İzzet Efendi	
Mehmet Kadri Efendi	1861	İbrahim Bey	Miralay
Mehmet Efendi	1856	Ahmet Ağa	
Hafız Muhyiddin Efendi	1879	Hacı Mehmet Efendi	

Tablo 2.1'in Devamı

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Mehmet Rüştü Efendi	1849	Halil Efendi	
İbrahim Ethem Efendi	1867	Osman Efendi	Rüştiye Kapıcısı
Salih Sırrı Efendi	1868	Ömer Vasfi Efendi	
Hafız Ali Efendi	1871	Mehmet Ağa	Çiftçi
Abdulfettah Efendi	1836	Mehmet Efendi	
Ahmet Hamdi Efendi	1868	Ömer Ağa	
Mesrat Efendi	1866	Agop Ağa	Esnaf
Mustafa Şevket Efendi	1861	Ahmet Ağa	
Mehmet Hilmi Efendi	1884	Osman Nuri Ağa	Esnaf (Bakkal)
Abdullah Efendi	1878	Hasan Ağa	
Mustafa Efendi	1885	Şükrü Ağa	Memur (Belediye Nizamı)
Ulvan Efendi	1881	Mehmet Ağa	Esnaf
Mehmet Akif Efendi	1881	Hacı Ömer Efendi	Tüccar
Bekir Sıddık Efendi	1870	Mustafa Ağa	Tüccar
Mehmet Emin Efendi	1883	Mahmut Akif Efendi	
Mehmet Ulvan Efendi	1884	Ali Bey	
Mehmet Cemal Efendi	1885	Ömer Fazlı Efendi	

Tablo 2.1'in Devamı

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Mehmet Fehmi Efendi	1881	Muytab Bekir Ağa	
İbrahim Muhsin Efendi	1880	Emrullah Efendi	
Osman Şakir Efendi	1858	Ali İzzet Efendi	Nakşibendi Tarikatı Seccadenişini
Mehmet Adil Bey	1870	Hacı İslam Bey	Ulemadan
Ömer Fazlı Efendi	1861	Mehmet Ağa	
İbrahim Kazım Efendi	1886	Mehmet Ali Efendi	Asker (Yüzbaşı)
Osman Refet Efendi	1881	Ahmet Enver Efendi	Memur (Mahkeme Başkatibi)
Hasan Fehmi Efendi	1882	Ahmet Halim Efendi	Memur (Mal Müdürü)
Mahmut Nedim Efendi	1890	Mehmet Şükrü Ağa	Memur (Evkaf Müdürü)
Ömer Faruk Efendi	1886	Osman Efendi	Mülazım (Teğmen)
Hafız Akif Efendi	1858	Mustafa Nuri Ağa	Yüzbaşı
Ali Rıza Efendi	1867	Mehmet Ağa	Esnaf
Mustafa Efendi	1880	Hüseyin Arif Ağa	
Mehmet Raşit Efendi	1867	Mehmet Ağa	Mabeyn-i Amire Hademesi
Mustafa Musa Efendi	1888	Mehmet Tevfik Efendi	Memur (Nüfus Memuru)

Tablo 2.1'in Devamı

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Mehmet Neşet Efendi	1890	Hacı Mustafa Ağa	
Osman Efendi	1856	Mehmet Efendi	
Mehmet Cemal Efendi	1883	Mehmet Ağa	Mabeyn Kahvecisi
Mehmet Sabit Efendi	1851	Ali Osman Ağa	Esnaf
Ömer Şevki Efendi	1887	Hacı Veli Efendi	
Cahit Rumi Efendi	1886	Ömer Fazlı Efendi	Memur (İcra Memuru)
İhsan Efendi	1883	Süleyman Halit Efendi	Memur (Nahiye Memuru)
Ahmet Şahabettin Efendi	1886	Mustafa Efendi	
Mehmet Ali Münir Efendi	1878	Hafız Bekir Efendi	Esnaf (Kahveci)
Mustafa Hulusi Efendi	1876	Mehmet Ali Ağa	
Lütfü Efendi	1887	Ahmet Haşim Efendi	Memur (Tapu Memuru)
Mustafa Sami Efendi	1886	Hüseyin Efendi	Bahriye Binbaşı
Mehmet Şevket Efendi	1885	Hacı Hüseyin Ağa	
Mehmet Sabit Efendi	1883	İsmail Hakkı Efendi	Tabur Katibi

Tablo 2.1'in Devamı

Memurun Adı	Doğum Tarihi	Babasının Adı	Babasının Mesleği ve Unvanı
Halit Efendi	1871	Ali Efendi	Topkapı Mecidiye Köşkü Bekçisi
Mehmet Efendi	1866	İsmail Ağa	Çiftçi
Ahmet Tevfik Efendi	1878	Mustafa Necip Efendi	Müderris
Ahmet Ağa	1882	Mehmet Ağa	
Harom Şadi Efendi	1872	Avram Ağa	Tüccar
Ömer Lütfü Efendi	1847	H.Abdülkerim Efendi	
Mehmet Tevfik Efendi	1865	Abdülhamit Efendi	

2.2 ÇORUMLU MEMURLARIN EĞİTİM DURUMLARI

Sicil kayıtlarında memurların aldıkları eğitim, ayrıntılı olarak yazılmış. Memurların biri hariç (Mehmet Tevfik Efendi özel hocadan Arapça - Farsça eğitim almıştı) tamamı o zamanın ilkokulu sayılan Sıbyan / İbtidai eğitimlerini tamamlamışlardı. Belgelerde bazı memurların sıbyan eğitimleri belirtilmese de, rüştiye⁴⁸ ve yüksek tahsil yapmaları, sıbyan / ibtidai mekteplerine gittiklerini göstermekteydi. İlk mekteplerde verilen eğitim genellikle “Mukaddime-i ulum-ı diniye” olarak zikredilen ilk dini bilgilerdi.

Çorumlu memurlardan Sıbyan / İbtidai mekteplerini bitirenlerden sadece 8'i öğrenimlerine devam etmemişti. Devam eden memurların 33'ü rüştiye, 24'ü medrese, 8'i hem rüştiye hem de medrese eğitimi almış, yine 4 memur sıbyan mektebinden sonra diğer rüştiyelerden farklı olarak; Yozgat Rum Rüştiyesi, Beşiktaş Askeri Rüştiyesinde eğitime devam etmişlerdi. Memurların gittikleri bazı medreseler ise; Çorum, Hamidiye, Çenberlitaş Ali Paşa, Kütüphane, Yahya Tevfik Efendi, Sungurlu, Cami-i Kebir,⁴⁹ Beşiktaş, Defterdar, Kızıklar, Fatih medreseleriydi.

⁴⁸ Üçü ilk ve üçü orta olmak üzere 6 sınıflık okul.

⁴⁹ Çorum Ulu Camii.

Çorumlu memurların Sıbyan mektebinden sonra medreseye devam edenleri, geleneksel eğitim olarak “Ulum-ı âliye” diye nitelendirilen Arapça (*Sarf ü nahv-i Arahî*) dilbilgisi eğitimi almışlardı. Ayrıca Farsça *şerh-i akaid* denilen, okutulan dini kitapların izahının düşülmesi dersleriyle ilm-i hesap ve Arapça *Molla Cami* ve Farsça *Gülistan* kitaplarını tahsil eylemişlerdi. Halil Zarif Efendi,⁵⁰ 31 yaşında iken Âlim Feraiz’den iki kıta icazetname almıştı.

Memurların 17’si rüştiyelerden sonra Yükseköğretimlerine devam etmişti. Bu Yükseköğretim okulları ise; Dar’ül- Maârif,⁵¹ Dersaâdet (İstanbul) Dar’ül-muallim,⁵² Çorum İdadi Mülkiye Mektebi,⁵³ Mekteb-i Hukuk, Ankara İdadi-i Mülkiye Mektebi, Yozgat İdadi-i Mülkiye Mektebi, Fen Mektebi,⁵⁴ Galata Fransız Mektebi, Ticaret Mektebi, Dar’ül-fünun⁵⁵ Mektebleri idi.

Tablo 2.2: Türkçe Dışında Dil Bilen Memurlar

Bir veya Birden Fazla Dil Bilen Memur	Yabancı Dil Bilen Memur Sayısı	Hangi Dilleri Bildikleri
Bir Dil Bilen Memur	8	3’ü Arapça, 2’si Rumca, 1’i Ermenice, 1’i Rusça, 1’i Fransızca
İki Dil Bilen Memur	6	4’ü Arapça – Farsça, 1’i Arapça – Çerkezce, 1’i Fransızca – Ermenice
Üç Dil Bilen Memur	2	2’si de Arapça – Farsça – Fransızca
Dört Dil Bilen Memur	2	1’i Arapça – Farsça – Fransızca – Slavca 1’i Arapça – Farsça – Fransızca – Ermenice

⁵⁰ BOA. DH. SAID: 55/105

⁵¹ Sultan Abdülmecid döneminde kurulmuştur. Rüştiyenin üstündedir. Zamanın fen okulu olan Darul-Fünun’a ön hazırlık niteliğindedir. Öğrenci azlığı nedeniyle sıbyan okuluna dönüştürülmüştür.

⁵² Bu okul, rüştiye okullarına erkek öğretmen yetiştirmek için Sultan Abdülmecid tarafından İstanbul’da kurulmuştur.

⁵³ Ortaokul olan rüştiyelerden sonraki okuldur. Yükseköğretime hazırlık amacıyla kurulmuştur. Çorum İdadi Mülkiyesi sonradan Çorum Lisesi adını almış, sonra da Atatürk Lisesi olmuştur.

⁵⁴ Günümüzdeki Galatasaray Lisesidir.

⁵⁵ Üniversite düzeyinde yükseköğretim kurumudur. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi olmuştur.

Çorumlu 87 memurdan, Türkçe dışında bir dil bilen 8 memur vardı. Bunların 3'ü Arapça, 2'si Rumca, 1'i Ermenice, 1'i Rusça ve 1'i de Fransızca bilmekteydi. 2 dil bilen memur sayısı altı olup; 4'ü Arapça - Farsça, 1'i Arapça - Çerkezce, 1'i ise Fransızca - Ermenice bilmekteydi. 3 dil bilen memur sayısı iki ve ikisi de Arapça - Farsça yanında Fransızca bilmekteydi. 4 dil bilen memur sayısı ise iki olup, biri Arapça - Farsça yanında Fransızca - Slavca bilmekte; diğeri ise, Arapça - Farsça yanında Fransızca - Ermenice bilmekteydi. Memurların sicillerinde, bazı memurların medresede ya da medrese dışında Arapça - Farsça öğrenim gördükleri geçmekte ise de bu dillerde okuyup yazamamaktaydılar.

Tablo 2.3: Memurların Eğitim Durumları

Memurların Adı	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yabancı Dil
Mehmet Hilmi Efendi			Dar'ul-maarif	
Ebubekir Sıddık Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Mehmet Emin Efendi	Sıbyan			
Mahmut Akif Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		
Mehmet Haydar Paşa			Mekteb-i Maarif Adliyye	
Hacı Hasan Paşa	Sıbyan			
Ahmet Münib Efendi	Sıbyan	Hamidiye Medresesi		Arapça
Osman Neşet Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Ömer Rahmi Efendi	Sıbyan	Medrese		
Ebubekir Enver Efendi	Sıbyan	Medrese		
Hafız Mehmet Efendi		Rüştiye	Dar'ul-maarif	
Mustafa Sami Efendi	İbtidai	Rüştiye – Medrese		
Ali İrfan Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Ahmet Rifat Efendi	Sıbyan			Arapça – Farsça
Mehmet Arif Efendi	Sıbyan			Arapça

Tablo 2.3'ün Devamı

Memurların Adı	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yabancı Dil
Hasan Lütfü Efendi	Sıbyan	Çemberlitaş Ali Paşa Medresesi	Dersaadet Dar'ul-muallim	Arapça – Farsça
Mehmet Şakir Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		
Ebubekir Sıddık Efendi		Rüştiye Kütüphane Medresesi		
Halil Zarif Efendi		Rüştiye-Medrese		Arapça – Farsça
Mehmet İzzet Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Hacı Ulvan Ali Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		
Halil Rüştü Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		
Mehmet Faik Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Mehmet Şükrü Efendi	Sıbyan	Rüştiye – Çorum Medresesi		
Osman Hilmi Efendi	Sıbyan	Medrese		
Abdülkadir Hayri Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Abdülkadir Tahsin Efendi	Sıbyan	Rüştiye – Medrese		
Mehmet Tevfik Efendi				Arapça – Farsça
Haralambos Efendi	Rum Sıbyan	Yozgat Rum Rüştiye		Rumca
Yusuf Ziyaeddin Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Ahmet Ramiz Efendi		Çorum Medresesi		
Mehmet Kadri Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		
Mehmet Efendi	Sıbyan			
Hafız Muhyiddin Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Mehmet Rüştü Efendi	Sıbyan	Çorum Medresesi		

Tablo 2.3'ün Devamı

Memurların Adı	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yabancı Dil
İbrahim Ethem Efendi	Taşşilte Mahalle Mektebi	Çiçekpazarı Rüştüyesi Yahya Medresesi		Arapça – Farsça – Fransızca
Salih Sırrı Efendi	Sıbyan	Sungurlu Medresesi		
Mustafa Efendi	Sıbyan	Rüştüye – Cami-i Kebir Medresesi		
Hafız Ali Efendi	Sıbyan	Rüştüye		
Abdulfettah Efendi	Sıbyan	Beşiktaş Medresesi	Dersaadet Dar'ul Muallim	
Ahmet Hamdi Efendi	Sıbyan	Rüştüye – Cami-i Kebir Medresesi		
Mesrad Efendi	Sungurlu Ermeni Mektebi			Ermenice
Mustafa Şevket Efendi	Sıbyan	Sungurlu Medresesi	Dersaadet Dar'ul Muallim	
Mehmet Hilmi Efendi	Sıbyan	Rüştüye		
Abdullah Efendi	İbtidai	Rüştüye		
Mustafa Efendi	İbtidai	Beşiktaş Askeri Rüştüyesi		
Ulvan Efendi		Rüştüye		
Mehmet Akif Efendi	Sıbyan	Rüştüye		
Bekir Sıddık Efendi	Sıbyan	Rüştüye		
Mehmet Emin Efendi	İbtidai	Rüştüye		
Mehmet Ulvan Efendi	İbtidai	Rüştüye		
Mehmet Cemal Efendi			Çorum-Ankara İdadisi ve Mekteb-i Hukuk	
Mehmet Fehmi Efendi	İbtidai	Rüştüye		
İbrahim Muhsin Efendi	İbtidai	Rüştüye		
Osman Şakir Efendi	Çırakzade Sıbyan Mektebi	Defterdar Medresesi		

Tablo 2.3'ün Devamı

Memurların Adı	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yabancı Dil
Mehmet Adil Bey		Rüştiye Mecidözü Medresesi		Arapça – Çerkezce
Ömer Fazlı Efendi	İbtidai	Rüştiye		
İbrahim Kazım Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Osman Refet Efendi		Davut Paşa Rüştiyesi	Mülkiye Mektebi	Fransızca – Arapça – Farsça – Slavca
Hasan Fahmi Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Mahmut Nedim Efendi		Rüştiye	Çorum İdadi-i Mülkiye Mektebi	
Ömer Faruk Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Hafız Akif Efendi	Sıbyan	Medrese		Arapça
Ali Rıza Efendi		Kızıklar Medresesi		
Mustafa Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Mehmet Raşit Efendi	Sıbyan			
Mustafa Musa Efendi	Sıbyan		Yozgat İdadi-i Mülkiye Mektebi	
Mehmet Neşet Efendi			Çorum – Ankara İdadi-i Mülkiye Mektebi	Arapça – Farsça – Ermenice- Fransızca
Osman Efendi		Medrese		
Mehmet Cemal Efendi	Hamidiye İbtidaisi	Rüştiye		
Mehmet Sabit Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Ömer Şevki Efendi	İbtidai	Rüştiye		

Tablo 2.3'ün Devamı

Memurların Adı	İlk Öğretim	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	Yabancı Dil
İhsan Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Ahmet Şahabettin	İbtidai		Çorum İdadi-i Mülkiye Mektebi	
Mehmet Ali Münir Efendi	İbtidai	Medrese		
Mustafa Hulusi Efendi	İbtidai	Rüştiye		
Lütfü Efendi		Rüştiye	Çorum İdadi-i Mülkiye Mektebi	Arapça – Farsça – Fransızca
Mustafa Sami Efendi	Sıbyan	Rüştiye	Galata Fransız Mektebi – Ticaret Mektebi	Fransızca
Mehmet Şevket Efendi	İbtidai	Cami-i Kebir Medresesi	İdadi Mektebi – Dar'ul Fünun Hukuk	
Mehmet Sabit Efendi		Medrese		Arapça
Halil Efendi	Mülga Enderun Hümayun Mekteb-i İbtidai			
Mehmet Efendi		Fatih Medresesi	Dar'ul Muallimin	
Ahmet Tevfik Efendi	Sıbyan	Rüştiye		
Ahmet Ağa	İbtidai			
Harom Şadi Efendi	Rum İbtidai Mektebi	Rum Rüştiye Mektebi		Rumca
Ömer Lütfü Efendi	Sıbyan	Medrese		

2.3 ÇORUMLU MEMURLARIN GÖREV YERLERİ

Sicil defterlerinde kayıtlı olan Çorumlu memurlar Sultan Abdülmecit, Abdülaziz, II. Abdülhamit ve Sultan Reşad döneminde çalışmışlardı. Memurların, memuriyet hayatına giriş yaşları 10 ile 39 arasında değişmekteydi. İlk memuriyete girişleri itibariyle en genci 10 yaşında memur olan Mehmet Cemal Efendi,⁵⁶ en yaşlısı ise; 39 yaşında memur olan Hafız Akif Efendi idi.⁵⁷

Çorumlu memurların, memuriyet hayatlarına başladıkları yerleri incelediğimizde; Çorum Merkezde 34 memur göreve başlamıştı. İlçelere dağılımı ise; 7'si Sungurlu, 2'si Osmancık, 2'si Mecitözü, 1'i İskilip idi. Çorum dışında göreve başlayanların; 9'u İstanbul, 1'i Ankara, 1'i Tosya, 1'i Sason (Batman), 1'i Ayntab (Gaziantep), 1'i Karahisar-i sahib (Afyon), 1'i Trabzon, 1'i Gümüşhacıköy, 1'i Havza, 1'i Surluca idi. Bunların dışında, geçmişte Osmanlı Devlet toprağı olan; bugün sınırlarımız haricinde bulunan 2'si Cidde (S.Arabistan), 1'i Beyrut (Lübnan), 2'si Kosova, 1'i Tırnova (Bulgaristan)'da işe başlamışlardı. 11 memurun ise belgelerinde memuriyete başladıkları yerler kurum olarak belirtilmiş fakat başladıkları merkezler yer olarak belirtilmemiş.

Çalıştıkları kurumlara bakıldığında; Bidayet Mahkeme Kalemi, Tahrirat, Mal ve Vergi Kalemleri, Telgraf ve Posta Nezareti, Rüşumat İdaresi, Duyun-ı Umumi İdaresi, Ziraat Bankası, Defter-i Hakani (Tapu İdaresi), Adliye Nezareti, İstanbul Polis Teşkilatı, Müdde-i Umumi (Savcı), vb. yerlerdi.

Çorumlu memurların 44'ü *mülazemeten* yani maaşsız stajyer olarak memuriyet hayatına başlamışlardı. *Mülazemet* sürelerine baktığımızda 6 ay ile 6 sene arasında değişmekteydi. *Mülazemeten* en az çalışan (6 ay) Ebubekir Enver Efendi idi.⁵⁸ En çok çalışan 6 sene ile Halil Rüştü Efendi idi.⁵⁹ Devlet hizmetinde bulunan memurların zaman zaman çalıştıkları kalemin ya da birimin *lağv* edilmesiyle veya *tensikat* sebebiyle açıkta kaldıkları ve bir süre sonra başka bir birime atandıkları da belgelerden

⁵⁶ BOA. DH. SAID: 153/222

⁵⁷ BOA. DH. SAID: 168/180

⁵⁸ BOA. DH. SAID: 88/49

⁵⁹ BOA. DH. SAID: 75/44

anlaşılmaktadır. Yine belgelerden anlaşıldığı kadarıyla açıkta kalma süresi üç ay ile üç yıl arasında değişmekteydi. (Hafız Mehmet Efendi,⁶⁰ Ahmet Münib Efendi⁶¹)

Çorumlu memurların vazifelerini layıkıyla yerine getirdikleri, sicillerdeki "*hüsn-i hizmet sebk ettiği* , "*memuriyet-i ifaya muktedir*", "*umur-ı memurisinden dolayı müttehim olmamıştır*" ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bunların dışında bazı memurların görevleri süresince soruşturma geçirdikleri ve hapis cezası almış oldukları da görülmektedir. Mahmut Akif Efendi⁶² ; hakkında şikâyet ve *görev iktidarsızlığı* yüzünden, Ali İrfan Efendi⁶³ ise; Yozgat'ta çıkan Ermeni ayaklanmasına, yardımını sabit bulunduğu Divan-ı Harpte (Askeri Mahkeme) yargılanmış ve memuriyetten azil edilmişlerdi. Ebubekir Sıddık Bey⁶⁴ Merzifon'da çıkan Ermeni ayaklanmasında görevini yerine getiremediğinden ve failleri "*def-i ihraç*" edemediği için ve Hafız Akif Efendi,⁶⁵ rüşvet aldığından dolayı ihraç edilmişlerdi. Bu memurlar gibi bazı suçlardan dolayı azil edilmiş veya görev yerleri değiştirilmiş memurlar bulunmakla beraber yine kendilerine istinat edilen suçlardan beraat etmiş memurlarda bulunmaktaydı.

⁶⁰ BOA. DH. SAID: 46/68

⁶¹ BOA. DH. SAID: 10/100

⁶² BOA. DH. SAID: 23/204

⁶³ BOA. DH. SAID: 51/135

⁶⁴ BOA. DH. SAID: 7/37

⁶⁵ BOA. DH. SAID: 168/180

Tablo 2.4: Memurların Görevleri ve İlk Maaşları

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Mehmet Hilmi Efendi	17	Maliye İthalat Kalemi	10	Yanya Vilayet Defterdarlığı
Ebubekir Sıddık Efendi	18	Çorum Bidayet Mahkemesi Kalemi	Mülazemeten 190	Çorum Bidayet Mahkemesi Başkitabet Memuru
Mehmet Emin Efendi	29	Osmancık Ziraat Müdürlüğünde Memur	500	Cide Kazası Kaymakamlığı
Mahmut Akif Efendi	22	Çorum Kazası Emlak	Mülazemeten 200	Tahrir ve Vergi Kitabeti
Mehmet Haydar Paşa	16	Rumeli Masrafat Muhasebesi	Mülazemeten 70	Erzurum Valiliği
Hacı Hasan Paşa	20	Silki-i Askeriye Onbaşı		Beşiktaş Polis Müdürü
Ahmet Münib Efendi	24	Cidde Rusumat Muhasebe Başkitabeti Refik evveliği	645	Yemen Vilayeti Ceziran Rusumat Müdürü
Osman Neşet Efendi	28	Beyrut Rusumat Müdüriyeti Dairesi	Mülazemeten 200	Beyrut Emtia-i Ecnebiyye Gümrüğü Muayene Memuru
Ömer Rahmi Efendi	18	Evkaf-ı Hümayun Müfettişlik Kalemi	Mülazemeten 250	Menafi ve Maarif Kitabeti Memuru

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Ebubekir Enver Efendi	26	Çorum Kazası Mal Kalem	Mülazemeten 50	Çorum Kazası Tahrir ve Vergi Kitabeti
Hafız Mehmet Efendi	24	Adliye Nezareti Umur-ı Kalem	Mülazemeten 60	Sivas Vilayeti Evrak Müdüriyeti
Mustafa Sami Efendi	18	Çorum Kazası Tahrirat ve Mal Kalem	Mülazemeten 125	Çorum Kazası Nüfus Kitabeti
Ali İrfan Efendi	16	Tosya Telgrafhanesi Muhabere Memuriyeti	30	Çorum Telgrafhane Muhabere Memuru
Ahmet Rifat Efendi	24	Çorum Telgrafhanesi Memuriyeti	Mülazemeten 300	Taşköprü Telgrafhane Memuru
Mehmet Arif Efendi	18	Cidde Gureba Hastahanesi Kitabeti	250	Edirne Rusumat Nezareti
Hasan Lütfü Efendi	27	Galata Rüştüyesi Muallimsaniliği	200	Beyazıt Rüştüye Mektebi Müdürlüğü
Mehmet Şakir Efendi	22	Tırnova Posta Şirketi Mevkif Memurluğu	250	Çorum Duyun-i Umumi Memurluğu
Ebubekir Sıddık Efendi	19	Çorum Kazası Tahrirat Kalem	Mülazemeten 400	Fizan Tahrirat Müdüriyeti
Halil Zarif Efendi	24	Dersaadet (İstanbul) Ahi Çelebi Şer'iyye Mahkemesi Kitabeti	Mülazemeten 150	Fizan Tahrirat Müdüriyeti

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Mehmet İzzet Efendi	18	Çorum Duyun-i Umumi Kalemi	Mülazemeten 200	Beypazarı Duyun-i Umumi Memuru
Hacı Ulvan Efendi	15	Çorum Kazası Tahrir Kalemi	Mülazemeten 400	Çorum Telgraf Memurluğu
Halil Rüştü Efendi	18	Çorum Kazası Tahrir Kalemi	Mülazemeten 190	Yozgat Sancağı Tahrirat Müdüriyeti
Mehmet Faik Efendi	28	Telgraf ve Posta Nezareti Eşya Kalemi	Mülazemeten 250	Telgraf ve Posta Sevk Mektup Tarik Memurluğu
Mehmet Şükrü Efendi	24	Çorum Sancağı Mal Kalemi	Mülazemeten 200	Kayseri Sancağı Evkaf Müdürlüğü Vekaleti
Osman Hilmi Bey	14	Çorum Mal ve Tahrirat Kalemi	Mülazemeten 245	Sungurlu Kazası Mal Müdürlüğü Muavinliği
Abdulkadir Hayri Efendi	17	Çorum Sancağı Ziraat Bankası Memurluğu	250	Antalya Ziraat Bankası Memurluğu
Abdulkadir Tahsin Efendi	23	Çorum Sancağı Tahrirat Kalemi	50	Çorum Tahrirat Kalemi Müsveddenameliği
Mehmet Tevfik Efendi	27	Sason Kazası Kitabeti	500	Bitlis Vilayeti Kaza Kitabeti
Haralambos Efendi	28	Sungurlu Kasabası Maliye Kalemi	Mülazemeten 300	Tırnova Kazası Bidayet Mahkemesi Memurluğu

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Yusuf Ziyaeddin Efendi	19	Yıldız Hastahane-i Hümayun Kitabeti	Mülazemeten 120	Karahisar Sancağı Defter-i Hakani Başkitabeti
Ahmet Ramiz Efendi	21	Matbaa-i Hilafet Memurluğu	200	Amasya Meclis İdare Memurluğu
Mehmet Kadri Efendi	14	Çorum Mal ve Tahrirat ve Vergi Kalem	Mülazemeten 350	Burdur Defter-i Hakani Memurluğu
Mehmet Efendi	24	Çorum Belediyesi 4. Daire Ahır Memurluğu	190	Ser-amelelik
Hafız Muhuyiddin Efendi	16	Çorum Telgraf ve Posta Merkezi	Mülazemeten 250	Trablusgarp Vilayeti Gadva Telgraf ve Posta Merkezi Muh.
Mehmet Rüştü Efendi	21	Sungurlu Kasabası Tapu Kalem	500	Sungurlu Kazası Nüfus Memuriyeti
İbrahim Ethem Efendi	25	Rüştiye Mektebi Muallimsaniliği	380	Eyüp Mekteb-i Rüştiyesi Riyaziyye (Mat.) Muallimliği
Salih Sırrı Efendi	14	Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi Kalem	Mülazemeten 200	Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi 2. Kitabeti
Mustafa Efendi	27	Çorum Muhasebe Kalem		İskilip Kazası Mal Müdürlüğü Muavini
Hafız Ali Efendi	21	Şile Kazası Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat Muavinliği	190	Çatalca Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memuru

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Abdulfettah Efendi	34	Surluca Mekteb-i Rüştîye Muallimsaniliği	300	Üsküdar Merkez Rüştîye Müdürlüğü
Ahmet Hamdi Efendi	16	Çorum Bidayet Mahkemesi Kalemî	Mülazemeten 400	Sungurlu Bidayet Mahkemesi 2. Kitabeti
Mesrat Efendi	20	Sungurlu Mal Kalemî	Mülazemeten 300	Kayseri Duyun-i Umumi Aşar Mukayıtlığı
Mustafa Şevket Efendi	28	Eskice Mekteb-i Rüştîyesi Muallim-i Evveliği	572	Ayaş Mekteb-i Rüştîyesi
Mehmet Hilmi Efendi	13	Çorum Sancağı Vergi Kalemî	Mülazemeten 100	Çorum Sancağı Vergi Kalemî
Abdullah Efendi	22	İskilip Ziraat Banka Sandığı Şura Tahsildarlığı	200	Çorum Ziraat Banka Sandık Muhasebe Kitabeti
Mustafa Efendi	20	Matbaa-i Asakir-i İdare Kalemî	Mülazemeten 150	Erzak Ambarı Kitabeti
Ulvan Efendi	27	Çorum Merkez Kazası Müfredat Kitabeti	200	
Mehmet Akif Efendi	23	Çorum Telgraf ve Posta Muhabere Memurluğu	Mülazemeten 300	Çorum Telgraf ve Posta Muhabere Memurluğu
Bekir Sıddık Efendi	14	Çorum Vergi Kalemî	Mülazemeten 100	Çorum Vergi Katibi Refakati

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Mehmet Emin Efendi	14	Çorum Ziraat Banka Sandığı Memuriyeti	Mülazemeten 200	Merzifon Ziraat Bankası Muhasebe Kitabeti
Mehmet Ulvan Efendi	17	Mecidözü Kasabası Mal Kalem	Mülazemeten 400	Merzifon Kazası Tahsil Memurluğu
Mehmet Cemal Efendi	21	Meclis-i İdare Evkaf Kalem	20	
Mehmet Fehmi Efendi	25	Çorum Sancağı Defter-i Hakani Kalem	Mülazemeten 200	Sungurlu Kazası Müfredat Kitabeti
İbrahim Muhsin Efendi	25	Çorum Evkaf Kalem Memuru	Mülazemeten 150	Çorum Evkaf Sandık Eminliği
Osman Şakir Efendi	19	Çorum Telgraf ve Postahanesi	Mülazemeten 225	Çorum Aşar ve Ağnam Memuriyeti
Mehmet Adil Bey	30	Havza Kazası Duhan (Tütün) Reji Dairesi	400	Samsun Orman İdare Teftiş Kitabeti
Ömer Fazlı Efendi	17	Çorum Kazası Bidayet Mahkemesi Kalem	Mülazemeten 160	Bidayet Mahkemesi Mukavelat Muharrerliği
İbrahim Kazım Efendi	14	Kemerdere Kazası Tahrirat Kalem	Mülazemeten 61,10	Aziziye Kazası Tahsilat Mukarrerat Kitabeti
Osman Refet Efendi	24	Kosova Vilayeti Maiyyet Memuriyeti	500	Gönen Kaymakamlığı

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Hasan Fehmi Efendi	14	Gümüşhacıköy Mal ve Vergi Kalem	Mülazemeten 500	Merzifon Kazası Tahsil Memurluğu
Mahmut Nedim Efendi	12	Çorum Evkaf İdaresi	Mülazemeten 250	Kalecik Kazası Evkaf Memuriyeti
Ömer Faruk Efendi	21	Osmancık Kazası Ziraat Bankası Sandığı	Mülazemeten 250	Avanos Ziraat Bankası Sandığı Memuriyeti
Hafız Akif Efendi	39	Osmancık Kazası Ziraat Bankası Sandığı	360	Avanos Ziraat Bankası Sandığı Memuriyeti
Ali Rıza Efendi	28	Çorum Sancağı Meclis Kalem	Mülazemeten 500	Çorum Müfredat Kitabesi
Mustafa Efendi	18	Çorum Meclis İdaresi Katip Refakati	75	Çorum Tapu Katip Refakati
Mehmet Raşit Efendi	30	Mecidözü Kazası Jandarma Piyade Neferliği	300	Mecidözü Kazası 5. Daire Suvari Tahsildarlığı
Mustafa Musa Efendi	19	Sungurlu Kazası Nüfus Kitabesi	125	
Mehmet Neşet Efendi	18	Kosova Vilayeti Umur-ı Nafia Kondüktörlüğü	500	
Osman Efendi	26	Meclis-i İdaresi Evkaf Kalem	30	

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Mehmet Cemal Efendi	10	Enderun Hümayun Hademeliği	120	Maliye Nezareti Memuriyeti
Mehmet Sabit Efendi	34	Çorum Bidayet Mahkemesi 2. Kitabeti	225	Ankara Vilayeti 2. Komiserliği
Ömer Şevki Efendi	14	Ertuğrul Sancağı Tahrirat Kalemi	Mülazemeten 25	Ertuğrul Sancağı Tahrirat Kalemi Müsveddesaniliği
Cahit Rumi Efendi	21	Ankara Vilayeti Maiyyet Memurluğu	500	
İhsan Efendi	16	Trabzon Vilayeti Keşap Nahiyesi Tapu Kalemi	Mülazemeten 400	Sandık Kazası Tapu Kitabeti
Ahmet Şahabbettin Efendi	24	Çorum Evkaf Sandık Eminliği	200	
Mehmet Ali Münir Efendi	20	Erzak Ambarı Hademeliği	40	Ambarcı Refakati
Mustafa Hulusi Efendi	17	Dersaadet (İstanbul) 5. Bölük 13.Fırkasının 4 Numaralı Polis Memuru	300	Sivas Vilayeti Polis Memurluğu
Lütfü Efendi	22	Karahisar-ı Sahib (Afyon)	250	Van Telgraf ve Posta Merkezi İhtiyat Memurluğu
Mustafa Sami Efendi	19	İskilip Ziraat Bankası Sandığı Şura Tahsildarlığı	75	Çorum Ziraat Banka Sandık Muhasebe Kitabeti

Tablo 2.4'ün Devamı

Memurun Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı	Son Görevi
Mehmet Şevket Efendi	21	Çorum Kazası Ağnam Kitabeti	300	Çorum Ziraat Banka Sandığı Refiksaniliği
Mehmet Sabit Efendi	28	Zağferanbolu (Safranbolu) Müdde-i Umumi Muavinliği	1000	
Halit Efendi	22	Enderun Hümayun Hademeliği	120	
Mehmet Efendi	27	Unkapanı Rüştüyesi Mübassirliği	200	Dersaadet (İstanbul) Dahiliye Gümrüğü Muayene Memuru
Ahmet Tevfik Efendi	18	Çorum Ziraat Banka Sandığı	Mülazemeten 340	Sivas Ziraat Bankası Refiksaniliği
Ahmet Ağa	30	Mektep Hademeliği	80	
Harom Şadi Efendi	22	Sungurlu Kazası Meclis İdare Azalığı	1000	Drama sancağı Bidayet Mahkeme Azalığı
Ömer Lütfü Efendi	15	Ayntab (G.Antep) Tahrirat Kalemi	Mülazemeten 165	Van Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi Riyaseti

2.4 ÇORUMLU MEMURLARIN SOY UNVANLARI

Bazı memurların biyografileri olan Terceme-i hallerinde geçen soy unvanları ise şunlardır:

Tablo 2.5: Çorumlu Memurların Soy Unvanları

Akahmetzade	Mehmet Şükrü Efendi
Boyabathoğlu	Ahmet Ağa
Burhanzade	Yusuf Ziyaeddin Efendi
Canbazzade	Mustafa Efendi
Çorumluzade	Ömer Lütfü Efendi
Çöplüzade	Mustafa Efendi
Darendelizade	Ahmet Rıfat Efendi
Davutzade	Mehmet Şevket Efendi
Emanetzade	Mehmet Sabit Efendi
Ethembabazade	Osman Şakir Efendi
Ethemefendizade	Ahmet Ramiz Efendi
Hacızade	Mehmet Adil Bey
Kabakcızade	Ahmet Hamdi Efendi
Kadıazade	Mehmet Tevfik Bey – Cahit Rumi Efendi
Kalelizade	Halil Rüştü Efendi
Karafakızade	Ömer Fazlı Efendi
Kolağasızade	Osman Hilmi Efendi

Tablo 2.5'in Devamı

Kösemehmetoğlu	Halit Efendi
Küçüküderriszade	Mehmet Şakir Efendi
Müftüzade	Mahmut Akif Efendi
Saraçzade	Mehmet Emin Efendi
Seyitmehmetzade	Ahmet Şahabettin Efendi
Tabuşzade	Ebubekir Sıddık Efendi
Tombuşzade	Ebubekir Sıddık Efendi
Tütüncüzade	Hacı Ulvan Efendi
Uzunaliağazade	Hacı Hasan Paşa

BÖLÜM III

ÇORUMLU MEMURLARIN SİCİL-İ AHVAL BELGELERİNİN (HAL TERCÜMELERİNİN) ÖZETLERİ

3.1 MÜSLÜMAN MEMURLAR

3.1.1 MEHMET HİLMİ EFENDİ (DH. SAİD 2/19)

1266 Hicri senesinde (M. 1849/1850) Kastamonu Vilayetine bağlı Kargı Nahiyesinde doğmuştur. Dar'ul maarifte Arapça, Farsça, coğrafya ve hesap derslerini görerek, güzel yazıda; rika, sülüs ve nesih hatlarına hâkimdir. Şahadetnamesi⁶⁶ yoktur.

1283 Hicri senesinde (M. 1866/1867) 17 yaşında olduğu halde Maliye İhale Kalemünde 10 kuruş maaşla işe başlamış bir zaman sonra maaşı 20 kuruşa yükselmiştir. 1286 Hicri senesinde (M. 1869) 120 kuruş maaşla Ticaret Meclisi Kalemine nakil olmuştur. Dereceli olarak maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir. 1292 Hicri senesinde (M. 1875/1876) Taşra Menafi Sandıkları⁶⁷, ıslahhaneler⁶⁸ ve Mekteb-i sanayi⁶⁹ hesap işleri yazıcılığına ve 1294 Hicri senesinde (M. 1877/1878) maaşı 1500 kuruş olmuştur. 1295 Hicri senesinde (M. 1878/1879) gidilen değişiklikle maaşı 800 kuruşa indirilmiştir. Bakanlıkça kurulan bazı komisyonların hesap kayıtlarında maaşları yazılıdır.

Mehmet Hilmi Efendi hakkında şikâyet söz konusu olmuştur. İnceleme sırasında Mehmet Hilmi Efendi'nin memuriyetin bağlı olduğu Ticaret Bakanı Cevdet Paşa; "Mekteb-i sanayi Başkitabetinin vazifesi; hesap işleridir bundan dolayıdır ki memur hakkında; bilgi ve izah verilemez" demiştir. 17 Rebiülevvel 1296 (M. 11 Mart 1879)

Mehmet Hilmi Efendi 1299 Hicri senesinde (M. 1882) üçüncü sınıf ve 1300 Hicri senesinde (M. 1883/1884) ikinci sınıfın birinci derecesinden rütbe⁷⁰ ihsan buyrulmuştur. Mehmet Hilmi Efendi 1296 Hicri senesinde (M. 1878/1879) adı geçen okulun muhasipliğine 1500 kuruşa tayin olunmuştur. Aynı senenin nisanında maaşı 800

⁶⁶ Diploma. Abdullah Yeğin, "Osmanlıca-Türkçe Yeni Lügat", Hizmet Vakfı Yayınları, İst 1991, s.646.

⁶⁷ Yardım Sandığı. Özön, a.g.e., s.643.

⁶⁸ İslahevi. (İyileştirme, Düzeltme. Kötülüğü giderme, durumu düzeltme.) Özön, a.g.e., s.443.

⁶⁹ İstanbul'da, fabrikalara uzman elemanlar yetiştirmek için açılan okul. Develioğlu, a.g.e., s.606.

⁷⁰ Memuriyet derecesi. Yeğin, a.g.e., s.591.

kuruşa düşürülmüştür. Aynı senenin Kasımında ise maaşı 1000 kuruşa çıkarılmıştır. 1308 Hicri senesinde (M. 1890) 1500 kuruş maaş aldığı Orman, Maden ve Ziraat Bakanlıkları'nın Rumi sene 6 Nisan 1313 (M. 18Nisan1897) tarihli 4 numaralı yazışma evrakından anlaşılmıştır.

Mehmet Hilmi Efendi, Hicri 1310 senesinde (M. 1892) 1800 kuruş maaşla Burdur Sancağı muhasebeciliğine tayin edilmiştir. Aynı maaşla 1314 Hicri senesinde (M. 1896/1897) Teke Sancağına nakil olmuş fakat maaşı % 10 düşürülerek 1620 kuruş olarak verilmiştir. Mehmet Hilmi Efendi'ye gayretli çalışmalarından dolayı Hicri 1316 senesinde (M. 1898/1899) Mecidi Nişan⁷¹ ihsan buyrulmuştur.

Mülkiye Memurin Komisyonunun incelemeleri sonucunda Mehmet Hilmi Efendi'nin İşkodra⁷² Defterdarlığına terfi etmesine bir engel olmadığını takdir edilerek 3420 kuruş maaşla bu göreve atanmıştır. Hicri sene 1320 (M. 1902). İşkodra görevine atandıktan bir sene sonra Hicri 1321'de (M. 1903) Rumeli Genel Müfettişlik İdaresi tarafından Maliye Nezaretine yazılan tebliğ ve Hilafet makamı olan Padişahın emri ile sicilinde herhangi bir mani bulunmadığı görüldükten sonra 3420 kuruş maaşla Manastır Vilayeti⁷³ Defterdarlığına tayin edilmiştir.

Mehmet Hilmi Efendi, vücutça rahatsız olmasından dolayı kendisinin siciline göre başka bir yere naklini istediği dilekçeye binaen, Rumeli Vilayeti Genel Müfettişliği ve Padişah buyruğu üzerine Yanya Vilayeti⁷⁴ Defterdarlığına tayin edilmiştir Hicri 1322 (M. 1904/1905). Mehmet Hilmi Efendi'nin İşkodra Defterdarlığı ve diğer görevleri sırasında; devlet malından ve emekli sandığı, eğitim, hizmet, askeri teçhizat, Hicaz Demiryolu aidatlarından hiçbir suretle zimmet ile ilişkisi olmadığı Sicil şubesine Hicri 1321 (M. 1903) tarihli pusula ile gönderilmiştir.

Mehmet Hilmi Efendi'ye bir ay tedavi olmak üzere dört ay müddetle izin verilmiştir. Yanya Defterdarlığından Hicri 4 Rebiülevvel 1326 (M. 6 Nisan 1908) tarihinde ayrıldığı pusulasında belirtilmiştir. Mehmet Hilmi Efendi'nin hava değişikliği için izinli olduğu ve ikamet etmekte bulunduğu Preveze'den merkez vilayete dönüşüne

⁷¹ 1852'de tesis edilen bu nişan Osmani nişanının bir derece altıdır. Yılmaz Öztuna, "Osmanlı Devleti Tarihi 2", TC. Kültür Bakanlığı, Ank 1998, s.76. (Bkz. Ek 1)

⁷² Arnavutluk / Skutari.

⁷³ Makedonya

⁷⁴ Yunanistan

müteakip bazı serkeşler tarafından hakarete uğraması ve tehdit edilmesinden dolayı görevini mecbur olarak terk etmiştir. Yerine bir başka memur tayin edilmiştir. Olayın tahkik edilmesi ve Maliye Nezareti tarafından başka bir yere tayin edilmek üzere görev yerinden azil edilmiştir. Mehmet Hilmi Efendi'nin vazifesini layıkıyla yerine getirmesinden dolayı Hicri 1325'te (M. 1907/1908) birinci rütbeden ihsan buyrulmuştur.

3.1.2 EBUBEKİR SİDDİK EFENDİ (DH. SAİD 7/371)

Tabuözade Hacı Mehmet Ağa'nın oğludur. 1276 Hicri senesinde (M. 1859/1860) Çorum kasabasında doğmuştur. Sıbyan eğitimini tamamladıktan sonra Çorum rüştiyesinde derslerine devam etmiştir. Diploması ve Türkçe okuma yazması vardır.

1294 Hicri senesinde (M. 1877/1878) on sekiz yaşında iken stajyer olarak Bidayet Mahkemesi⁷⁵ kalemine girmiştir. 1298 Hicri senesinde (M. 1880) 190 kuruş maaşla Çorum Emlak kayıt memurluğuna nakil olunmuşsa da altı ay sonra memuriyetinin lağvından dolayı açıkta kalmıştır. Hicri 11 Zilkade 1299'da (M. 24 Eylül 1882) 400 kuruş maaşla istihdam edilmiş bulunduğu Bidayet Mahkemesi Başkâtiplik Kalemünde görevine devam etmiştir. Ebubekir Sıddık Efendi'nin Bidayet Mahkemesinde görev aldığı, Mahkeme Hâkiminin tasdiki ve Adalet Bakanı Hasan Fehmi Paşa'nın yazışmalarında kayıtlıdır. 17 Zilkade 1306 (M. 15 Temmuz 1889) ve Rumi 15 Ağustos 1301 (M. 27 Ağustos 1885)

3.1.3 SARAÇZADE MEHMET EMİN EFENDİ (DH. SAİD 2/358)

Saraçzade Mehmet Emin Efendi, vefat etmiş olan Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1246 Hicri senesi ortalarında (M. 1830/1831) Osmancık Kazasında doğmuştur. Sıbyan mektebini okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

⁷⁵ İlk mahkeme, davaları birinci derecede gören ve çözen ilk mercii.

1275 Hicri senesi (M. 1858/1859) sonlarında 29 yaşında fahri olarak Osmancık Kazası Meclis Azalığına ve buna ek olarak Osmancık Ziraat memurluğunda görev almıştır. Altı buçuk sene sonra bu görevlerinden istifa etmiştir. 1282 Hicri senesinde (M. 1865/1866) 500 kuruş maaşla Amasya Sancağına bağlı Varay⁷⁶ Kaza Müdürlüğü vekâletine tayin olmuştur. Dokuz buçuk ay sonra buradan da istifa ederek Hicri 29 Rebiülevvel 1284 senesinde (M. 11 Nisan 1866) 1200 kuruş maaşla Niğde Sancağına bağlı Yahyalı⁷⁷ Kaza Müdürlüğüne tayin olunmuşsa da ismi geçen kazanın nahiyeye dönüştürülmesinden dolayı görevinden istifa etmiştir. Bu istifasından sonra İstanbul'a gitmiş, burada Sadarettin Kaza kaymakamlığında bulundurulmak üzere emirname almıştır. 14 ay maaşsız olarak Kastamonu Vilayetinde görev yaptıktan sonra Hicri 14 Rebiülahir 1286 senesinde (M. 24 Temmuz 1869) 1500 kuruş maaşla Kastamonu Vilayeti dâhilinde Daday Kazası Kaymakamlığına tayin olunmuştur. Hicri 13 Rebiülahir 1288 senesinde (M. 2 Temmuz 1871) 1350 kuruş maaşla aynı vilayete bağlı Cide Kazası⁷⁸ kaymakamlığına atanmıştır. Burada 12 ay 23 gün görevine devam ettikten sonra görevinden alınmıştır. 1290 Hicri senesinde (M. 1873/1874) yine Kastamonu Vilayetine bağlı Araç kazası kaymakamlığına aynı maaşla tayin olunmuştur. Aynı senenin kasımında buradan ayrılıp, İskilip Kaza Kaymakamlığına geçmiştir. Hicri 9 Cemaziyelahir 1293 senesinde (M. 2 Temmuz 1876) 1350 kuruş maaşla Ankara Vilayeti dâhilinde Yabanabad⁷⁹ Kazası Kaymakamlığına atanmıştır. Hicri 1296 senesinde (M. 1878) Vilayet tarafından Sungurlu Kazası Kaymakamlığı görevine getirilmiştir. Burada 5 ay 12 gün görev yapmasına rağmen Hükümet tarafından, memuriyet asaleti tasdik olunmadığı için 3 sene iki buçuk ay açıkta kalmıştır. Hicri 27 Rebiülahir 1300 senesinde (M. 7 Mart 1883) 1250 kuruş maaşla ikinci defa Cide Kazası kaymakamlığına getirilmiştir. Görev yapmış olduğu memurluklardan, nakil, görev değişikliği, istifa ve asaletin tasdik buyrulması gibi durumlardan dolayı herhangi bir soruşturmaya tabi tutulmamıştır.

Kastamonu Vilayeti Merkez Mutasarrıfı⁸⁰ Tahir Bey, yazılan yazışmada, Mehmet Emin Efendi'nin Cide Kazası Kaymakamlığında bulunduğu dönemde hakkında

⁷⁶ Göynücek.

⁷⁷ Gazibenli.

⁷⁸ Kastamonu.

⁷⁹ Kızılcahamam/Yabanova.

⁸⁰ Tanzimat'tan sonra sancakların en büyük idare amiridir. Develioğlu, a.g.e., s.691.

rüşvetten dolayı suç duyurusunda bulunulduğunu belirtmiştir. Olayın incelenmesiyle ilgili, Rumi 15 Temmuz 1300 (M. 27 Temmuz 1884) tarihli 3256 numaralı evrak vilayet makamına gönderilmiştir. Ayrıca Cide Kaymakamlığına kadar görevde bulunduğu yerlerdeki kendisi ile ilgili yazışmalar, Kastamonu Valisi Abdurrahman Paşa'nın ve merkez mutasarrıfının hazırlamış olduğu soruşturma evrakları Rumi 21 Temmuz 1300 (M. 2 Ağustos 1884) ve 6 Teşrin-i evvel 1300 (M. 18 Ekim 1884) tarihli 57 ve 100 numaralı kayıtlarla İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir.

Mehmet Emin Bey'in, Yahyalı Kaza Müdürlüğü; Daday, Cide, Araç, İskilip, Yabanabad Kazaları kaymakamlıkları ve Varay ile Sungurlu Kaymakam vekâletleri görevinde bulunduğu zamanlarda, devlet malından üstüne zimmet geçirip geçirmediğiyle ilgili maliye muhasebesinden 14 Teşrinisani 1324 (M. 27 Kasım 1908) tarihli ve Kastamonu Vilayeti Meclis İdaresinden 19 Safer 1289 (M. 28 Nisan 1872) tarihli ve Ankara Vilayeti Meclis İdaresinden Rumi 21 Temmuz 1295 (M. 2 Ağustos 1879) tarihli ve Amasya Sancağı Meclis İdaresinden 11 Ramazan 1283 (M. 17 Ocak 1867) tarihli ve Yozgat Sancağı Meclis İdaresinden 8 Safer 1297 (M. 21 Ocak 1880) tarihli tutanaklar, Cide Kazası Meclis idaresinde kayıtlıdır. 8 Cemaziyelahir 1302 (M. 25 Mart 1885) ve Rumi 13 Mart 1301 (M. 25 Mart 1885).

Mehmet Emin Efendi'nin Cide Kaymakamlığı sırasında, halktan rüşvet aldığı iddiasıyla hakkında açılan soruşturma evrakları Kastamonu Vilayeti'nden Mülkiye komisyonuna yollanmıştır. Bu komisyonun incelemeleri sonrası gerekli yazışmalar İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir. İçişleri Bakanlığı Mehmet Emin Efendi hakkında dava açılmasına karar vermiş ve bu davadan dolayı, kendisinin yerine uzun müddet vekâleten birinin getirilmesi uygun düşmeyeceği belirterek Mehmet Emin Efendi'yi görevinden almıştır.

Kastamonu Vilayet makamı tarafından gönderilen bildiri sonrası İçişleri Bakanlığı, Mehmet Emin Efendi'nin Boyabat'ta mahkemeye çıkmasına karar vermiştir.

3.1.4 MAHMUT AKİF EFENDİ (DH. SAİD 23/204)

Müftüzade Hacı Eminzade Efendi'nin oğludur. 1273 Hicri senesinde (M. 1856/1857) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum medresesinde Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

1295 Hicri senesinde (M. 1878) 22 yaşında iken stajyer olarak Çorum Kazası Emlak Kalemine girmiştir. Hicri 25 Şaban 1296 senesinde (M. 14 Ağustos 1879) 200 kuruş maaşla Vukuat Kitabetinde göreve başlamıştır. 1299 Hicri senesinde (M. 1881) 250 kuruş maaşla vergi yazıcılığına nakil olmuştur. Görevi suistimalden hakkında şikâyet söz konusu olmuş ve görevi ile ilgili soruşturma açılmıştır. Mahmut Akif Efendi'nin görevinin gereklerini yerine getirmedeğinden dolayı azil edilmiştir. Hicri 21 Zilhicce 1307 (M. 8 Ağustos 1890).

3.1.5 MEHMET HAYDAR PAŞA (DH. SAİD 18/192)

Mehmet Haydar Paşa, başdefterdarlık ve kaymakamlık görevlerinde bulunmuş olan Ahmet Şakir Efendi'nin oğludur. 1254 Hicri senesinde (M. 1838/1839) Çorum'da doğmuştur. Mekteb-i Maarif-i Adliyye'de⁸¹ gerekli dersleri görerek okuldan mezun olmuştur. Türkçe okur-yazardır.

1271 Hicri senesinde (M. 1854) on altı yaşında iken Rumeli Hazine Muhasebe Dairesinde stajyer olarak göreve başlamıştır. 1272 Hicri senesinde (M. 1855) 70 kuruş maaşa geçmiştir, Hicri 1274'de (M. 1857/1858) 500 kuruş maaşla Cibali-i Kozan yazı işlerine tayin edilmiştir. 1278 Hicri senesinde (M. 1861/1862) bu görevinden istifa ederek yeniden Rumeli Hazine Muhasebe Dairesine dönmüştür. Hicri 1280 senesinde (M. 1863/1864) 1200 kuruş maaşla Telgraf Bakanlığı muhasebesine tayin edilmiştir. Hicri 1281'de (M. 1864/1865) buradan da istifa ederek 1500 kuruş maaşla Tırnova⁸² Sancağı Yazı işlerine nakil olmuştur. Buradan da 1284 Hicri senesinde (M. 1867/1868)

⁸¹ Memur yetiştirmek üzere 1838'de İstanbul'da II. Mahmut tarafından açılan okuldur. Develioğlu, a.g.e., s.606.

⁸² Bulgaristan.

aynı miktar maaşla Ruscuk⁸³ Sancağı Mutasarrıflığı Muavinliğine getirilmiştir. Hicri 28 Zilhicce 1285 senesinde (M. 11 Nisan 1869) 10,330 kuruş maaşla Tirnova Sancağı Mutasarrıflığına getirilmiştir. Göreve getirildiği bu mutasarrıflıktan Hicri 1288 senesinin Zilhiccesinde (M. Şubat/Mart 1872) ayrılmıştır. 1289 Hicri senesinde (M. 1872/1873) 6760 kuruş maaşla Siroz⁸⁴ mutasarrıflığına tayin edilmiştir. Hicri 1293 senesinin Muharrem ayında (M. Ocak 1876/1877) 8000 kuruş maaş ile İslimye⁸⁵ mutasarrıflığına getirilmiştir. Burada, görev yaptıktan kısa bir süre sonra istifa etmiş bundan dolayı da iki sene boşa kalmıştır. Daha sonra Hicri 1296 Muharrem'inde (M. Aralık/Ocak 1878) 7500 kuruş maaşla Selanik Vilayeti İskân-ı Muhacirin⁸⁶ memuriyetine tayin edilmiştir. Hicri 1297 Safer'inde (M. Ocak/Şubat 1880) 6000 kuruş maaşla Kütahya Sancağı mutasarrıflığına getirilmiştir. Hicri 1299 Şabanında (M. Ekim/Kasım 1882) Kayseri Sancağı Mutasarrıflığına getirilmiş ise de aynı senenin aralık ayında 4000 kuruş maaşla Hüdavendigâr Vilayeti⁸⁷ Merkez mutasarrıflığına tayin olunmuştur. Hicri 1300 Şevvalinde (M. Ağustos/Eylül 1883) merkez mutasarrıflığının mecburen lağv edilmesinden dolayı görevinden ayrılmıştır. Buradan Hicri 1304'te (M. 1886) 6000 kuruş maaşla ikinci defa olarak Kayseri Sancağı Mutasarrıflığına getirilmiştir.

Mehmet Haydar Paşa'ya verilmiş olan memurluk kademeleri; Hicri 1272 senesinde (M. 1855) hocalık ve 4.sınıf, Hicri 1284'te (M. 1867) 3.sınıf, Hicri 1285'te (M. 1868/1869) 2.sınıfın 2. derecesinden, Hicri 1287'de (M. 1870/1871) 2. sınıf ve 1292 Hicri senesinde (M. 1875/1876) 1. sınıf rütbe dereceleri almıştır. Hicri 1297 senesinde (M. 1879) Kütahya Mutasarrıflığı görevinde iken Rumeli Beylerbeyi rütbeleri⁸⁸ verilmiştir. Yine Hicri 1292 tarihinde (M. 1875) 3. rütbeden ve Hicri 1302'de (M. 1884) Hüdavendigâr Vilayeti Merkez Mutasarrıflığı sıralarında 2. rütbeden Mecidi nişan verilmiştir.

Ankara Valisi Zeynel Abidin Paşa tarafından gönderilen yazışmada, Mehmet Haydar Paşa'nın mutasarrıflık görevlerini, liyakatli ve gayretli bir şekilde yerine

⁸³ Bulgaristan.

⁸⁴ Burdur /Tefenni.

⁸⁵ Doğu Rumeli /Edirne.

⁸⁶ Göçmen yerleştirme kurumu. Develioğlu, a.g.e., s.451.

⁸⁷ Bursa.

⁸⁸ Bu rütbeyi alan kişiye Paşa diye hitap edilirdi.

getirdiği ifade edilmiştir. Ruscuk Mutasarrıflık Muavinliği, Kayseri ve Hüdavendigâr Sancakları mutasarrıflığı görevleriyle ilgili kayıtlar Ankara ve Hüdavendigâr Vilayetleri Meclis İdarelerinin, Rumi 11 Teşrin-i evvel 1284 (M. 28 Ekim 1868) ve 30 Temmuz 1302 (M. 11 Ağustos 1886) tarihli mazbatalarında mevcuttur.

Mehmet Haydar Paşa'ya, Hicri 1306 senesinde (M. 1888) 3. rütbeden Nişan-ı Aliye Osmanî ihsan buyrulmuştur. Mehmet Haydar Paşa hakkında şikâyet söz konusu olmuştur. Kayseri Sancağı komutanı Şerif Paşa tarafında şikâyetle ilgili bilgiler Zafer Alayı komutanlığına gönderilmiştir. Gönderilen evraktaki bilgiler dâhilinde soruşturma açılmıştır. Açılan soruşturmanın hiçbir etki altında kalmaması için, Mehmet Haydar Paşa Hicri 29 Rebiülevvel 1308 senesinde (M. 12 Kasım 1890) Kayseri Sancağı Mutasarrıflık görevine son verilmiştir.

Mehmet Haydar Paşa hakkında açılan soruşturma gereğince İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen Rumi 11 Eylül 1307 tarihli (M. 23 Eylül 1891) iddianamenin 29 maddesinden bazı kısımlarının Maliye ve Mutasarrıflık görevleriyle alakalı olduğu görülmüştür. Mutasarrıflık göreviyle ilgili Bidayet Mahkemesi Savcılığının açıklamasına bakılarak herhangi bir mesuliyetinin olmadığı kararına varılmıştır. Ancak görev başında iken dikkatsizliği ve sorumsuzluğundan dolayı kendisi hakkında soruşturma açılması veya bunların siciline kayıt edilmesi, bağlı bulunduğu kurumun kanunları gereğidir. Fakat Mehmet Haydar Paşa'nın görevinden dolayı önemle yerine getirilmesi gereken işlerin aksaması ve Mehmet Haydar Paşa'nın bu soruşturma boyunca memuriyet kariyeriyle ilgili mağdur duruma düşeceğinden, geçmişteki liyakatli ve dürüst hizmetlerine bakılarak, soruşturmanın kapatılması ve siciline dair bir işlem yapılmamasına karar verilmiştir. Mehmet Haydar Paşa, Hicri 1309'da (M. 1893) 2500 kuruş maaşla Memur Seçme Komisyonu üyeliğine atanmıştır. Hicri 12 Muharrem 1311'de (M. 26 Temmuz 1893) 20000 kuruş maaşla Erzurum Valiliğine atanmıştır. Aynı senenin Receb'inin 7'sinde (M. 14 Ocak 1894) Erzurum'da vefat etmiştir.

3.1.6 UZUNALIAĞAZADE HACI HASAN PAŞA (YEDİSEKİZ HASAN PAŞA) (DH. SAİD 22/96)

Uzunaliğazade Hacı Hasan Paşa, Hacı Mustafa Ağa'nin oğludur. 1248 Hicri senesinde (M. 1832) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum Sıbyan Mektebi'nde Kuran-ı Kerim okumuştur.

Hicri 1268 senesinde (M. 1851) 20 yaşında iken ismine kura isabetiyle Askeriyeye alınmıştır. Rusya muhaberesinde onbaşı, 1277 Hicri senesinde (M. 1860) Çavuş, Hicri 1278'de (M. 1861) Asteğmen, Hicri 21 Safer 1279 senesinde (M. 18 Ağustos 1862) Üsteğmen olmuştur. Hicri 19 Cemaziyelahir 1280 senesinde (M. 1 Aralık 1863) askerlik görevinden istifa ederek ayrılmıştır. Hicri 1284 senesinde (M. 1867) İstanbul Zabıta Alayı⁸⁹ 1. Bölük Yüzbaşılığına atanmıştır. Hicri 23 Şaban 1285 senesinde (M. 9 Aralık 1868) buradan, Karesi Sancağı⁹⁰ Tabur komutanlığına tayin edilmiştir. Bir müddet görevine burada devam ettikten sonra Beşiktaş Zabıta memuriyetine tayin olunmuş ve Hicri 27 Cemaziyelevvel 1287 senesinde (M. 25 Ağustos 1870) hizmetini gayretli ve liyakatli bir biçimde yerine getirdiğinden dolayı rütbesi Süvari Alaybeyliğine⁹¹ yükseltilmiştir. Hicri 13 Rebiülahir 1292 senesinde (M. 19 Nisan 1875) Asakir-i Şahane Piyade Mirvalığına⁹² terfi edilmiştir. Hicri 14 Cemaziyelevvel 1293 senesinde (M. 7 Haziran 1876) meydana gelen Sırp harbinde Niş Tümen komutan yardımcılığı sonrada komutanlığına getirilmiştir. Aynı senenin zilhiccesinde⁹³ Ardahan Tümen komutanlığı görevine getirilmiştir. Burada yaralandığı için İstanbul'a dönmüştür. Hicri 1294 senesinde (M. 1877/1878) Beşiktaş Polis Müdürlüğü görevine atanmıştır.

Hacı Hasan Paşa'ya, Hicri 1295'te (M. 1878) 1. rütbeden Osmanî Nişan,⁹⁴ Hicri 1300 senesinde (M. 1882) Gümüş İmtiyaz Nişanı ve bunların yanında Hicri 1301'de (M. 1883) altın madalya ve Sırp Harbi Madalyaları verilmiştir. Vazifesinden dolayı herhangi bir soruşturma geçirmemiştir. Zabıta Bakanı Kamil Bey tarafından gönderilen

⁸⁹ İç güvenlikten sorumlu teşkilat. Günümüzdeki Jandarma ve Polis ile eşdeğer. Develioğlu, a.g.e., s.1163.

⁹⁰ Balıkesir.

⁹¹ Miralay, Alay komutanı.

⁹² Tuğgenerallik.

⁹³ Aralık ayında.

⁹⁴ 1862 yılı başlarında ihdas edildi. 5 derecedir. Bunlar; murassa,1.,2.,3.,4. rütbe Osmanî Nişanlarıdır. Öztuna, a.g.e., s.76. (Bkz. Ek 2).

yazışmada, Hacı Hasan Paşa'nın cesaretli, gayretli bir asker olduğunu ve görevini layıkıyla yerine getirdiğinden bahsedilmiştir Hicri 27 Cemaziyelahir 1307 (M. 19 Ocak 1890). Hacı Hasan Paşa'ya aynı sene Murassa Osmanî Nişan⁹⁵ verilmiştir.

3.1.7 AHMET MÜNİB EFENDİ (DH. SAİD 10/100)

Ulemadan Hacı Osman Efendi'nin oğludur. 1264 Hicri senesinde (M. 1847) Yozgat Sancağına bağlı Çorum Kazasında doğmuştur. Medine-i Münevver'de sıbyan eğitimi almıştır. Hamidiye Medresesinde Arapça nahiv⁹⁶ görmüştür. Güzel yazıda sülüs hattına hâkimdir. Arapça ve Türkçe okur-yazardır.

Hicri 7 Cemaziyevvel 1289 senesinde (M. 13 Temmuz 1872) 24 yaşında 645 kuruş maaşla Cidde⁹⁷ Gümrük İdaresi Muhasebe memurluğuna atanmıştır. Hicri 1290 senesinde (M. 1873/1874) 660 kuruş maaşla Kunfu'da⁹⁸ Gümrük İdaresine nakil edilse de aynı sene içinde istifa etmiştir. 900 kuruş maaşla Cidde Gümrük Müdüriyeti Arabî kalemine geri getirilmiştir. Hicri 15 Muharrem 1292 sene (M. 21 Şubat 1875) buradan da istifa ederek 1100 kuruş maaşla Hudeyde Sancağı⁹⁹ Yazı İşleri memurluğuna atanmıştır. Hicri 1293'te (M. 1876/1877) 1500 kuruş maaşla Yemen Vilayeti Meclis Temyiz kalemine nakil olunmuştur. Hicri 1295'te (M. 1878) 2000 kuruş maaşla aynı vilayetin Bidayet Ceza Mahkemesi kâtipliğine atanmışsa da Hicri 1297'de (M. 1879) mahkeme riyasetinin lağvından dolayı açıkta kalmıştır. Hicri 8 Cemaziyelahir 1299'da (M. 27 Nisan 1882) 2500 kuruş maaşla Taiz Sancağına¹⁰⁰ bağlı Muha Kazası Kaymakamlığına tayin olunmuştur. Hicri 13 Muharrem 1302'te (M. 2 Kasım 1884) istifa ederek Hudeyde Sancağına bağlı Zeydiye Kazası Kaymakamlığı görevine getirilmiştir. Bir süre sonra bu görevinden de istifa etmiştir. Ahmet Münib Efendi'nin bu terfi, istifa, nakil gibi memur işlerinden dolayı herhangi bir soruşturmaya tabi tutulmamıştır.

⁹⁵ Murassa Osmanî Nişanı; seçkin vezirlere, sadrazamlara, şeyhülislamı, kazaskerlere, bala ve birinci feriklere verilirdi. Öztuna, a.g.e., s.76. (Bkz. Ek 3).

⁹⁶ Dilbilgisi.

⁹⁷ Suudi Arabistan.

⁹⁸ Yemen/Asir.

⁹⁹ Yemen.

¹⁰⁰ Yemen/Taiz.

Ahmet Münib Efendi, Hicri 1300 senesinde (M. 1882) Hudeyde Gümrük İdaresine nakil olunmuşsa da suyu ve havasıyla Ahmet Munib Efendi'nin sağlığının olumsuz etkilediği için işe başlamaksızın görevden istifa etmiştir. Hicri 1304 senesinde (M. 1886) 800 kuruş maaşla Yemen Vilayetine bağlı (Ceziran) Gümrük İdaresine atanmıştır.

3.1.8 OSMAN NEŞET EFENDİ (DH. SAID 32/181)

Vefat etmiş olan, Çorumlu Yüzbaşı Osman Efendi'nin oğludur. Hicri 1278'de (M. 1861) İstanbul'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye tahsilini tamamlamıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1306 senesinde (M. 1888) 28 yaşında iken Beyrut Gümrük İdaresinde stajyer olarak işe başlamıştır. Daha sonra 200 kuruş maaşla Beyrut Dâhiliye Gümrüğü Yazı işlerine atanmıştır. Osman Neşet Efendi'nin memurluk vazifesini layıkıyla yerine getirdiği Beyrut Gümrük Müdürlüğünden vilayete yazıyla bildirilmiştir.

Osman Neşet Efendi, Hicri 17 Şaban 1307'de (M. 8 Nisan 1890) 400 kuruş maaşla müdüriyet bünyesindeki izin yazıcılığı görevine nakil edilmiştir. Hicri 6 Cemaziyevvel 1308 senesinde (M. 18 Aralık 1890) 500 kuruş maaşla Beyrut salon muayene memurluğuyla görevi değiştirilmiştir. Rumi 29 Kanun-i sani 1324 tarihinde (M. 11 Şubat 1909) aynı vilayetin yabancı mallar gümrüğü muayene memurluğuna tayin edildiği Rumi 27 Haziran 1328 tarihli (M. 10 Temmuz 1912) vukuat pusulasında gösterilmiştir. Rumi 10 Teşrin-i evvel 1328 (M. 23 Ekim 1912)

3.1.9 ÖMER RAHMİ EFENDİ (DH. SAİD 27/122)

Vefat etmiş olan Çorum Kazası Müfettişi Müderris¹⁰¹ Hacı Hüseyin Efendi'nin oğludur. Hicri 1250 senesinin (M. 1834/1835) ortalarında Çorum'da doğmuştur. Çorum sıbyan mektebinde ve medresesinde gerekli dersleri görmüş ve Arapça okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

1274 Hicri senesinde (M. 1857/1858) on sekiz yaşında iken Vakıflar Müdürlüğü Müfettişlik kalemine girmiştir. 2 sene burada görevine devam ettikten sonra Tapu dairesine nakil edilmiştir. Buradan Hicri 1279 senesinde (M. 1862/1863) 250 kuruş maaşla Gümrük Emanet Meclisine tayin edilmiştir. Aynı yıl maaşı; 100 kuruş, Hicri 1282 senesinde (M. 1865) 50 kuruş zamlanarak 400 kuruş olmuştur. Hicri 3 Cemaziyelevvel 1283 senesinde (M. 13 Eylül 1866) genel maaşlarda gidilen kesintilerden dolayı maaşı 360 kuruşa inmiştir. Hicri 1284'te (M. 1867) 68 kuruş, Hicri 1285'te (M. 1868) 62 kuruş ve Hicri 1286 senesinde (M. 1869) 100 kuruş zamla, maaşı 600 kuruşa yükseltilmiştir. Hicri 1290 senesinde (M. 1873) 700 kuruş maaşla, maaş kayıt kâtipliğine tayin edilmiştir.

Hicri 1297 senesinde (M. 1879) 800 kuruş maaşla Beyrut Gümrük İdaresine buradan da Yemen ve Cidde yazı işlerine memur olmuştur. Hicri 12 Safer 1298 senesinde (M. 14 Ocak 1881) 900 kuruş maaşla Duyun-ı Umumi Muhasebeliği'ne nakil olmuştur. Hicri 1301 senesinde (M. 1883) 1050 kuruş maaşla Arabistan kâtiibi olmuştur.

Duyun-ı umumi Muhasebesi Genel Müdürlüğü tarafından gönderilen yazışmada, Ömer Rahmi Efendi'nin memuriyetini layıkıyla güzel bir şekilde yerine getirdiği tasdik olunmuştur. Hicri 11 Recep 1307 (M. 3 Mart 1890)

¹⁰¹ Profesör, medresede ders okutan. Develioğlu, a.g.e., s.708.

3.1.10 EBUBEKİR ENVER EFENDİ (DH. SAID 39/246)

Ulemadan Hacı Ali Efendi'nin oğludur. Hicri 15 Cemaziyelahir 1258 senesinde (M. 24 Temmuz 1842) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra medresede eğitimine devam etmiş bazı hatları yazabilmektedir. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1284 senesi (M. 1867/1868) ortalarında 26 yaşında iken Çorum Kazası Mal Kaleminde stajyer olarak işe başlamıştır. Daha sonra 50 kuruş maaşla Çorum Kazası bina kayıtlığına tayin olunmuştur. Fakat bina kayıtlığının lağv edilmesinden dolayı Hicri 1285'te (M. 1868) görevi, Yazı İşleri Müdürlüğüne kaydırılmıştır. Hicri 1286'da (M. 1869/1870) 500 kuruş maaşla vukuat kalemine tayin edilmiştir. Hicri 1297 senesinde (M. 1879/1880) maaşı 300 kuruşa indirilmiştir.

Görev yeri Hicri 1298 senesinde (M. 1881/1882) 750 kuruş maaşla Aşar vergisi kitabeti olarak değiştirilmiştir. Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) maaşı 450 kuruşa düşürülmüştür. Hicri 12 Rebiülahir 1302 senesinde (M. 29 Ocak 1885) görevinden istifa etmiştir. Hicri 1303 senesinde (M. 1885/1886) Çorum Bidayet Mahkemesi fahri üyeliğine alınmıştır. Aynı sene içinde 360 kuruş maaşla Çorum Kaza Veznedarlığına tayin edilmiş fakat 15 ay 15 gün istihdamı sonrasında yedi bin küsur kuruşluk tahvil senedinin yanmasından mesul tutularak işten çıkarılmıştır. Açılan soruşturma sonrası Ebubekir Enver Efendi berat etmiş fakat bulunduğu kurumun memuriyeti geri iade edilmemiş onun yerine Hicri 10 Recep 1306 senesinde (M. 12 Mart 1889) Merzifon Kazası Ağnam¹⁰² Teftiş ve Tahakkuk memuriyetine atanmıştır. Hicri 1307 senesinde (M. 1889) 500 kuruş maaşla Çorum Kazası Yazı işleri ve Vergi kalemine tayin olunmuştur.

Yazı işleri ve Vergi Kalemi Genel Müdürlüklerinden gönderilen yazışma gereğince Maliye Bakanlığı Ebubekir Enver Efendi'nin memuriyetini yerine getirebildiğini tasdik eylemiştir. Ebubekir Enver Efendi'nin isminin de karıştığı tahvil senetlerinin yanma olayının kaza olduğunun ortaya çıkması ve yanan senetlerin sonradan sonraya yerlerine tanzim edilmesi ile Ebubekir Efendi'nin açılan mahkemeye gelmesine gerek olmadığına dair yazı, Yozgat Meclis İdaresi Savcılığı tarafından Rumi

¹⁰² Osmanlı Devleti'nde küçükbaş hayvanlardan alınan vergi.

16 Mayıs 1303 tarihli (M. 28 Mayıs 1887) kararnamesi ve diğer görevleri ile ilgili mazbatalar Yazı İşleri ve Vergi Kalemî Genel Müdürlüklerinde kayıtlıdır. 6 Kanun-i evvel 1308 (M. 18 Aralık 1892) 27 Safer 1310 (M. 20 Eylül 1892)

3.1.11 HAFIZ MEHMET EFENDİ (DH. SAİD 46/68)

Saray Malikâne bakıcılığından emekli, vefat etmiş olan Küçük Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1277 senesinde (M. 1860/1861) Tosya Kazasına bağlı Kargı Nahiyesinde doğmuştur. Beylerbeyi rüştiyesinde tahsil görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 3 Cemaziyelevvel 1301 senesinde (M. 1 Mart 1884) stajyer olarak Adliye Bakanlığı Hukuk İşleri Kalemine girmiştir. Hicri 25 Şevval 1302 senesinde (M. 7 Ağustos 1885) Bab-ı âli¹⁰³ hazine evrak kalemine nakil edilmiştir. Hicri 1300 senesinde (M. 1882) 60 kuruş olan maaşı, Hicri 1304'te (M. 1886) 20 kuruş ve Hicri 1308 senesinde (M.1890) 10 kuruş zamlı 90 kuruş olmuştur. Hicri 14 Recep 1309 senesinde (M. 13 Şubat 1892) 100 kuruş maaşla Bab-ı âli Evrak Odasına nakil edilmiştir.

Hafız Mehmet Efendi'nin maaşı Hicri 1315 senesinde (M. 1897) 305 kuruş olmuş ve memuriyet görevini layıkıyla yerine getirdiğinden dolayı kendisine 4. rütbeden Nişan-ı Ali Osmanî verilmiştir. Hicri 1317'de (M. 1899) maaşı 355 kuruşa, Hicri 1319'da (M. 1901) 400 kuruş, Hicri 1322'de (M. 1904/1905) 450 kuruş, Hicri 1326'da (M. 1908/1909) 470 kuruş olmuştur. Belirtilen maaşların kayıtları Memur Sicil Dairesi Hukuk kaleminde bulunmaktadır.

Hafız Mehmet Efendi, Rumi 23 Ağustos 1325'te (M. 5 Eylül 1909) memuriyette gidilen düzenleme ile memurluktan çıkarılmıştır. İşten çıkarıldığı için kendisine verilen 435 kuruş maaşı kanun gereğince 470 kuruşa çıkarılmıştır. Hafız Mehmet Efendi, Rumi 16 Temmuz 1327'de (M. 29 Temmuz 1911) 1000 kuruş maaş ile Sivas Vilayeti Evrak Müdüriyetinde işe başlamıştır. Rumi 16 Temmuz 1329'da (M. 29 Temmuz 1913) vefat etmiştir. Maaş incelemelerinden hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı ismi geçen vilayetin Meclis İdaresi'nin Maliye Bakanlığına göndermiş olduğu Hicri 5 Cemaziyelevvel 1329 tarihli (M. 4 Mayıs 1911) mazbatasından anlaşılmıştır.

¹⁰³ Hükümet Merkezi.

3.1.12 MUSTAFA SAMİ EFENDİ (DH. SAİD 52/36)

Osman Ağa'nın oğludur. Hicri 1279 senesi Recep ayı başlarında (M. Temmuz 1862) Ankara Vilayetine bağlı Çorum kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebinde ilk dini eğitimini aldıktan sonra 3 sene rüştiyede okumuş ve yeterli derecede medresede Arapça dersi almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1297 senesinde (M. 1879/1880) 18 yaşında iken stajyer olarak Çorum Yazı işleri ve Mal Müdürlüğü kalemine girmiştir. Hicri 1300 senesinde (M. 1882) 125 kuruş maaşla Çorum Nüfus Dairesi memurluğuna atanmıştır.

Mustafa Sami Efendi'nin memuriyeti; Çorum Kaymakamlığı, Yozgat Mutasarrıflığı ve İçişleri Bakanlığı Nüfus Genel Müdürlüğü tarafından tasdik olunmuştur. Hicri 6 Rebiülahir 1312 (M. 7 Ekim 1894)

3.1.13 ALİ İRFAN EFENDİ (DH. SAİD 51/135)

Mecidözü Kazası sakinlerinden Kâtip Hüseyin Efendi'nin oğludur. Hicri 1290 senesinde (M. 1873/1874) Mecidözü Kazasında doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye eğitimini tamamlayarak diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 16 Cemaziyelahir 1306 senesinde (M. 17 Şubat 1889) 16 yaşında iken Mecidözü Telgraf öğrenciliğine kayıt olmuştur. Hicri 26 Şevval 1308 senesinde (M. 4 Haziran 1891) 237 kuruş maaşla Tosya Telgrafhanesi haberleşme memurluğuna tayin olunmuştur. Telgraf ve Posta Bakanlığı tarafından memuriyeti tasdik olunmuştur. Okul diploması şubede bulunmaktadır. Hicri 15 Cemaziyelevvel 1312 (M. 14 Kasım 1894)

Ali İrfan Efendi, Hicri 1311 Şabanı başlarında (M. Şubat/ Mart 1894) görevinden istifa ederek ayrılmıştır. Hicri 1312 senesinde (M. 1894/1895) 400 kuruş maaşla Kastamonu Vilayetine bağlı Çorum Telgraf ve Posta Merkezi haberleşme memuriyetine tayin edilmiştir. Yozgat'ta meydana gelen Ermeni ayaklanması sırasında Ermenilere yardım etmesi ve işlerini kolaylaştırmasından dolayı Ali İrfan Efendi'nin görevinde bulunmasının uygun olmadığı, Askeri Mahkemece açılan soruşturma kararı ve Ankara Vilayeti'nin göndermiş olduğu 421 numaralı ve Rumi 22 Kanun-i sani 1311

tarıhli (M. 3 Şubat 1896) yazışmanın Telgraf ve Posta Bakanlığı Memur Seçim Komisyonuna bildirilmesi üzerine komisyonun 1053 numaralı karar ile Hicri 22 Ramazan 1313 senesinde (M. 7 Mart 1896) memuriyetten çıkarılmıştır.

3.1.14 AHMET RIFAT EFENDİ (DH. SAİD 49/5)

Darendeli Hafız Mehmet Efendi'nin oğludur. Hicri 1277'de (M. 1860/1861) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan Mektebinde ilk dini bilgilerini aldıktan sonra özel hocadan ders alarak Arapçadan Fıkıı-ı şerifeye, Farsçadan Gülistan kitabına kadar okumuştur. Hicri 1301 senesinde (M. 1883) 24 yaşında iken orum Telgrafhanesine stajyer olarak girmiştir. Hicri 1306 senesinde (M. 1888) 300 kuruş maaşla Giresun Posta ve Telgraf kâtipliğine tayin olunmuştur.

Ahmet Rıfat Efendi, Hicri 2 Recep 1308 senesinde (M. 11 Şubat 1891) Kastamonu Telgraf ve Posta Başmdriyeti kâtipliğine, Hicri 1309 senesinde (M. 1891) ise 380 kuruş maaşla haberleşme memuriyetine getirilmiştir.

Ahmet Rıfat Efendi'nin göreviyle ilgili hakkında soruşturma açılmıştır. Kastamonu Vilayeti Meclis İdaresince yapılan soruşturma sonucunda Ahmet Rıfat Efendi'nin telgraf telleriyle ilgili hiçbir yolsuzlukta bulunmadığı fakat Trabzon, Sivas ve İstanbul arasındaki resmi haberleşmeyi bir buçuk saat geciktirdiği için icra kanununun 100. maddesinin 1. fıkrasına göre bir aylık maaşının kesilmesine karar verilmiştir. Ancak bu karar Ahmet Rıfat Efendi tarafından temyize götürülmüştür. Temyiz mahkemesi savcısının gerekli incelemeleri gerçekleştirmesi ve Ahmet Rıfat Efendi'nin resmi haberleşmedeki gecikmenin sebeplerini belirterek haklılığını ispatlaması üzerine maaş kesintisi cezası iptal edilerek memuriyeti kendisine teslim edilmiştir. Ahmet Rıfat Efendi'ye memuriyetini gayretli bir şekilde yerine getirdiğinden dolayı 4. dereceden rütbe verilmiştir.

Ahmet Rıfat Efendi, Beyoğlu telgrafhanesinden Kastamonu merkez telgrafhanesine yollanan resmi olmayan bir telgrafi yanlış iletmiği için kendisine uyarı verilmiştir. Hicri 19 Ramazan 1319 (M. 30 Aralık 1901). Ahmet Rıfat Efendi, Rumi 1

Mart 1320'de (M. 14 Mart 1904) 475 kuruş maaşla Taşköprü Telgraf ve Posta Merkezi şubesine tayin edilmiştir.

3.1.15 MEHMET ARİF EFENDİ (DH. SAİD 46/245)

Osman Ağa'nın oğludur. Hicri 1265 senesinde (M. 1848/1849) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Medine-i Münevvere'de çeşitli ilimler hakkında ders almıştır. Türkçe ve Arapça konuşabilir, Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1 Zilkade 1283'te (M. 7 Mart 1867) on sekiz yaşında iken 250 kuruş maaşla Cidde Gureba Hastanesi Yazı işlerine tayin edilmiştir. Hicri 1287'de (M. 1870) 390 kuruş maaşla yine aynı vilayetin Gümrük Dairesi muhasebe kalemi yardımcılığına getirilse de aynı senenin Şubatında 970 kuruş maaşla dairenin yazı işleri kalemine memur olmuştur. Hicri 1289 senesinde (M. 1872) maaşı 920 kuruşa indirildiği için görevinden istifa etmiştir. Hicri 12 Ramazan 1289 senesinde (M. 13 Kasım 1872/1873) 600 kuruş maaşla Tütün İdaresi Bayraklı Ambarları muhasip kalemine tayin olunmuştur. Hicri 26 Recep 1290 senesinde (M. 19 Eylül 1873) maaşı 750 kuruş olmuş aynı senenin Zilhiccesinde maaşı 900 kuruşa yükselmiştir. Hicri 1291 senesinde (M. 1874/1875) maaşı 800 kuruşa düşürüldüyse de Hicri 1292 senesinde (M. 1875/1876) 1000 kuruşa geri yükseltilmiştir. Fakat Hicri 1294 senesinde (M. 1877/1878) tütün idaresinin lağv edilmesiyle açıkta kalmıştır.

Aynı senenin Şaban ayında (Ağustos/Eylül 1877) 600 kuruş maaşla Arif Efendi yine Hicri 1295 senesinde (M. 1878) Mecit Ağa ve aynı senenin 12 Cemaziyelinde (M. 14 Mayıs 1878) aynı maaşla Süveydiye¹⁰⁴ tütün fabrikalarına memur tayin edilmiştir. Buradan sonra 500 kuruş maaşla Emtia Gümrük İdaresi Manifatura Yazı işlerine tayin edilmiştir. Hicri 1296 senesinde (M. 1878) 750 kuruş maaş ile memur bulunduğu dairenin muhasiplik kısmına geçmiştir. Hicri 1297 senesinde (M. 1879/1880) maaşı 600 kuruşa düşürülmüştür. Hicri 1298 senesinde (M. 1880/1881) Emtia Gümrük Dairesi ismi değiştirilerek Emtia Dâhiliye Gümrüğüne çevrilmiştir bundan dolayı Mehmet Arif Efendi'nin maaşı 800 kuruşa çıkarılmıştır. Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) 1200

¹⁰⁴ Hatay/Samandağı.

kuruş maaşla Kemriç Kapısı Gümrüğü Nezareti Muhasebe Müdürlüğüne nakil edilmiştir. Maaşı Hicri 1300'de (M. 1882/1883) 1500 kuruşa, Hicri 1301'de (M. 1883/1884) 1750 kuruşa yükseltilmiştir. Hicri 16 Cemaziyelevvel 1303'de (M. 20 Şubat 1886) aynı maaşla Galata Gümrüğü Muhasebe Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Mehmet Arif Efendi'ye vazifesini gayretli bir şekilde yerine getirdiğinden 3. dereceden rütbe verilmiştir.

Mehmet Arif Efendi, Hicri 26 Zilhicce 1304 senesinde (M. 15 Eylül 1887) 4000 kuruş maaşla Preveze Gümrük İdaresine tayin edilmiş ise de aynı tarihte istifa etmiştir. Hicri 1307 senesinde (M. 1889) 2. sınıf 2. dereceden rütbe verilerek Cidde Gümrük İdaresine nakil olmuştur. Mehmet Arif Efendi, Hicri 11 Zilhicce 1312 senesinde (M. 5 Haziran 1895) 5000 kuruş maaşla becayiş suretiyle Trabzon Gümrük İdaresine nakil edilmiştir. Hicri 1314 senesinde (M. 1896/1897) maaşında %10 indirilmeye gidilerek maaşı 4500 kuruş olmuştur. Burada görevini gereğince yerine getirmedeğinden dolayı Hicri 1315'te (M. 1897/1898) Gümrük Dairesi kararı ve Padişahın buyruğu ile 3600 kuruş maaşla Preveze Gümrük İdaresine geri nakil edilmiştir.

Mehmet Arif Efendi'nin memuriyetini gayet liyakatli ve gayretli bir şekilde yerine getirdiğinden dolayı Hicri 1318'de (M. 1900) 1. sınıf rütbe nişan verilmiştir. Gümrük Dairesinin yazışması ve Mülkiye Memur Komisyonunun kararı ile birlikte Padişah buyruğu gereğince 4500 kuruş maaşla Trablusgarp Gümrük İdaresine nakil edilmiştir. Gayreti ve çalışkanlığına binaen kendisine Hicri 1319 senesinde (M. 1901) 3. rütbeden Nişan-ı Âli Osmanî verilmiştir. Hicri 1321 senesinde (M. 1903) Edirne Gümrük İdaresine tayin edilmiştir.

3.1.16 HASAN LATİF EFENDİ (DH. SAİD 59/149)

Abdullah Efendi'nin oğludur. Hicri 1270 senesinde (M. 1853/1854) Osmancık Kasabasında doğmuştur. Mahalle mektebini bitirdikten sonra İstanbul'a giderek Çenberlitaş'ta bulunan Ali Paşa medresesinde derslerini görerek icazetnamesini ve Dar'ul-mualliminde eğitimini tamamlayarak diplomasını almıştır. Bab-ı Valayı

Fetva'da¹⁰⁵ ilim konularında araştırmalarda bulunmuştur. Arapça, Türkçe ve Farsça konuşur ve bu dillerin okur-yazarıdır.

Hicri 1298 senesinde (M. 1880/1881) 27 yaşında iken 200 kuruş maaşla Galata Rüştiye 2. oēretmenliēine tayin olunmuştur. Hicri 12 Muharrem 1300 senesinde (M. 23 Kasım 1881) Davut Paşa Rüştiyesine nakil edilmiş ayrıca burada ek olarak coērafya derslerine de girerek 160 kuruş zam ile de maaşı 540 kuruş olmuştur. Rumi 1 Aēustos 1300 senesinde (M. 13 Aēustos 1884) Kadıköy Celal Bey Rüştiyesine 1. oēretmen olarak nakil edilmiş yine ek olarak coērafya derslerine girerek Hicri 1302 senesinden (M. 1884/1885) itibaren 200 kuruş zam ile maaşı 850 kuruş olmuştur. Hicri 1303 senesinde (M. 1885/1886) Altay, Hicri 1305'te (M. 1887) Kaptan Paşa, Hicri 1308'de (M. 1890) Doēancılar Rştiyelerine oēretmen olarak tayin edilmişse de Hicri 1309 senesinde (M. 1891) 1200 kuruş maaşla Beyazıt Rüştiyesine müdür olarak nakil edilmiştir. Hicri 3 Safer 1300 senesinde Sadaret tarafından ilmiye rütbesi verilmiştir.

Hasan Latif Efendi, vazifesini layıkıyla yerine getirmesi ve gayretlerinden dolayı kendisine Hicri 1309'da (M. 1891) 4. rütbeden Mecidi nişan verilmiştir. Hicri 16 Muharrem 1310 senesinde (M. 10 Aēustos 1892) İstanbul Mderrisliēi verilmekle birlikte maaşı Hicri 1314'te (M. 1896) 1080 kuruş, Hicri 1317'de (M. 1899) 1200 kuruşa yükseltilmiştir.

3.1.17 MEHMET şAKİR EFENDİ (DH. SAİD 56/233)

Kmderriszade Müderris Yusuf Efendi'nin oēludur. Hicri 1264 senesi (M. 1847) başlarında Çorum'da doēmuřtur. Çorum'da sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum ve İstanbul medreselerine 12 yıl boyunca devam etmiştir. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 3 Rebiülevvel 1286 senesinde (M. 13 Haziran 1869) 22 yaşında İken 250 kuruş maaşla Tırnova Posta şirketi istasyon memurluēuna tayin edilmiş ise de 1 hafta sonrası yine aynı maaşla Çorum Duyun-ı Umumiliēi Dairesi'ne tayin edilmiştir. Ankara Duyun-ı Umumiliēi İdare Merkezi Genel Mdrlē tarafından memuriyeti tasdik

¹⁰⁵ şeyhülislam dairesi, günümüz Diyanet İşleri. Develioēlu, a.g.e., s.61.

edilmiştir. Hicri 1308 senesinde (M. 1890) maaşı 250 kuruş zamlanarak 500 kuruşa çıkarılmıştır. (Hicri 23 Şaban 1312 / Hicri 21 Safer 1310).

3.1.18 EBUBEKİR SİDDİK BEY (DH. SAİD 55/197)

Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşlarından Tombuşzade demekle bilinen vefat etmiş Hacı Mahmut Ağa'nın oğludur. Hicri 1279 senesinde (M. 1862) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirdikten sonra Kütüphane Medresesinde Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe yazabilmektedir.

Hicri 1298 senesinde (M. 1880) stajyer olarak Çorum Kazası Yazı İşleri kalemine girmiştir. Aynı senenin Kasımında 400 kuruş maaşla Çorum Bidayet Mahkemesi kâtipliğine tayin olunmuştur. Daha sonra bulunduğu mahkemenin savcılık görevi de kendisine ilaveten olarak verilmiştir. Hicri 1304 senesi (M. 1886/1887) sonlarında izinli olarak İstanbul'a gelmiş ve burada Hicri 1305 senesinde (M. 1887/1888) Sivas Vilayeti Merzifon Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir. Hicri 1306 senesinde (M. 1888) 3. dereceden rütbe verilmiştir. Merzifon'da çıkan Ermeni Ayaklanmasını bastıramadığı ve faillerini yakalayamadığından dolayı Hicri 10 Ramazan 1310 senesinde (M. 28 Mart 1893) görevinden azledilmiştir.

Mahkeme Kâtipliğinde çalıştığı süre, aldığı maaş, ayrılış sebebi, kendisi hakkında duyulan memnuniyet ve görevini layıkıyla yerine getirdiğine dair adı geçen kaza ve vilayet Bidayet Mahkemelerinin Rumi 6 Ağustos 1303 ve 1 Haziran 1311 tarihli mazbatalarıyla Çorum kaza ve livası Meclis İdareleri'nin Rumi 6 Ağustos 1303 ve 3 Haziran 1311 tarihli iki kıta mazbata ile Merzifon Kaymakamlığı ve Amasya Sancağı Meclis İdaresi'nin Rumi 12 Eylül 1310 tarihli mazbatalarından anlaşılmıştır. Nüfus belgesi ve rütbe nişanının asli siciline kayıt olunarak mazbatalarla birlikte kendisine iade edilmiştir. Hicri 16 Safer 1313 / Rumi 22 Temmuz 1311.

Ebubekir Sıddık Bey, Hicri 21 Cemaziyelahir 1313 senesinde (M. 9 Aralık 1895) 1500 kuruş maaşla Fizan¹⁰⁶ Yazı İşleri Müdüriyetine tayin olduğu Memur kalemi Müdüriyeti'nin Rumi 15 Şubat 1314 tarihli tezkere cevabından anlaşılmıştır.

3.1.19 HALİL ZARİF EFENDİ (DH. SAİD 55/105)

Şeyh Osman Fehmi Efendi'nin oğludur. Hicri 1276 senesinde (M. 1859/1860) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye eğitimini tamamlayarak diplomasını almıştır. Ayrıca nesih hattına muktedir olmakla birlikte Arapça hususunda Âlim Feraiz'den icazetname almıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe konuşup yazabilir. İlmi belagattan¹⁰⁷ “Telhis-i Hamiş” adlı bir eseri vardır. Kitabının yayınlanması için Rumi 20 Kanun-i evvel 1305'te (M. 1 Ocak 1890) ruhsat almışsa da basıma geçmemiştir.

Hicri 1300 senesinde (M. 1882/1883) Ahi Çelebi Şeriyeye Mahkemesine atanmış Hicri 12 Cemaziyelevvel 1307 tarihinde (M. 4 Ocak 1890) 150 kuruş aidatla mahkeme yazı işlerine tayin edilmiştir. Hicri 1308 senesinde (M. 1890/1891) günlük 5 akçe maaşla Kalenderhane Medresesinde görevlendirilmiştir.

Telhisname eseri hakkında Maarif Nezareti'nin¹⁰⁸ Rumi 20 Kanun-i evvel 1305 tarihli ruhsatnamesi görülüp kendisine iade edilmiştir. Bab-ı valay-ı fetva¹⁰⁹ Sicil Ahval Şubesi'nin Hicri 7 Rebiülevvel 1311 tarihli tezkiresiyle Ahi çelebi Kazası şeri'ye mahkemesi Hicri 16 Safer 1311 tarihli tezkiresi sicil şubesinde kayıtlıdır.

¹⁰⁶ Libya.

¹⁰⁷ Sözü; düzgün, kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten bilim dalı. Develioğlu, a.g.e., s.82.

¹⁰⁸ Günümüzdeki Milli Eğitim Bakanlığı. Develioğlu, a.g.e. s.557.

¹⁰⁹ Şeyhülislamın oturdukları, bir adı da Şeyhülislam kapısı olan yer. Mithat Sertoğlu, “Osmanlı Tarih Lügati”, Enderun Kitabevi Yay., İst 1986, s.

3.1.20 MEHMET İZZET EFENDİ (DH. SAİD 64/18)

Çorum kasabası Duyun-ı umumiye memuru Şakir Efendi'nin oğludur. Hicri 1286 senesi (M. 1869/1870) sonlarında Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye diploması vardır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1304 senesinde (M. 1886/1887) stajyer olarak Çorum Duyun-ı umumi kalemine girmiştir. Hicri 1307'de (M. 1889/1890) 200 kuruş maaşla Çorum Yazı işleri ve Sandık Eminliği¹¹⁰ memurluğuna atanmıştır.

Mehmet İzzet Efendi'nin memuriyeti, Ankara Duyun-ı umumi Genel Müdürlüğü tarafından tasdik edilmiştir. Hicri 19 Rebiülevvel 1307 senesinde (M. 19 Kasım 1889) Keskin Duyun-ı umumi memurluğuna tayin edilmiş ise de Hicri 1308 senesinde (M. 1890/1891) 350 kuruş maaşla Keskin Sandık eminliğine atanmıştır. Aynı sene içerisinde kendi kabulüyle açığa kalmış ve buradan Milas Sandık Eminliğine atanmıştır.

Mehmet İzzet Efendi, bazı ihracat müteahhitlerine ve tuz tüccarlarına hakaret etmesi ve bu tüccarlardan Mustafa isminde birini darp ile yaralaması sonucu hakkında soruşturma açılması gereği duyulmuşsa da Mustafa İzzet Efendi'nin Hicri 1 Rebiülevvel 1309 senesinde (M. 5 Ekim 1891) askere alınmasından dolayı tahkikat gerçekleşmemiştir. Hicri 1311 senesinde (M. 1893/1894) askerlik vazifesi bittikten sonra soruşturmaya neden olan olayın, herhangi bir rüşvet veya yolsuzluk gibi memurluk istihdamına engel olacak bir olay olmadığından Hicri 1312 senesinde (M. 1894/1895) 250 kuruş maaşla Avanos Kazası Duyun-ı Umumiye yazı işlerine tayin edilmiştir. Hicri 1316 senesinde (M. 1898) 400 kuruş maaşla Beypazarı Duyun-ı umumi memurluğuna atanmıştır.

¹¹⁰ Devlete ait para ve menkul kıymetleri alıp veren ve elinde tutan memurdur. Aynı zamanda bunların saklanması da sorumludur. Pakalın, a.g.e., s.122.

3.1.21 HACI ULVAN ALİ EFENDİ (DH. SAİD 73/60)

Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşlarından Çorum Sancağı ve Meclis idare azalarından Tütüncüzade demekle bilinen vefat etmiş olan Ali Ağa'nın oğludur. Hicri Rebiülevvel 1264 başlarında (M. Şubat/Mart 1848) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum sıbyan mektebinde ilk dini eğitimini aldıktan sonra yine Çorum'da bulunan medresede; Arapça, Farsça, hesap, coğrafya, Osmanlı Tarihi, güzel yazı derslerini almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 2 Rebiülahir 1279 senesinde (M. 28 Ağustos 1862) on beş yaşında iken Çorum kazası Yazı İşleri kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 1286 (M. 1869/1870) senesine kadar Bildiri Muavinliğinde görev yapmış Hicri 1287 senesine (M. 1870/1871) kadar da maaşsız olarak Çorum Telgrafhane talebeliğine girmiştir. Aynı sene 400 kuruş maaşla İskilip Telgraf Merkezi haberleşme memuriyetine atanmıştır, fakat Hicri 1288 senesinde (M. 1871/1872) yapılan memur çıkarımlarından dolayı açığa kalmıştır. Hicri 21 Recep 1290 senesinde (M. 14 Eylül 1873) maaşsız olarak Çorum Belediyesi Muavinliğine girmiştir. Aynı senenin Kasım'ında 800 kuruş maaşla Çorum Telgraf ve Posta memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 1 Teşrin-i evvel 1294 senesinde (M. 13 Ekim 1878) zimmetine 3405,5 kuruş geçirdiğinden dolayı azledilmiştir. Hicri 1296 senesinden (M. 1878/1879) Hicri 1300 senesine (M. 1882/1883) kadar maaşsız olarak Ziraat Muhacirlik Komisyonu azalığında bulunmuş Hicri 1303 (M. 1885/1886) senesinde üst azalığa getirilmiş ve bu görevine ilaveten maaşsız olarak Çorum Vakıflar vekâletine tayin edilmiştir. Hicri 1309 senesine (M. 1891/1892) kadar bu vekâlette hizmet etmiş, sonra aynı senenin Şaban ayında 225 kuruş maaşla Bidayet Mahkemesi azalığına tayin edilmiştir. Hicri 1310 senesinde (M. 1892) yine maaşsız olarak Vakıflar Vekâletine alınmışsa da Hicri 1312 senesinde (M. 1894) 300 kuruş maaşla Çorum Sancağı Vakıflar Müdürlüğünde görev almıştır.

Hacı Ulvan Ali Efendi'nin zimmetine geçirdiği iddia edilen 3405,5 kuruşun vezneye teslim olunduğu Telgraf ve Posta Bakanlığının 145 numaralı tezkiresinde kayıtlıdır. Hacı Ulvan Ali Efendi'nin bu parayı zimmet maksadıyla değil, tahsil edilmiş olan paraya yapılacak olan muamele ve mevcut kanunlar gereği hazırlanmasından kaynaklanan bir olay olduğu anlaşılmıştır. Meydana gelen bu olayın herhangi bir ceza-i

işlem gerektirmediği ve Hacı Ulvan Ali Efendi'den şüphelenilmesi üzerine verilmiş olan azil kararının Yozgat Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi'nin Rumi 24 Teşrin-i sani 1299 tarihli ve 700 numaralı ilam sureti, Vakıflar Bakanlığı Sicil Şubesinde kayıtlıdır. 7 Cemaziyelevvel 1314 (M. 14 Ekim 1896)

3.1.22 HALİL RÜŞTÜ EFENDİ (DH. SAİD 75/44)

Kalelizade demekle bilinen vefat etmiş olan Hacı Hasan Ağa'nın oğludur. Hicri 1264 senesinde (M. 1847/1848) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan mektebini burada okuduktan sonra medresede Arapça, Farsça ve hesap derslerini görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1282 senesinde (M. 1865/1866) 18 yaşında iken stajyer olarak Çorum Kazası Yazı İşleri kalemine girmiştir. Hicri 10 Cemaziyelahir 1288 senesinde (M. 27 Ağustos 1871) Çorum Emlak kalemine tayin edilmiştir. Hicri 1296 senesinde (M. 1878/1879) 380 kuruş maaşla Mal Müdüriyeti muavinliğine tayin olursa da memuriyetin lağv edilmesinden dolayı 270 kuruş maaşla Bidayet Mahkemesi Sorgu muavinliğine nakil edilmiştir. Hicri 1298 senesinde (M. 1880/1881) 225 kuruş maaşla Bidayet Mahkemesi azalığına, Hicri 1303'de (M. 1885/1886) ise Meclis İdaresi Kaza azalığına tayin edilmiştir. Hicri 7 Zilhicce 1303 senesinde (M. 6 Eylül 1886) 342 kuruş maaşla Çorum Kazası Yazı İşlerine geçmiştir. Çorum Kazasının il statüsüne getirilmesinden dolayı Hicri 7 Safer 1311 senesinden (M. 20 Ağustos 1893) Hicri 13 Muharrem 1312 senesine kadar (M. 17 Temmuz 1894) 625 kuruş yarım maaş ile Çorum Sancağı Yazı İşleri Müdüriyetinde ve Meclis İdaresi Başkitabetinde görev almıştır.

Başkitabet görevinde bulunurken ilaveten İskilip Kazasına yerleştirilecek olan muhacirlerin iskân edilmesinde görev almıştır. Ayrıca bu iskân memuriyeti sırasında İskilip Kazası Aşar vergisi tahsildarlığı da yapmıştır. Hicri 6 Cemaziyelevvel 1307 senesinde (M. 29 Aralık 1889) 3. dereceden rütbe almıştır. Halil Rüştü Efendi, Hicri 1314 senesinde (M. 1896) Çorum Yazı İşleri Müdürlüğündeki memurluk görevinden 1125 kuruş maaş almıştır. Hicri 1327 senesinde (M. 1908/1909) ise Duyun-ı umumi gereğince maaşı 1250 kuruş olarak belirlenmiştir.

Halil Rüştü Efendi, Çorum'un yerlisinden olması hasebiyle Mülkiye Müfettişliği görev yerini değiştirme kararı alarak Halil Rüştü Efendi'yi Rumi 12 Temmuz 1312 tarihinde (M. 24 Temmuz 1896) 1350 kuruş maaşla Yozgat Sancağı Yazı İşleri Müdürlüğü kalemine nakil edilmiştir. Rumi 20 Nisan 1313 tarihinden (M. 3 Mayıs 1897) Hicri 1324 tarihine kadar Yozgat'ta aynı maaşla görevine devam etmiştir. Burada rahatsızlanmış ve tedavi için bir ay izin verilerek Çoruma gönderilmiştir. Rumi 20 Teşrin-i evvel 1324 senesinde (M. 1 Kasım 1908) 1125 kuruş maaşla Çorum Yazı İşleri kalemine nakil edilmiş ise de 2. sınıf 2. dereceden rütbe verilerek ve maaşı 1250 kuruşa çıkarılmıştır. Rumi 21 Eylül 1326 senesinde (M. 4 Ekim 1910) Yozgat görevine geri tayin edilmiştir. Altmış beş yaşında emekliye sevk edilmiştir.

Rumi 13 Mayıs 1329 tarihinde (M. 26 Mayıs 1913) yerine memur tayin edilmiştir. Rumi 15 Kanun-i evvel 1323 (M. 28 Aralık 1907), Rumi 19 Kanun-i evvel 1323 (M. 1 Ocak 1908) ve Rumi 7 Mayıs 1327 tarihine (M. 20 Mayıs 1911) kadar almış olduğu maaş zammı ve Rumi 2 Nisan 1328 tarihinden (M. 15 Nisan 1912) Rumi 19 Nisan 1328 tarihine (M. 2 Mayıs 1912) kadar yapmış olduğu Yozgat Sancağı Mutasarrıflık vekâletinde birinci defası için 139 kuruş ve ikinci defa için 771 kuruş maaştan istifade ettiği Yozgat Meclis İdaresi'nin Rumi 21 Teşrin-i evvel 1316 (M. 3 Kasım 1900), Rumi 1 Eylül 1326 (M. 14 Eylül 1910) ve 28 Eylül 1326 tarihli (M. 11 Ekim 1910) mazbatalarıyla Ankara Vilayeti'nin Rumi 18 Haziran 1329 tarihli (M. 1 Temmuz 1913) yazışmasına ek olarak gönderilen Rumi 12 Mayıs 1329 tarihli (M. 25 Mayıs 1913) hizmet süresi cetveli ve Yozgat ile Çorum Mutasarrıflıkları'nın Rumi 13 Mayıs 1329 (M. 26 Mayıs 1913) ve Hicri 7 Cemaziyyevvel 1329 (M. 6 Mayıs 1911) yazışmasından anlaşılmıştır. İsmi geçen mazbatalar ve rütbe nişanı aynen görülüp iade edilmiştir. Rumi 21 Eylül 1329 (M. 4 Ekim 1913)

3.1.23 MEHMET FAİK EFENDİ (DH. SAİD 85/131)

Esnaftan Çorumlu Hasan Ağa'nın oğludur. Hicri 1285 senesinde (M. 1868/1869) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum rüştiyesinde Arapça gramer, Farsça Gülistan kitabını, geometri ve coğrafya derslerini okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1312 senesinde (M. 1894/1895) 28 yaşında iken Telgraf ve Posta Müdürlüğü eşya kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 1314 senesinde (M. 1896/1897) İstanbul postanesine damga memuru olarak tayin edilmiştir. Görevi Telgraf ve Posta Bakanlığı tarafından tasdik edilmiştir. Memuriyeti Telgraf ve Posta bakanlığı sicil ve muhasebe kalemlerine kayıtlıdır. Nüfus belgesi aynen görülüp kendisine iade edilmiştir. Hicri 6 Muharrem 1317 (M. 17 Mayıs 1889) / Rumi 5 Mayıs 1315 (M. 17 Mayıs 1889) Mehmet Faik Efendi'nin maaşı Hicri 1316 senesinde (M. 1898/1899) 265 kuruş, Hicri 1317'de (M. 1899/1900) 280 kuruş olduğu Telgraf ve Posta Bakanlığı Sicil Şubesi'nin Hicri 19 Şevval 1317 tarihli (M. 20 Şubat 1900) vukuat pusulasında gösterilmiştir. Hicri 1318 senesinde (M. 1900/1901) 300 kuruş maaşla posta sevk muhabere yol memurluğuna geçmiştir. Rumi 11 Ağustos 1316 tarihinde (M. 24 Ağustos 1900) maaşı 300 kuruş olduğu Sicil Şubesi'nin Hicri 29 Safer 1319 tarihli (M. 17 Haziran 1901) vukuat pusulasında gösterilmiştir. Mehmet Faik Efendi'nin maaşının Hicri 18 Recep 1323 senesinde (M. 18 Eylül 1905) 350 kuruş olduğu Rumi 16 Mayıs 1323 tarihli (M. 29 Mayıs 1907) vukuat pusulasında gösterilmiştir.

3.1.24 MEHMET ŞÜKRÜ EFENDİ (DH. SAİD 88/154)

Akmehmetzade demekle bilinen tüccardan Osman Ağa'nın oğludur. Hicri Muharrem 1285 senesi (M. Nisan/Mayıs 1868) başlarında Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye eğitimini tamamladıktan sonra medresede özel hocadan Farsça, Arapça nahiv, hesap derslerini görmüş ve Molla Cami, Hoca Hafız kitaplarını okuyarak medreseden mezun olmuştur. Güzel yazıda divanî yazabilmektedir. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1309 senesinde (M. 1891/1892) 24 yaşında iken Çorum Sancağı Mal kalemine girmiştir. Buradan sonra Bidayet Mahkemesi kalemine nakil edilmiş Hicri 1312 senesinde (M. 1894/1895) Çorum Vakıflar Müdürlüğüne stajyer olarak devam etmiştir. Hicri 25 Ramazan 1314 senesinde (M. 1896) 200 mecdi kuruş maaşla Vakıflar Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Bu tarihten itibaren göreve başlamış görevini yerine getirebilecek yeterlilikte olduğu Çorum Mutasarrıflığı vekâleti tarafından tasdik edilmiştir. Çorum Sancağı Mal ve Bidayet Mahkemesi kalemleri ile Vakıflar Dairesinde stajyer olarak çalıştığı sürede hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı, ayrıca tayin tarihi ve işe başlama tarihi Çorum İdare Meclisi'nin Rumi 7 Kanun-i sani 1302 (M. 19 Ocak 1887) ve Rumi 14 Mart 1303 tarihli (M. 26 Mart 1887) mazbatalarından anlaşılmıştır. İşe başlamasından sonra 200 kuruş olduğu Cihan İdaresinin Rumi 5 Kanun-i evvel 1313 tarihli (M. 17 Aralık 1897) ve 1554 cihan ve 2635 tafsil numaralı kayıttan anlaşılmıştır. İsmi geçen mazbatalar, nüfus belgesi ve Hicri 16 Şaban 1302 (M. 31 Mayıs 1885) ve Rumi 19 Mayıs 1301 tarihli (M. 31 Mayıs 1885) Rüştüye diploması Vakıflar Dairesi'nin sicil-i ahval şubesinde kayıt altındadır. Hicri 20 Safer 1307 (M. 16 Ekim 1889) / Rumi 16 Haziran 1315 (M. 28 Haziran 1899).

Mehmet Şükrü Efendi'nin liyakatlı ve gayretli çalışmalarından dolayı Hicri 29 Rebiülahir 1318 tarihinde (M. 26 Ağustos 1900) kendisine 3. dereceden rütbe verilmiştir. Rumi 2 Eylül 1316 senesinde (M. 15 Eylül 1900) maaşı 250 kuruşa yükseltildiği Vakıf Dairesi'nin sicil şubesinin vukuat pusulasında gösterilmiştir. Mehmet Şükrü Efendi, dilekçe vererek başvurduğu Taşra Memuriyet Kaza İmtihan Komisyonunca sınava tabi tutulmuş ve başarılı olması hasebiyle Hicri 18 Şevval 1324 senesinde (M. 5 Aralık 1906) Kayseri Sancağı Vakıflar Müdüriyeti vekâletine tayin olduğu Taşra Memuriyet İmtihan Komisyonunun Rumi 20 Teşrin-i sani tarihli mazbatalarından anlaşılmış ve sicil şubesinin Rumi 9 Kanun-i evvel 1322 tarihli (M. 22 Aralık 1906) vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Mehmet Şükrü Efendi Rumi 5 Mayıs 1323 tarihinde (M. 18 Mayıs 1907) 500 kuruş maaşla Müdüriyete asil olarak tayin edildiği Rumi 20 Haziran 1323 tarihli (M. 3 Temmuz 1907) vukuat pusulasında bildirilmiştir. Mehmet Şükrü Efendi'ye Rumi 10 Mart 1314 tarihinde (M. 22 Mart 1898) Vakıflar İdare Meclisi'nin kararıyla üç ay kendisine izin verilmiştir bu süre 5 aya uzatılsa da memuriyete geri dönmemiştir. Hicri

10 Safer 1327 senesinde (M. 3 Mart 1909) azledilmiş olduğu Taşra Memuriyet Seçim Komisyonu'nun Rumi 26 Şubat 1324 tarihli (M. 11 Mart 1909) mazbatasından anlaşıldığı Rumi 3 Mayıs 1325 tarihli (M. 16 Mayıs 1909) vukuat pusulasıyla bildirilmiştir.

3.1.25 OSMAN HİLMİ BEY (DH. SAİD 95/100)

Kolağasızade demekle bilinen vefat etmiş olan Ali Ağa'nın oğludur. Hicri 1282 senesinde (M. 1865/1866) Çorum Sancağına bağlı Sungurlu kasabasında doğmuştur. Sungurlu'da sıbyan mektebini bitirmiş ve medreseye giderek burada Arapça nahiv ve birazda Farsça eğitimi görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 20 Rebiülevvel 1296 senesinde (M. 14 Mart 1879) 14 yaşında iken Mal ve Yazı işlerine stajyer olarak girmiştir. Hicri 3 Cemaziyelevvel 1297'de (M. 13 Nisan 1880) 245 kuruş maaşla Sungurlu Aşar vergisi kalemine tayin olunmuştur. Rumi Ağustos 1296'da (M. 1880) kurumun lağvıyla açıkta kalmıştır. Bu tarihten sonra Rumi 1 Temmuz 1297 senesine (M. 13 Temmuz 1881) kadar fahri olarak Samanlı Nüfus kayıt memurluğunda çalışmıştır. Rumi 1 Mayıs 1298 senesinde (M. 13 Mayıs 1882) 400 kuruş maaşla aynı nahiyenin aşar vergisi kalemine girmişse de buranın lağvıyla yine açıkta kalmıştır. Hicri 4 Cemaziyelevvel 1300 tarihinde (M. 14 Mayıs 1882) 225 kuruş maaşla Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi kalemine girmişse de kısa süre sonra 250 kuruş maaşla aynı kazanın ambar memurluğuna tayin olunmuştur. Rumi 16 Temmuz 1302'de (M. 28 Temmuz 1886) aynı maaşla nüfus memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 1302 senesi (M. 1886/1887) içerisinde askerlik görevi için çağırılmış bundan dolayı memuriyetinden ayrılmış ise de askerliği tehir ettirmiş ve Rumi Ağustos 1303'de (M. 1887/1888) 250 kuruş maaşla Muhtaçlar Komisyonu kaleminde görev almış fakat aynı sene içinde askerlik vazifesine başlayarak çavuşluk rütbesine kadar terfi eylemiştir. Rumi 27 Teşrin-i sani 1309'da (M. 9 Aralık 1893) rediflik¹¹¹ sınıfına ayrılarak terhis edilmiştir. Askerlikten sonra Hicri 1312 senesinde (M. 1894) 250 kuruş maaşla 2.Daire Vergi ve Yazı İşleri kalemine girmiştir.

¹¹¹ İhtiyaç duyulduğunda geri hizmete çağırılan birliklerdir. Bu birliği 26-32 yaş arasındaki askerler oluştururdu. Pakalın, a.g.e., s.21.

Mal, Yazı ve Vergi Tahsil Müdüriyetleri tarafından ve Maliye Bakanlığı tarafından gönderilen yazışmalarda Osman Hilmi Bey'in görevini layıkıyla yerine getirdiği beyan olunmuştur. Nüfus belgesi Sicil-i Ahval şubesince görülüp kendisine iade edilmiştir. Askerlik tezkeresi, çalıştığı süre, maaş miktarı, görevden ayrılış tarihi; Sungurlu Kazası Meclis İdaresi'nin tasdik edilmiş mazbata suretleri kayıt pusulası ve Çorum Sancağı Meclis İdaresi'nin Rumi 23 Teşrin-i evvel 1312 tarihli (M. 4 Kasım 1896) mazbata ve Ankara Vilayetinden cevaben yazılmış yazı ve tayin tarihi maaş miktarıyla ilgili Mabeyn Yazı ve Vergi Tahsil Dairesinin Rumi 6 Kanun-i evvel 1311 tarihli (M. 18 Aralık 1895) tezkeresi ile biyografisi sicil kaydıyla mahfuzdur. Hicri 20 Muharrem 1318 (20 Mayıs 1900) / Rumi 16 Mayıs 1316 (M. 29 Mayıs 1900).

Osman Hilmi Bey, Hicri 1316 senesinin Rebiülevvelinin başlarında Rumi 8 Teşrin-i evvel 1314 (M. 20 Ekim 1898) 1100 kuruş maaşla Sungurlu Kazası Mal Müdüriyeti Muavinliğine nakil olmuştur. İşe başladığı Maliye Sicil Şubesi'nin Rumi 5 Teşrin-i evvel 1315 tarihli (M. 17 Ekim 1899) vukuat cetvelinde gösterilmiştir. Osman Hilmi Bey'in maaşı, Hicri 6 Recep 1315 senesinde (M. 1 Aralık 1897) Rumi 25 Teşrin-i sani 1314 (M. 7 Aralık 1898) 300 kuruşa yükseltildiği Maliye Sicil Şubesi'nin Rumi 11 Mayıs 1314 tarihli (M. 23 Mayıs 1898) vukuat cetvelinde bildirilmiştir.

3.1.26 ABDULKADİR HAYRİ EFENDİ (DH. SAİD 101/40)

Manifatura esnafından Mehmet Hamdi Efendi'nin oğludur. Hicri 1289 senesinde (M. 1872/1873) Çorum kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye okullarını bitirerek Rumi 1 Temmuz 1304'te (M. 13 Temmuz 1888) iyi derecede diploma almıştır.

Hicri 1306 Recebinde (M. Temmuz 1888/1889) 17 yaşında iken Çorum Sancağı Ziraat Bankası şubesinde stajyer olarak girmiştir. Rumi 24 Eylül 1316 senesinde (M. 7 Ekim 1900) 250 kuruş maaşla aynı şubenin memur yardımcılığı görevine getirilmiştir. Abdulkadir Hayri Efendi, Hicri 21 Ramazan 1315 senesinde (M. 13 Şubat 1898) maaşı 300 kuruşa yükseltilerek aynı şubenin veznedarlık görevine getirilmiştir. 25 Cemaziyelevvel 1318 senesinde (M. 20 Eylül 1900) 400 kuruş maaşla İskilip Ziraat Bankası muhasebe kalemine nakil edilmiştir. Çorum Ziraat Bankası müfettişlerinin

yaptığı incelemelerde; İskilip şubesinde tutulan kayıtların tahrif edilerek 1000 kuruşun zimmete geçirilmesi olayı dâhilinde Abdulkadir Hayri Efendi, şube memuru ile birlikte zanlı olarak görülmüş ve 19 Rebiülevvel 1319'da (M. 6 Temmuz 1901) görevinden alınmıştır.

Çorum Ziraat Bankası Müfettişliği tarafından açılan soruşturma neticesinde; kasa defterine noksan geçen 1000 kuruşun aslında kasti bir neden olmadığı, eksikliğin yanlışlıktan kaynaklandığı ortaya çıkmış ve defterler üzerinde herhangi bir silinti veya oynama olmadığı görülmüştür. Haklarında açılan mahkemece, zanlıların Yozgat yolu üzerinde, Nafia komisyonunun aldığı yanlış bir kararla, ihale usulü ile yaptırılan köprülerden dolayı gönderilen 2000 kuruşun tasarruf edilen kısmının Abdulkadir Hayri Efendi tarafından hazineye gönderildiği ve hiçbir suretle zimmetine geçirmedeği anlaşılmış Rumi 19 Temmuz 1319 tarihinde (M. 1 Ağustos 1903) yaptığı dikkatsizliğin cezası olarak açıkta kaldığı süre kâfi görülerek beraatına karar verilmiştir.

Memuriyet hakkı geri verilen Abdulkadir Hayri Efendi, 300 kuruş maaşla Kırşehir Sancağı Ziraat Bankası muhasebe kalemine tayin edilmiştir. Hicri 15 Zilhicce 1323 tarihinde (M. 10 Şubat 1906) Amasya Ziraat Bankası şubesinde memur muavinliğine atanmış Hicri 4 Zilhicce 1327 tarihinde (M. 17 Aralık 1909) ise Merzifon Ziraat Bankası muhasebe kalemine nakil edilmiştir. Maaşı Rumi 1 Kanun-i evvel 1323 tarihinde (M. 14 Aralık 1907) 500 kuruşa çıkarılmış Rumi 12 Mayıs 1328 tarihinde (M. 25 Mayıs 1912) 600 kuruş maaşla Antalya Ziraat Bankası muavinliğine getirilmiştir. Hizmeti boyunca işleme tabi tuttuğu 27600 kuruş ilişiginden başka hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığına dair Meclis Heyeti'nin mazbataları idarede bulunmaktadır. Kendisine ait muhasebe defteri içeriği Genel Müdürlüğün Rumi 5 Mayıs 1329 tarihli (M. 18 Mayıs 1912) vukuat pusulasında bildirilmiştir. Rumi 15 Teşrin-i evvel 1329 (M. 28 Ekim 1913)

3.1.27 ABDULKADİR TAHSİN EFENDİ (DH. SAID 100/208)

Çorum Mal Müdürlerinden vefat etmiş olan Hamdi Efendi'nin oğludur. Hicri 1 Recep 1289 senesinde (M. 4 Eylül 1872) Çorum'un Hacı Yusuf Mahallesinde doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirdikten sonra Çorum Ulu Camii medresesinde Arapça, Farsça ve Edebiyat derslerini görerek mezun olmuştur. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 21 Cemaziyelahir 1312 senesinde (M. 20 Aralık 1894) 150 kuruş maaşla Çorum Sancağı Yazı İşleri kalemi kâtipliğine tayin edilmiştir. Hicri 1300 tarihinde (M. 1882/1883) yine aynı kurum içerisinde 150 kuruş maaşla evrak memurluğuna getirilmiştir. Hicri 20 Zilhicce 1314 senesinde (M. 22 Mayıs 1896) 250 kuruş maaşla kayıt memurluğuna tayin edilmiş ve bu memurluğuna ilaveten fahri olarak Vakıflar komisyonu azalığında getirilmiştir. Abdulkadir Tahsin Efendi'nin görevini yerine getiren ve gayretli bir kişi olduğu Çorum Yazı İşleri Müdürlüğüyle Çorum Mutasarrıflığının tasdikine binaen Ankara Vilayetinden tasdik edilmiştir. Nüfus belgesi, okul ve medrese diplomaları ve bulunduğu memuriyetlerle ilgili Vilayet Meclis İdaresi'nin tasdik edilmiş mazbata suretleri biyografisi olan terceme-i hal varakasıyla birlikte asılları kaydedilmiştir. Hicri 24 Recep 1318 (M. 17 Kasım 1900) / Rumi 14 Teşrin-i sani 1312 (M. 26 Kasım 1896)

3.1.28 MEHMET TEVFIK EFENDİ (DH. SAID 96/190)

Kadıze demekle bilinen, vefat etmiş olan Abdülhamit Efendi'nin oğludur. Hicri 1285 senesinde (M. 1865/1866) Osmaniye kasabasında doğmuştur. Özel hocadan Arapça, Farsça derslerini görmüş Türkçe okur-yazar ve Kürtçe konuşabildiği terceme-i hal varakasında kayıtlıdır.

Rumi 22 Eylül 1303 tarihinde (M. 4 Ekim 1887) 500 kuruş maaşla Sason Niyabetine¹¹² tayin edilmiştir. Rumi 16 Mart 1310'da (M. 28 Mart 1894) istifa ederek

¹¹² Kadı vekilliği.

görevinden ayrılmış Rumi 5 Ağustos 1310 tarihinde (M. 17 Ağustos 1894) yine aynı maaşla Bitlis Vilayeti ve Eruh Kazasının kadı vekilliği görevi kendisine verilmiştir.

Sason Kazası Kadı vekilliğinde bulunmuş olduğu istihdam süresi, almış olduğu maaş, görev yerinden ayrılışı ile ilgili bilgilerle Eruh Kazası kadı vekilliğinde bulunduğu istihdam süresi, almış olduğu maaş, tayin tarihi ile ilgili Rumi 25 Nisan 1309 tarihli (M. 7 Mayıs 1893) seçim komisyonu suretleri Bab-ı valayı fetva sicil şubesinde bulunmaktadır. Hicri 24 Recep 1318 (M. 17 Kasım 1900) / Rumi 14 Teşrin-i sani 1312 (M. 26 Kasım 1896).

3.1.29 YUSUF ZİYAEDDİN EFENDİ (DH. SAID 103/198)

Veysi Ağa'nın oğludur. Namı Burhanzade'dir. Rumi 6 Eylül 1289 senesinde (M. 18 Eylül 1873) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirerek diplomalarını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 6 Ramazan 1309 senesinde (M. 4 Nisan 1892) 19 yaşında iken stajyer olarak Yıldız Sarayı Hastanesi kalemine girmiştir. Hicri 1310 senesinde (M. 1892/1893) 120 kuruş olan maaşı 150 kuruş olmuştur. Rumi 18 Haziran 1316 senesinde (M. 1 Temmuz 1900) görevinden istifa ederek stajyer olarak Çorum Sancağı Yazı işleri ve Tapu Dairesine girmiş Rumi 1 Teşrin-i evvel 1316 (M. 14 Ekim 1900) senesinde 180 kuruş maaş almıştır.

Çorum Sancağı Tapu Dairesi tarafından memuriyeti tasdik edilmiştir. Hastane kaleminde bulunmuş olduğu istihdam süresi, almış olduğu maaş miktarı ve görevden ayrılış tarihi Hastane Başkalemi'nin Rumi 27 Şubat 1313 tarihli (M. 11 Mart 1898) tezkiresinde gösterilmiştir. Hicri 1319 senesinden (M. 1901/1902) 22 Safer 1320 senesine (M. 31 Mayıs 1902) kadar 76 kuruş zam ile Çorum Tapu Dairesi başkalemi vekâletinde bulunduğu ve bu süre içerisinde hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı Çorum Sancağı Meclis idaresinin Rumi 4 Eylül 1318 tarihli (M. 17 Eylül 1902) mazbatasında kayıtlıdır. Yusuf Ziyaeddin Efendi, Tapu İdaresinin yaptığı 2. sınavlara girerek 3. sınıf tapu memuriyetine getirilmiş ve Rumi 17 Teşrin-i sani 1318 senesinde

(M. 30 Kasım 1902) 380 kuruş maaşla Karahisar-ı sahip¹¹³ Tapu dairesi başkalemine tayin edilmiştir. Rumi 14 Kanun-i sani 1318 tarihinden (M. 27 Ocak 1903) Rumi 25 Mayıs 1323 tarihinde (M. 7 Haziran 1907) kadar Karahisar-ı sahip Tapu kaleminde bulunduğu sürede hiçbir suretle zimmetle ilişiği olmadığı İl Meclis İdaresi'nin Rumi 23 Mayıs 1323 tarihli (M. 5 Haziran 1907) mazbatasının tasdik edilmiş suretiyle Tapu Dairesi sicil şubesinin Rumi 21 Kanun-i evvel 1322 (M. 3 Ocak 1907), Rumi 6 Haziran 1323 (M. 19 Haziran 1907) ve Rumi 23 Temmuz 1323 tarihli (M. 5 Ağustos 1907) vukuat pusulasında gösterilmiştir. Hicri 9 Rebiülevvel 1325'te (M. 22 Nisan 1907) 400 kuruş maaşla Manastır Vilayeti Tapu Dairesi Başkalemine nakil edilmiştir.

3.1.30 AHMET RAMİZ EFENDİ (DH. SAID 112/164)

Ethemefendizade İzzet Efendi'nin oğludur. Hicri 1265 senesinde (M. 1848) Ankara Vilayetine bağlı Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum medresesinde mantık, Arapça ve Farsça'dan Hafız divanına kadar dersleri görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 10 Zilhicce 1286'da (M. 13 Mart 1870) 200 kuruş maaşla Tophane Devlet Matbaası kalemine tayin edilmiştir. Hicri 19 Zilhicce 1287'de (M. 12 Mart 1871) 290 kuruşla veznedarlık görevine getirilmiş ise de sonradan 416 kuruş maaşı olan Ergani Maden kalemine toplam 707 kuruş maaşla nakil edilmiştir. Maaşı 10 Muharrem 1290 senesinde (M. 10 Mart 1873) 1000 kuruşa yükseltilmiş daha sonra ayriyeten kendisine Keban Madeni muhasiplik görevinin de verilmesiyle maaşı 1425 kuruşa çıkarılmıştır. Ahmet Ramiz Efendi, bu görevlerinin yanında 575 kuruş maaşla Ergani Sancağı Mal muhasebeciliği ilaveten kendi sorumluluğuna verilmiştir. Ayrıca Rumi 21 Temmuz 1295 tarihinde (M. 2 Ağustos 1879) Milli Aşireti ve Karakeçili aşiretleri arasında meydana gelen olayda tahkikat ve soruşturmanın yürütülmesi için Siverek Kazası dâhilinde bulunan Uzuntırpan mahallinde kurulan komisyonda da görev almıştır. Hicri 2 Zilkade 1297 senesinden (M. 6 Ekim 1880) 20 Şaban 1298'e (M. 18 Temmuz 1881) kadar 800 kuruş zam ile Maden müdür vekâletinde bulunmuştur. Rumi 5 Nisan 1298 tarihinde (M. 17 Nisan 1882) her iki muhasiplik görevinden de 2500 kuruş maaş almaktadır; fakat muhasebelerin ayrılması ve diğer memurun tayin olunmasıyla beraber

¹¹³ Afyonkarahisar.

Ahmet Ramiz Efendi, diğ er memurun gelmesine kadar yarı maaşla vekâleten göreve devam etmiştir.

Rumi 22 Nisan 1309 tarihinde (M. 4 Mayıs 1893) 3500 kuruş maaşla Bulgardağı Madeni müdürlüğüne nakil edilmiş ise de kurum ilga edilmeden önce Rumi 23 Haziran 1309 tarihinde (M. 5 Mayıs 1893) 4000 kuruş maaşla Orman ve Maden Bilgi edinme müfettişliğine tayin edilmiştir. Maaşı, Rumi 1 Mart 1313 tarihinde (M. 13 Mart 1897) 3600 kuruşa indirilmiştir. Hicri 28 Zilkade 1320 tarihinde (M. 26 Şubat 1903) Orman ve Maden Ziraat Bakanlığı tarafından genel Müfettişlik görevine getirilmiştir. Yine Hicri 1320 senesinde (M. 1902/1903) 1. sınıf 2. dereceden kendisine rütbe verilmiştir. Ahmet Ramiz Efendi'nin memurluğu süresince aldığı maaş, zam, görevinden ayrılması ve işe geri girişi, tayini, gayretli ve liyakatli bir şekilde çalışması ve Karakeçili aşiretinin ıslahı konusunda yaptığı hizmetler; Orman ve Maden Ziraat Bakanlığı muhasebesi, Ergani Maden Sancağı meclis İdaresi ve Diyarbakır Vilayeti Komiserliğinin sicil-i ahval komisyonuna göndermiş oldukları mazbatalardan anlaşılmıştır. Ahmet Ramiz Efendi'ye Hicri 14 Şaban 1325 senesinde (M. 22 Eylül 1907) 1. dereceden mecdi nişan verilmiştir. Rumi 1 Temmuz 1324'te (M. 14 Temmuz 1908) memur çıkarılmalarından dolayı belirlenen maaşla Amasya şubesine tayin edilmiştir.

3.1.31 MEHMET KADRI EFENDİ (DH. SAID 110 /220)

Askeriye'den Miralay İbrahim Bey'in oğludur. Hicri 1278 senesinde (M. 1861) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum Ulu Camii medresesinde Arapça ve Farsça derslerini görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1292 senesinde (M. 1874/1875) stajyer olarak Çorum Mal ve Yazı İşleri kalemine girmiş Hicri 1295 senesi sonlarında (M. 1878/1879) ise Çorum Tapu kalemine nakil edilmiştir. Burada 1,5 sene çalıştıktan sonra Yazı işlerine geri dönmüş ve Hicri 1302 senesinde (M. 1884/1885) 350 kuruş maaşla Vergi kalemi üçüncü sınıf yazıcılığına tayin edilmiştir. Mehmet Kadri Efendi, Hicri 6 Rebiülevvel 1305 senesinde (M. 22 Kasım 1887) 400 kuruş maaşla Trabzon Tapu Dairesi başkalemine tayin edilmiştir. 16 Rebiülahir 1309 senesinde (M. 20 Ekim 1891) 760 kuruş maaşla terfi

edilerek Burdur Sancağı Tapu memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 1310 senesinde (M. 1892/1893) İstanbul Reji Müdürlüğü¹¹⁴ Başkalemine 1250 kuruş maaşla tayin edildiğinden Burdur Sancağındaki görevinden ayrılmıştır. 8 Zilkade 1310 tarihinde (M. 24 Mayıs 1893) 4. sınıf rütbe verilerek maaşı 1500 kuruşa çıkarılmıştır. Rumi 20 Nisan 1312 tarihinde (M. 2 Mayıs 1896) 760 kuruş maaşla Kayseri Tapu dairesi memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi Mart 1312'de (M. 1896) maaşı 684 kuruşa düşürülmüştür.

Mehmet Kadri Efendi'nin hakkında Trabzon Tapu Dairesi Başkalemde bulunduğu sırada kendisiyle ilgili bir tahkikat yapılmıştır. Tapu dairesinde memur olan Hacı Lütfullah Efendi'nin İstanbul'a gitmesi ve geri gelene kadar vekâleten görev Mehmet Kadri Efendi'ye verilmiştir. Bu sırada Maçka Nahiyesi tapu kalemi hâsılatı 5716 kuruştan bazı eksilmeler olduğu Hacı Lütfullah Efendi tarafından vilayet merkezine bildirilmiştir. Hacı Lütfullah Efendi'nin bu bildirimine bakılarak dava ve meclis idaresinden bir tahkikat gerekmiş ise de Mehmet Kadri Efendi'nin dilekçesi ve teslim ettiği paranın kayıtlarını Tapu hesap defterinde gösterip ispat etmesi üzerine Hacı Lütfullah Efendi, durumu yeniden vilayete bildirerek herhangi bir soruşturma veya davaya gerek olmadığını bildirmiştir. Bunun üzerine Mehmet Kadri Efendi'nin hiç bir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı belirtilmiştir.

3.1.32 MEHMET EFENDİ (DH. SAİD 103/121)

Çorum ahalisinden Ahmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1273 senesinde (M. 1856) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirmiştir fakat diploması yoktur. Türkçe okuyabilmektedir.

Rumi 1 Mart 1296 senesinde (M. 13 Mart 1880) 190 kuruş maaşla Belediye 4.daire ahır memurluğuna tayin olunmuştur. 28 Rebiülahir 1305 senesinde (M. 13 Ocak 1888) 380 kuruş maaşla başamelelik görevine getirilmiş sonra Rumi 1 Mart 1308'de (M. 13 Mart 1892) 500 kuruş maaşla temizlik işlerine memur edilmiştir. Hicri 28 Zilkade 1310 senesinde (M. 13 Haziran 1893) 110 kuruş zam alarak maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir. Hicri 23 Recep 1313 senesinde (M. 9 Ocak 1896) 4. dereceden Osmanî

¹¹⁴ Günümüze yakın zamanda kapatılan Tekel İdaresi.

ve Hicri 1317 senesinde yine aynı dereceden Mecidî nişan verilmiştir. Hicri 1319 senesinde (M. 1901/1902) yapılan düzenleme ile maaşı 720 kuruşa düşürülmüştür.

3.1.33 HAFIZ MUHYİDDİN EFENDİ (DH. SAİD 119/83)

Hacı Mehmet Efendi'nin oğludur. Hicri 1297 senesinde (M. 1879/1880) Ankara vilayeti Çorum kasabasında doğmuştur. Çorum Sancağı sıbyan ve rüştiye mekteplerindeki gerekli dersleri tahsil ederek diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1313 senesinde (M. 1895/1896) Çorum Telgraf ve Posta merkezine stajyer olarak girmiştir. Hicri 5 Zilkade 1315 senesinde (M. 28 Mart 1898) Erzurum Vilayetine bağlı Tutak Kazası Telgraf ve Posta merkezinde resmi evrak işleri ile ilgili memur edilmiş Hicri 15 Zilhicce 1319 senesine (M. 25 Mart 1902) kadar 250 kuruş yarım maaşla burada çalışmıştır. Rumi 14 Mart 1318 tarihinde (M. 27 Mart 1902) geçici olarak 250 kuruş maaşla Selanik Telgraf ve Posta merkezi haberleşme memuriyetine tayin edilmiştir. Hafız Muhiyiddin Efendi, 15 Zilkade 1320 senesinde (M. 13 Şubat 1903) Telgraf ve Posta Bakanlığı memur seçim komisyonu tarafından Kosova vilayetine tayin edilmiştir. Hicri 16 Cemaziyelevvel 1321 senesinde (M. 10 Ağustos 1903) 350 kuruş geçici maaşla Selanik'te memurluğa geri dönmüş ise de 22 Cemaziyelevvel 1322 senesinde (M. 4 Ağustos 1904) 600 kuruş maaşla Trablusgarp Vilayetine bağlı Gadva'ya¹¹⁵ yeminli görev olarak Telgraf ve Posta merkezi muhasebe memurluğuna tayin edilmiştir.

¹¹⁵ Libya/Fizan.

3.1.34 MEHMET RÜŞTÜ EFENDİ (DH. SAİD 120/222)

Vefat etmiş olan Halil Efendi'nin oğludur. Hicri 1266 senesinde (M. 1849/1850) Ankara Vilayetine bağlı Sungurlu kasabasında dünyaya gelmiştir. Sıbyan mektebini burada bitirdikten sonra medresede biraz Arapça ve Farsça okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1287 senesinde (M. 1870/1871) stajyer olarak Sungurlu kasabası Tapu kalemine sonra Yazı İşleri kalemine girmiştir. Hicri 26 Zilhicce 1292 senesinde (M. 23 Ocak 1876) aidatla Sungurlu Tapu kalemine tayin edilmiştir. Hicri 1300 senesinde (M. 1882/1883) görevinden ayrılmış görev süresince 1470,20 para aidat almış ve 3 ay kadar maaşla Yazı İşleri refakatinde bulunmuştur. Hicri Safer 1300 senesinden Hicri 1 Recep 1302'ye kadar (M. 16 Nisan 1885) 500 kuruş maaşla Samsun Ambar memuriyetinde bulunmuştur. Rumi 11 Eylül 1306 senesinde (M. 23 Eylül 1890) 125 kuruş maaşla Sungurlu Kazası takas kalemine tayin edilmiş ve maaşına 227 kuruş zam yapılarak yine ismi geçen yerin nüfus memurluğuna nakil edilmiştir.

Mehmet Rüştü Efendi, hiç bir suretle zimmetle ilişkisi olmamış ayrıca görevini layıkıyla yerine getirmiş kendisi hakkında hiçbir şikâyet söz konusu olmamıştır. Rumi 1 Mayıs 1320'de (M. 14 Mayıs 1904) 250 kuruş maaşla nüfus memurluğu görevine devam etmiştir. Rumi 1 Şubat 1320 senesinde (M. 14 Şubat 1905) vefat etmiştir.

3.1.35 İBRAHİM ETHEM EFENDİ (DH. SAİD 125/179)

Sungurlu rüştiye kapıcısı Osman Efendi'nin oğludur. Hicri 1284 senesinde (M. 1867/1868) Sungurlu'da doğmuştur. İstanbul'da Fatih mahallesine bağlı Taşsilte'de sıbyan mektebini bitirdikten sonra Fatih Camii civarında bulunan Yahya Tevfik Efendi medresesinde Gümülcineli Ali Rıza Efendi'den ders görmüştür. Daha sonra buradan ayrılarak eğitimine Çiçekpazarı Rüştiyesinde devam etmiş orta derecede diplomasını almıştır. Türkçe okuyup yazdığı gibi Arapça, Farsça ve Fransızca'yı da bilmektedir.

Hicri 21 Rebiülahir 1304 senesinde (M. 17 Ocak 1887) 380 kuruş maaşla rüştiye mektebi 2. müdür yardımcılığına atanmıştır. Hicri 26 Safer 1305 senesinde (M. 13

Kasım 1887) 2. dereceden öğretmenliğe geçerek 200 kuruş maaşla aynı okulun matematik öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Bu görevine ilave olarak Eyüp Rüştüyesinde de derslere girmiştir. Hicri 14 Şaban 1309'da (M. 14 Mart 1892) aynı maaşla Unkapanı Rüştüyesi matematik öğretmenliğine oradan da Rumi 22 Mart 1310'da (M. 3 Nisan 1894) Sultan Selim Rüştüye matematik öğretmenliğine tayin olunmuştur.

İbrahim Ethem Efendi'nin öğretmenlik görevini layıkıyla ve takdire şayan bir şekilde yerine getirdiği Milli Eğitim Bakanı Zühtü Paşa tarafından da tasdik edilmiştir. Rumi 1 Eylül 1322 (M. 14 Eylül 1906)

3.1.36 SALİH SIRRI EFENDİ (DH. SAİD 124/31)

Ömer Vasfi Efendi'nin oğludur. Hicri 1285 senesinde (M. 1868) Sungurlu Kasabasında doğmuştur. Sungurlu Sıbyan Mektebini bitirdikten sonra mahalle medresesine devam ederek Arapça ve Farsça görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) Sungurlu Kasabası Bidayet Mahkemesi kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 19 Zilhicce 1304 senesinde (M. 8 Eylül 1887) 200 kuruş maaşla Belediye Muhtaçlar komisyonu kalemine tayin edilmiştir. Rumi 20 Mart 1304 senesinde (M. 1 Nisan 1888) komisyonun lağv edilmesiyle açıkta kalmıştır. Hicri 14 Rebiülahir 1310 senesinde (M. 5 Kasım 1892) Sungurlu Bidayet Mahkemesi noter memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 1312 senesinde (M. 1894/1895) görevinden ayrılarak 400 kuruş maaşla, maaşı Hicri 1315 senesinde 500 kuruş olmuştur, süreli olarak ağnam vergisi kalemine tayin olunmuşsa da kalemin lağv edilmesiyle yine açıkta kalmıştır. Hicri 27 Ramazan 1317 senesinde (M. 29 Ocak 1900) Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi 2. kaleminde 225 kuruş maaşla işe başlamıştır.

3.1.37 MUSTAFA EFENDİ (BH. SAID 123/212)

Canbazzade Ali Ağa'nın oğludur. Rumi 1 Mart 1284 senesinde (M. 13 Mart 1868) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirerek Rumi 8 Mayıs 1302 tarihli (M. 20 Mayıs 1886) diplomasını almıştır. Sonra kısa bir süre Çorum Ulu Camii medresesinde ders gördüğü ve Türkçe okur-yazar olduğu belgelerinde kayıtlıdır.

Çorum Sancağı Muhasebe kalemine stajyer olarak girmiş ve Rumi 22 Teşrin-i evvel 1310 tarihinde (M. 3 Kasım 1894) 100 kuruş maaşla muhasebe kayıt memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 19 Eylül 1319'da (M. 2 Ekim 1903) maaşı 120 kuruş olmuştur. Rumi 23 Nisan 1320 senesinde (M. 6 Mayıs 1904) 400 kuruş maaşla İskilip Kazası Mal Müdürlüğü muavinliğine atanmış ve 28 Nisan 1320'de (M. 11 Mayıs 1904) göreve başlamıştır. İskilip Kazası Mal Müdürlüğü, Çorum Sancağı Muhasebe kalemi. Çorum Mutasarrıflığı, Ankara Vilayeti Defterdarlığı ve Ankara Valiliği'nin müştereken yazdıkları bildiriyle Mustafa Efendi'nin görevini layığıyla yerine getirdiği tasdik olunmuştur. Ayrıca yine Ankara Vilayeti Meclis İdaresi'nin Rumi 20 Temmuz 1308 tarihli (M. 1 Ağustos 1892) mazbatasıyla Mustafa Efendi'nin hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı sicilinin temiz olduğu belirtilmiştir.

3.1.38 HAFIZ ALİ EFENDİ (DH. SAID 121/127)

Çiftçi Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1289 senesinde (M. 1871/1872) Amasya Sancağına bağlı Osmancık Kasabasında doğmuştur. Burada sıbyan ve rüştiye mekteplerini bitirdikten sonra medresede eğitim görerek Arapça nahiv, Farsça'da Gülistan kitabına kadar gelmiş bunların yanında fenni hesap ve coğrafya derslerini de görmüştür.

Hicri 6 Zilkade 1310 senesinde (M. 22 Mayıs 1893) 190 kuruş maaşla Şile Kazası Telgraf ve Posta Merkezi kayıt yardımcılığına tayin olunmuştur. Hicri 10 Rebiülevvel 1312 senesinde (M. 11 Eylül 1894) kura yoluyla askere alınmıştır. Hicri 18 Safer 1313 senesinde (M. 10 Ağustos 1895) Yunan Muhabere madalyası almış fakat 8

Rebiülahir 1313 senesinde (M. 28 Eylül 1895) madalyasını kaybetmiştir. Askeriye’de Karadeniz Boğazı Telgraf Bölüğünde görev almış buradan da Yafa¹¹⁶ muhabere bölüğüne gönderilmiştir. Askerlik görevi Rumi 8 Eylül 1315’te (M. 20 Eylül 1899) bitmiştir. Hicri 29 Recep 1318 senesinde (M. 22 Kasım 1900) 250 kuruş maaşla Kudüs-î Şerif Telgraf ve Posta merkezi muhabere memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 1319 senesinde (M. 1901) 1000 kuruş maaşla Hicaz Vilayetine bağlı Dar’ul-hamza kalesine ve Medayin Salih¹¹⁷ Telgraf ve Posta merkezi müdürlük görevine atanmıştır.

Hafız Ali Efendi, Hicri 15 Rebiülevvel 1320 tarihinde (M. 22 Haziran 1902) 630 kuruş maaşla acil suretle Halep Vilayeti Telgraf ve Posta merkezi müdür muavinliğine nakil edildiyse de 23 Şaban 1321 (M. 14 Kasım 1903) ve Hicri 1322 senelerinde (M. 1904/1905) İstanbul Hadımköy ve Çatalca Telgraf ve Posta merkezlerine geçici olarak 500 kuruş maaşla tayin edilmiştir.

3.1.39 ABDULFETTAH EFENDİ (DH. SAİD 127/125)

Vefat etmiş olan Mehmet Efendi’nin oğludur. Hicri 1252 senesinde (M. 1836/1837) Çorum’da doğmuştur. Çorum’da sıbyan mektebini bitirdikten sonra İstanbul’a gitmiştir. İstanbul Beşiktaş medresesinde Osman bin Ali Haydar Efendi’den icazet almıştır. Ayrıca Öğretmen okulundan diploma aldığını fakat kaybettiğini ifade etmiştir.

Hicri 15 Recep 1286 senesinde (M. 21 Ekim 1869) 34 yaşında iken 300 kuruş maaşla Surluca rüştiye mektebi 2. öğretmenliğine tayin edilmiştir. Hicri 2 Cemaziyelevvel 1287 senesinde (M. 31 Temmuz 1870) maaşına 200 kuruş zam yapılmıştır. Abdulfettah Efendi’ye bu görevine ilaveten 250 kuruş maaşla matematik öğretmenliği de verilerek maaşı 750 kuruşa çıkmıştır. Hicri 1 Cemaziyelahir 1288 senesinde (M. 18 Ağustos 1871) maaşı 712,5 kuruşa düşürülmüştür. Hicri 1 Cemaziyelevvel 1289’da (M. 7 Temmuz 1872) matematik öğretmenliğine ek olarak Galata Rüştiye 2. öğretmenliğine tayin olunmuştur. Rumi 1 Eylül 1296 senesinde (M. 13 Eylül 1880) genel olarak düşürülen memur maaşlarından dolayı Abdulfettah

¹¹⁶ İsrail.

¹¹⁷ Suriye.

Efendi'nin de maaşı 568 kuruşa düşürülmüştür. Hicri 27 Cemaziyelahir 1299 senesinde (M. 16 Mayıs 1882) Üsküdar Atmataş Rüştîye öğretmenliğine terfi edilmiş ve bu görevinin yanında kendisine matematik öğretmenliği de tahsis edilmesiyle maaşı 758 kuruşa yükselmiştir. Hicri 22 Cemaziyelevvel 1309 senesinde (M. 24 Aralık 1891) 1000 kuruş maaşla, yeni yapılan Üsküdar Merkez Rüştîye müdürlüğüne terfi edilmiştir. Rumi 1 Mart 1313 senesinde (M. 13 Mart 1897) maaşı 900 kuruşa indirilmiştir. Sicil dosyası Milli Eğitim Bakanı Zühtü Paşa tarafından tasdik edilmiştir.

3.1.40 AHMET HAMDİ EFENDİ (DH. SAID 128/107)

Kabakçızade Ömer Ağa'nın oğludur. Hicri 1285 senesinde (M. 1868/1869) Çorum'da doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştîye mekteplerini bitirmiş fakat diplomasını kaybetmiştir. Daha sonra Ulu Camii medresesinde bir miktar Arapça okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1301 senesinde (M. 1883/1884) 16 yaşında iken Çorum Bidayet Mahkemesi kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 2 Ramazan 1305 senesinde (M. 13 Mayıs 1888) 150 kuruş maaşla Çorum Zabıta yazıcılığına tayin olunmuştur. Hicri 20 Safer 1309 senesinde (M. 25 Eylül 1891) ismine askerlik kurası isabet etmesiyle görevinden ayrılarak askere gitmiştir. Askerde başçavuşluğa kadar yükselmiş ve Hicri 10 Cemaziyelahir 1312 senesinde (M. 9 Aralık 1894) görevini tamamlayarak terhis olmuştur. Hicri 28 Ramazan 1313 senesinde (M. 13 Mart 1896) 400 kuruş maaşla Ağnam vergisi kalemine tayin edilmiştir. Rumi 9 Eylül 1312 senesinde (M. 21 Eylül 1896) 285 kuruş maaşla önce Osmaniye kazası Bidayet Mahkemesi 2. kalemine tayin edilmişse de daha sonra memur komisyonu tarafından bir başka memurun yerine Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesine nakil edilmiştir.

3.1.41 MUSTAFA ŞEVKET EFENDİ (DH. SAİD 139/184)

Ahmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1278 senesinde (M. 1861/1862) Yozgat Sancağı Sungurlu Kazası Gazili kariyesinde doğmuştur. Gazili sıbyan mektebini bitirdikten sonra Sungurlu kasabasında medrese eğitimi almış burada biraz Arapça okumuştur. Sonra medrese eğitimine İstanbul'da devam etmiş bunun yanında Rüştüye Öğretmenliği Eğitimine de giderek iyi derecede diploma almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 20 Rebiülahir 1306 senesinde (M. 24 Aralık 1888) 28 yaşında iken 572 kuruş maaşla İskeçe¹¹⁸ Rüştüye öğretmenliğine tayin edilmiştir. Rumi 1 Mart 1313 senesinde (M. 13 Mart 1897) memur maaşlarında gidilen indirimlerden dolayı maaşı 500 kuruş olmuştur. Edime Milli Eğitim Şube müdürlüğü tarafından Mustafa Şevket Efendi'nin görevini layıkıyla yerine getirdiği Milli Eğitim Bakanı Zühtü Paşaya iletilmiştir.

Rumi 8 Temmuz 1314 senesinde (M. 20 Temmuz 1898) Sungurlu Rüştüye okuluna tayin edildiğinden İskeçe'deki görevinden ayrılmıştır. Sungurlu'da göreve başlamıştır. Fakat halkı hükümete karşı kışkırtmaktan dolayı uyarı almış yine de bu kışkırtmaya devam ettiği için Hicri 6 Şevval 1327 senesinde (M. 21 Ekim 1909) memuriyetten azil edilmiştir. Mustafa Şevket Efendi, kendisine iftira atıldığını ve yıllarca Sungurlu'da görev yaptığını kendisinin tayin hakkının olmasına rağmen verilmediğini belirtmiş ve Ayaş'a naklini talep etmiştir. Ankara Milli Eğitim Şubesi Mustafa Şevket Efendi'nin Ayaş'a naklinin yapılamayacağını belirtmiş ve kendisinin azledilmesinden dolayı Emekli Sandığından bir miktar maaş almasına 21 Kanun-i evvel 1325'te karar vermiştir.

¹¹⁸ Edirne kazası.

3.1.42 MEHMET HİLMİ EFENDİ (DH. SAID 139/247)

Bakkal Osman Ağa'nın oğludur. Hicri 2 Cemaziyelahir 1302 senesinde (M. 19 Mart 1885) Çorum Kazasında doğmuştur. Çorum sıbyan ve rüştiye mekteplerini okuyarak ve Rumi 22 Temmuz 1313 senesinde (M. 3 Ağustos 1897) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 13 Rebiülahir 1315 senesinde (M. 11 Eylül 1897) Çorum Sancağı Vergi kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 14 Cemaziyelahir 1320 senesinde (M. 18 Eylül 1902) 100 kuruş maaşla aynı kalemde defter yazıcılığına başlamıştır. Görevini layıkıyla yerine getirdiği, Çorum Vergi Muhasebesi ve Mutasarrıflığı tarafından bir pusulayla Maliye Bakanlığı'na gönderilmiştir.

3.1.43 ABDULLAH EFENDİ (BH. SAID 141/148)

Vefat etmiş olan Hasan Ağa'nın oğludur. Hicri 1296 senesinde (M. 1878/1879) Çorum Kazasında doğmuştur. Çorum sıbyanında ve rüştiyesinde tahsil görmüş Rumi 25 Haziran 1318 tarihinde (M. 8 Temmuz 1902) iyi derecede rüştiye diploması almıştır.

Hicri 1314 senesinde (M. 1896/1897) stajyer olarak İskilip Kazası mal kalemine girmiştir. Buradan sonra ağnam vergisi yazıcılığına geçmiştir. Hicri 13 Recep 1318 senesinde (M. 6 Kasım 1900) 200 kuruş maaşla İskilip Ziraat Bankası veznedarlığına tayin edilmiştir. Hicri 17 Ramazan 1321 senesinde (M. 7 Aralık 1903) aynı maaşla Maden Ziraat Bankası muhasebe yazıcılığına sevk edilmiştir. İskilip Kazası Kaymakamlığından ve Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünden gönderilen yazışmalarda Abdullah Efendi'nin görevini layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiştir. Rumi 23 Haziran 1320'de (M. 6 Temmuz 1904) 100 kuruş zam almıştır. Rumi 16 Kanun-i evvel 1321 tarihinde (M. 29 Aralık 1905) 200 kuruş yarım maaşla İskilip Kazası Ziraat Bankasında istihdam edilmiştir. Görevi süresince hiçbir suretle zimmet olayıyla ilişkisi olmadığı meclis idare mazbatasıyla tasdik edilmiştir.

3.1.44 MUSTAFA EFENDİ (DH. SAİD 146/28)

Belediye 4. dairesinde Nizamât memuru¹¹⁹ Şükrü Ağa'nın oğludur. Hicri 1303 senesinde (M. 1885/1886) Ankara vilayetine bağlı Osmancık Kazasında doğmuştur. İstanbul'da sıbyan mektebini bitirdikten sonra Beşiktaş Askeri Rüştiyesine devam ederek diplomasını almıştır.

Hicri 8 Muharrem 1323 senesinde (M. 15 Mart 1905) stajyer olarak Matbah-ı Asakir¹²⁰ idare kalemine girmiştir. Aynı senenin Şevval ayında 60 kuruş aylıkla kiler hademeliğine tayin edilmiştir. Hicri 12 Zilkade 1324 senesinde (M. 28 Aralık 1906) ise 150 kuruş maaşla aynı görev yerinin yazıcılığına nakil edilmiştir. Mustafa Efendi Hicri 1328 senesinde (M. 1910/1911) aynı maaşla erzak ambarına tayin edilmiş Rumi 26 Kanun-i evvel 1327'de (M. 87 Ocak 1912) maaşı 400 kuruş Rumi 13 Nisan 1327'de (M. 26 Nisan 1911) 500 kuruş olmuştur.

3.1.45 ULVAN EFENDİ (DH. SAİD 151/70)

Esnafîtan Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum Rüştiyesinde tahsilini bitirerek Rumi 7 Temmuz 1315'te (M. 19 Temmuz 1899) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

İmtihanla Hicri 5 Cemaziyelevvel 1326 senesinde (M. 5 Haziran 1908) 200 kuruş maaşla Çorum Merkez Kazası müfredat kalemine tayin edilmiştir. Çorum Kazası Muhasebesi, Mutasarrıflık ve Maliye Bakanlığı tarafından yazılan mazbata ile Ulvan Efendi'nin vazifesini layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiştir.

¹¹⁹ Zabıta memuru.

¹²⁰ Asker Yemekhanesi.

3.1.46 MEHMET AKİF EFENDİ (DH. SAİD 149/145)

Tüccardan Ömer Efendi'nin oğludur. Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye mekteplerini tamamlayarak iyi derecede diploma almıştır. Türkçe okuryazardır.

Hicri 1322 (M. 1903/1904) senesinde stajyer olarak Çorum Telgraf ve Muhabere dairesine görev almıştır. Hicri 15 Zilhicce 1323 senesinde (M. 10 Şubat 1906) Erzurum Vilayetine bağlı Erzincan Kazasına tayin edilmiştir. Hicri 13 Zilhicce 1324 senesinde (M. 28 Ocak 1907) görev yeri yeniden Kastamonu Vilayetine bağlı Çorum Telgraf ve Muhabere Dairesi olarak değiştirilmiştir.

3.1.47 BEKİR SİDDİK EFENDİ (DH. SAİD 148/45)

Tüccardan Mustafa Ağa'nın oğludur. Hicri 1288 senesinde (M. 1870/1871) Çorum Kasabasında doğmuştur. Kasaba sıbyanı ve rüştiye mekteplerinde eğitimini tamamlayarak Rumi 19 Mayıs 1301 tarihinde (M. 31 Mayıs 1885) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 16 Şaban 1302 senesinde (M. 31 Mayıs 1885) Çorum Sancağı Vergi Kalemine maaşsız stajyer olarak girmiştir. Hicri 15 Ramazan 1312 senesinde (M. 12 Mart 1895) 100 kuruş aylıkla aynı kurumun defter kayıtlığına tayin edilmiştir. Hicri 10 Cemaziyelahir 1320 senesinde (M. 14 Eylül 1902) 250 kuruş aylıkla Vergi yazıcılığına nakil edilmiştir.

3.1.48 MEHMET EMİN EFENDİ (DH. SAİD 146/111)

Mahmut Akif Efendi'nin oğludur. Hicri 1301 senesinde (M. 1883/1884) Çorum Kasabasında doğmuştur. Kasaba sıbyan ve rüştiye mektebinde eğitimini tamamlayarak Rumi 7 Temmuz 1315'de (M. 19 Temmuz 1899) iyi derecede diploma almıştır.

Bir müddet Ziraat Bankasında stajyer olarak çalışmıştır daha sonra Hicri 4 Rebiülevvel 1323 senesinde (M. 9 Mayıs 1905) yazı işlerine ve hesap kayıtlarına yardımcı olması göreviyle 200 kuruş maaşla Mecitözü Ziraat Bankası'na tayin edilmiştir. Rumi 25 Ağustos 1321 (M. 7 Eylül 1905) tarihinde 250 kuruş maaşla aynı banka şubesinin muhasebe yazıcılığına getirilmiştir.

Mehmet Emin Efendi, Hicri 1325 senesinde (M. 1907/1908) 200 kuruş maaşla Çorum Ziraat Bankası Muhasebe yazıcılığına ikinci sefer nakil edilmiştir. Ayrıca görev süresince hiçbir surette zimmetle ilişkisi olmadığı Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü tarafından Rumi 11 Kanun-i evvel 1324 tarihli (M. 24 Aralık 1908) yazışmasından anlaşılmıştır. Mehmet Emin Efendi, Hicri 14 Şevval 1326 senesinde (M. 9 Kasım 1908) 500 kuruş maaşla Merzifon Ziraat Bankası muhasebe kalemine tayin olmuştur.

3.1.49 MEHMET ULVAN EFENDİ (DH. SAİD 151/244)

Muhacir Çerkezlerden Ali Bey'in oğludur. Hicri 1302 senesinde (M. 1884/1885) Mecitözü kasabasında doğmuştur. Kasaba sıbyan ve rüştiyesini bitirip Rumi 15 Temmuz 1312'de (M. 27 Temmuz 1896) sıbyan, Rumi 2 Temmuz 1316'da (M. 15 Temmuz 1900) rüştiye diplomasını almıştır. Bir müddet Ulu Camii medresesinde eğitim görmüş Arapça nahivden Molla Cami'ye, mantıktan Fenari'ye kadar okumuştur. Rumi 17 Mart 1323 tarihinde (M. 30 Mart 1907) buradan icazetname almıştır. Türkçe okur-yazardır ayrıca Rusça konuşabilmektedir.

Mecitözü Mal kalemine stajyer olarak girmiş sonra Rumi 1319 senesinde (M. 1903/1904) 400 kuruş maaşla Mecitözü Kazası Ağnam vergisi tahsildarlığına tayin edilmiştir. Rumi 1320'den (M. 1904/1905) 1322'ye (M. 1906/1907) kadar 600 kuruş maaşla Ortaköy Ağnam vergisi tahsildarlığına, Rumi 1322'de (M. 1906/1907) ise 1000

kuruş maaşla Akkoyun Deresi hububat kayıt memurluğuna nakil edilmiş ve %3, %5 kuruş maaşa ilave görev olarak Hicaz Demiryolu bilye memurluğu da eklenmiştir. Hicri 21 Safer 1325 tarihinde (M. 5 Nisan 1907) Amasya Sancağı tahsil memurluğuna tayin edilmiş ise de diğer memurun yerine tayin edilmesinden dolayı Rumi 1 Temmuz 1323 tarihinde (M. 14 Temmuz 1907) açıkta kalmıştır. Açıkta kaldığı bu süre zarfında 400 kuruş yarım maaşla Çorum Kazası tahsil memurluğu görevinde bulunmuştur. Hicri 11 Safer 1326 senesinde (M. 15 Mart 1908) 400 kuruş maaşla Merzifon Kazası tahsil memurluğuna tayin edilmiştir.

3.1.50 MEHMET CEMAL EFENDİ (DH. SAİD 153/222)

Ömer Fazlı Efendi'nin oğludur. Hicri 7 Cemaziyelahir 1303 senesinde Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum ve Ankara İdadilerinde (liselerinde) okuyarak buralardan çok iyi derecede diploma almıştır. Burayı bitirdikten sonra Hukuk okuluna başlamıştır.

Hicri 5 Şevval 1324 senesinde (M. 22 Kasım 1906) 20 kuruş aylıkla İdare Meclisi Vakıflar kalemine girmiştir. Hicri 1326 senesinde (M. 1908/1909) maaşı 50 kuruş olmuştur. Aynı sene 3. dereceden rütbe verilmiştir. Meclis İdaresi Evkaf müdürlüğünden Rumi 10 Nisan 1322'de (M. 23 Nisan 1906) yazılan açıklamayla Mehmet Cemal Efendi'nin görevine devam ettiği belirtilmiştir. Vakıflar Kaleminde görevli bulunduğu sürede aldığı maaş ve zamların tarihleri Cihan İdaresinin Rumi 13 Teşrin-i sani 1322 (M. 26 Kasım 1906) ve Rumi 17 Mayıs 1323 (M. 30 Mayıs 1907) ve Rumi 9 Ağustos 1323 (M. 22 Ağustos 1907) ve Rumi 8 Mart 1324 tarihli (M. 21 Mart 1908) ilmühaberleriyle bildirilmiştir. Çorum ve Ankara Mülkiye İdadi Mekteplerinden almış olduğu pekiyi derecedeki Rumi 18 Eylül 1318 (M. 1 Ekim 1902) ve Rumi 23 Ağustos 1321 tarihli (M. 5 Eylül 1905) iki diploması, 3. dereceden rütbe beraatı ve nüfus belgesi aynen görülüp tasdik edilmiş suretleri alındıktan sonra kendisine iade edilmiştir. Hicri 29 Cemazielahir 1327 (M. 18 Temmuz 1327) ve Rumi 4 Ağustos 1325 (M. 17 Ağustos 1909).

3.1.51 MEHMET FEHMİ EFENDİ (DH. SAİD 154/110)

Muytab Bekir Ağa'nın oğludur. Hicri 22 Rebiülahir 1299 senesinde (M. 13 Mart 1882) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum sıbyan ve rüştiyesinde eğitim görerek Rumi 18 Temmuz 1316 (M. 31 Temmuz 1900) tarihinde diploma almıştır. Bir müddet Alaybey Medresesine devam etmiştir. Türkçe okur-yazardır.

2 sene kadar stajyer olarak Tapu kaleminde çalışmıştır. Hicri 10 Cemaziyelevvel 1326 tarihinde (M. 10 Haziran 1908) 200 kuruş aylıkla Sungurlu Kazası müfredat kalemine dâhil edilmiştir. Çorum Muhasebe kalemi, Mutasarrıflığı ve Sungurlu Kazası Mal müdürlüğü ile Kaymakamlığından gönderilen yazışmalardan Mehmet Fehmi Efendi'nin görevini layıkıyla yerine getirdiği anlaşılmıştır.

3.1.52 İBRAHİM MUHSİN EFENDİ (DH. SAİD 155/69)

Vefat etmiş olan Emrullah Efendi'nin oğludur. Hicri 12 Rebiülahir 1298 senesinde Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye eğitimini tamamlayarak diploma almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Stajyer olarak iki sene Çorum Vakıflar müdürlüğüne devam etmiştir. Hicri 22 Safer 1325 senesinde (M. 6 Nisan 1907) 150 kuruş maaşla Çorum Sancağı Vakıflar Müdürlüğü Yazı kalemine tayin edilmiştir. Bu görevinin yanında veznedarlık görevine de seçilmiştir. Vakıflar Bakanlığı Taşra Memur Seçme Komisyonu tarafından Rumi 17 Temmuz 1323 tarihinde (M. 30 Temmuz 1907) memurluğu tasdik edilmiştir.

İbrahim Muhsin Efendi, Rumi 1 Eylül 1325 tarihinde (M. 14 Eylül 1909) ayrıca 100 kuruş maaşla Çorum Lisesi Hat öğretmenliğine tayin olunmuştur. Bu görevin kendisine verilmesiyle Vakıflar Müdürlüğündeki görevine devam etmesinde bir mahsur olmadığı ve istihdamına devam edilebileceği Tetkik ve Seçim Komisyonununun Rumi 9 Haziran 1327 (M. 22 Haziran 1911) senesi kararıyla beyan olunmuştur. Bu göreviyle birlikte maaşı 400 kuruş olmuştur.

3.1.53 OSMAN ŞAKİR EFENDİ (DH. SAİD 157/3)

Çorum'da bulunan Tarikat-ı Aliyye seccadenişini Ethembabazadelere¹²¹ vefat etmiş olan Ali İzzet Efendi'nin¹²² oğludur. Hicri 1275 senesinde (M. 1858/1859) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum Çırakzade sıbyan mektebini bitirdikten sonra medresede Arapça nahiv ve mantık derslerini görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 22 Safer 1294 senesinde (M. 8 Mart 1877) Çorum Telgraf ve Posta İdaresi mesleki eleman yetiştirme kursuna girmiş ve burada 3,5 sene eğitim görmüştür. Buradaki stajyer görevini bırakarak Çorum Savcılık kalemine stajyer olarak girmiş ve Hicri 21 Cemaziyelahir 1299 (M. 10 Mayıs 1882) senesinde 225 kuruş maaşla Çermik Kazası¹²³ Bidayet Mahkemesi 2. yazıcılığına tayin olunmuştur. Rumi 17 Haziran 1298 senesinde (M. 29 Haziran 1882) 240 kuruş maaşla Maden Sancağı 3. Aşar dairesine tayin edilmiş ise de aynı senenin Rumi 27 Eylül'ünde 250 kuruş maaşla Ergani Madeni muhasebe kalemi 2. yazıcılığına terfi edilmiştir. Bir süre burada görev yaptıktan sonra bölgenin havasından dolayı sürekli rahatsız olduğunu belirterek Rumi 28 Nisan 1299 senesinde (M. 10 Mayıs 1883) görevinden istifa etmiştir. Rumi 1 Kanun-i sani 1300 senesinde (M. 13 Ocak 1885) 250 kuruş maaşla Çorum Sancağı aşar ve ağnam vergisi tahsildarlığına tayin edilmiştir. Rumi 18 Temmuz 1301 senesinde (M. 30 Temmuz 1885) aşar memuriyetliğinin kaldırılmasıyla açıkta kalmıştır.

5 sene kadar Hazine İdaresine bağlı olarak Çorum ve Mecitözü Kazalarında aidat toplama görevinde bulunmuştur. Rumi 1 Eylül 1310 senesinde (M. 13 Eylül 1894) yeniden teşkil olunan Çorum Sancağı Muhasebe başkalemine 250 kuruş maaşla tayin edilmiştir. Rumi 19 Şubat 1310 senesinde (M. 3 Mart 1895) Çorum Vergi Dairesi kalemine getirilmiş fakat Rumi 15 Mayıs 1311'de (M. 27 Mayıs 1895) yerine diğer memurun tayin edilmesiyle açıkta kalmıştır. Rumi 1 Eylül 1311 tarihinde (M. 13 Eylül 1895) Çorum Sancağı tahsildarlığına tayin edilmiştir. Rumi 24 Haziran 1313'te (M. 6 Temmuz 1897) 400 kuruş maaşla Canik Sancağı Orman Dairesi teftiş kalemine nakil

¹²¹ Ethembabazade, İbrahim Ethem Baba'dır. Osmanlı nüfus kütüğünde "Meşeyihan-ı İzandan Tarikat-ı Aliye-i Nakşibendiyye'de postnişin" olarak kayıtlıdır. Ethem Erkoç, "Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları, Ç. B. Kültür Yay., Ank 2015, s.113.

¹²² Tezkire-i Makamat adlı eserin sahibi olan Nakş-i Bendi şeyhidir. Ethem Erkoç, "Tasavvuf Geleneği ve Çorum'da Son Devir Meşayih", Ç. B. Kültür Yayını, Çorum 2013, s.145.

¹²³ Diyarbakır/Erganimadeni.

edilmiştir. Rumi 3 Teşrin-i evvel 1317 senesinde (M. 16 Ekim 1901) 500 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Orman Müfettişliği kalemine atanmıştır. Hicri 26 Zilhicce 1319 senesinde (M. 5 Nisan 1902) 400 kuruş maaşla gezici tahsildarlık memuriyetine tayin edilmiştir. Rumi 19 Eylül 1319 senesinde (M. 2 Ekim 1903) tedavi olmak için 1 aylık izin alarak İstanbul'a gitmiştir. Görev yeri Rumi 20 Teşrin-i sani 1319 senesinde (M. 3 Aralık 1903) 500 kuruş maaşla Mihalcık Kazası Sungurlu mevkisi gezici tahsildar memurluğu olarak değiştirilmiştir. Rumi 13 Mart 1323 senesinde (M. 26 Mart 1907) 100 kuruş zam olunarak maaşı 600 kuruş olmuştur. Sungurlu Kazası Kaymakamlığı tarafından yazışmayla görevini layıkıyla yerine getirebildiği tasdik olunmuştur.

3.1.54 MEHMET ADİL BEY (DH. SAID 156/249)

Ulema ve Çerkeş amirlerinden Hacı İslam Bey'in oğludur. Hacızade demekle bilinmektedir. Hicri 1288 senesinde (M. 1871/1872) Sivas Vilayetine bağlı Mecitözü Kazası Tanuközü nahiyesinde doğmuştur. Çorum rüştiyesini bitirmiş fakat diplomasını kaybetmiştir. Rüştiye bitirdikten sonra 6 sene Çorum ve Mecitözü Medreselerinde eğitim görmüştür. Arapça ve Çerkezce konuşabilmekte Türkçe okuyup yazabilmektedir.

Hicri 26 Cemaziyelevvel 1318 senesinde (M. 21 Eylül 1900) 400 kuruş maaşla Havza Kazası Reji memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 1320 senesinde (M. 1902/1903) aynı maaşla Cide Kazası Reji memurluğuna, Hicri 21 Cemaziyelahir 1321 senesinde (M. 14 Eylül 1903) ise terfi olunarak 450 kuruş maaşla Mecitözü Reji memurluğuna nakil edilmiştir. Hicri 16 Zilkade 1323 senesinde (M. 12 Ocak 1906) aynı maaşla Bartın Reji memurluğuna tayin edilmiş ise de Hicri 17 Muharrem 1326'da (M. 20 Şubat 1908) 400 kuruş maaşla Samsun Orman Dairesi Teftiş kalemine nakil edilmiştir. Orman ve Maden Ziraat Bakanlığı, Mehmet Adil Bey'in görevini layıkıyla yerine getirdiğini tasdik etmiştir.

3.1.55 ÖMER FAZLI EFENDİ (DH. SAİD 157/108)

Vefat etmiş olan Karafakızade Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1278 senesinde (M. 1861/1862) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan ve rüştiye eğitimini tamamlayarak diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 14 Recep 1295 senesinde (M. 14 Temmuz 1878) Çorum Kazası Bidayet Mahkemesi kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 10 Zilkade 1299 senesinde (M. 23 Eylül 1882) 160 kuruş maaşla aynı mahkemenin icra mübaşirliği görevine tayin edilmiştir. Hicri 22 Muharrem 1301 senesinde (M. 23 Kasım 1883) 225 kuruş maaşla mukavele yazıcılığı görevi ve bu göreve ek olarak 2. kalem yazıcılığına terfi edilmiştir. Hicri 1303 senesinde (M. 1885/1886) mukavele yazıcılığı görevini üstlenmiştir. Hicri 10 Zilkade 1306 senesinde (M. 8 Temmuz 1889) maaşına zam olunarak vekâleten Bidayet Mahkemesi başkalemi yazıcılığına nakil edilmiş Hicri 20 Rebiülevvel 1307 senesinde (M. 14 Kasım 1889) 600 kuruş maaşla bu görevi asaleten yürütmüştür. Rumi 4 Mart 1307'de (M. 16 Mart 1891) tekrardan mukavele yazıcılığı görevine dönmüşse de Rumi 22 Eylül 1307'de (M. 4 Ekim 1891) 400 kuruş maaşla Gümüşhacıköy Kazası Bidayet Mahkemesi başkalemi yazıcılığına tayin edilmiştir. Rumi 27 Haziran 1308 senesinde (M. 9 Temmuz 1892) aynı maaşla Merzifon'a Rumi 1 Şubat 1310'da (M. 13 Şubat 1895) Osmancık Kazasına nakil edilmiştir. Rumi 11 Nisan 1311 senesinde (M. 23 Nisan 1895) 300 kuruş maaşla Çorum Sancağı Bidayet Mahkemesi kayıt memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 1313 senesi (M. 1895/1896) sonlarında 275 kuruş maaşla Çorum Bidayet Mahkemesi üyeliğine terfi edilmiştir. Rumi 1 Teşrin-i sani 1314 senesinde (M. 13 Kasım 1898) zamlı maaşı ile vekâleten Bidayet Mahkemesi icra memurluğuna tayin edilmiştir. Vekâleten yürüttüğü bu görevden Rumi 16 Kanun-i 1314 senesinde (M. 28 Aralık 1898) ayrılmıştır. Rumi 4 Teşrin-i sani 1316 senesinde (M. 17 Kasım 1900) mukavele yazıcılığına geri tayin edilmiştir.

3.1.56 İBRAHİM KAZIM EFENDİ (DH. SAID 158/84)

Osmanlı ordusundan emekli Yüzbaşı Mehmet Ali Efendi'nin oğludur. Hicri 1304 senesinde (M. 1886/1887) Çorum'da doğmuştur. Kemerdere kasabası sıbyan mektebinde ve rüştiyesinde eğitimini tamamlayarak Rumi 10 Temmuz 1317 tarihinde (M. 23 Temmuz 1901) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Bir süre stajyer olarak Kemerdere Kazası Yazı İşleri kalemine devam etmiştir. Rumi 15 Nisan 1319 senesinde (M. 28 Nisan 1903) aylığa bağlanmıştır. Rumi 9 Mayıs 1319 tarihine (M. 22 Mayıs 1903) kadar vekâleten yazı işleri görevini yürütmüş bu vekâlet görevinden 61 kuruş 10 para maaş almıştır. Hicri 21 Cemaziyelahir 1324 tarihinde (M. 12 Ağustos 1906) 150 kuruş maaşla Canik Kazasına bağlı Terme nahiyesinde yazı işleri kalemine tayin olunmuştur. Kalemin lağv edilmesiyle açıkta kalmıştır.

Sivas Vilayeti tahsilât komisyonu tarafından Rumi 1 Haziran 1324 tarihinde (M. 14 Haziran 1908) Aziziye Kazası tahsilât kalemine tayin edilmiştir. Sivas Vilayeti Tahsilât Müdürlüğü, Sivas defterdarlığı ve Aziziye Kaymakamlığı tarafından gönderilen yazışmalardan İbrahim Kazım Efendi'nin görevini layıkıyla yerine getirdiği anlaşılmıştır.

3.1.57 OSMAN REFET EFENDİ (DH. SAID 163/241)

Bolu Sancağı Bidayet Mahkemesi başkâtibi Ahmet Enver Efendi'nin oğludur. Hicri 1299 senesinde (M. 1881/1882) Çorum Kasabasında doğmuştur. Davut Paşa Rüştiye ve Vefa İdadilerini (Lise) bitirmiş buradan mezun olduktan sonra Mekteb-i Mülkiyye'ye¹²⁴ devam etmiştir. Rumi 15 Ağustos 1314'te (M. 27 Ağustos 1898) rüştiye, Rumi 6 Teşrin-i evvel 1318'de (M. 19 Ekim 1902) iyi dereceden îdadi ve Rumi 27 Haziran 1321 tarihinde (M. 10 Temmuz 1905) Mülkiyye'den iyi derecede diplomalarını almıştır. Türkçe ve Fransızca okuyup yazabilmekte, Arapça ve Farsça yazıp Slavca konuşabilmektedir.

¹²⁴ Siyasal bilgiler okulu, idari memur yetiştirmek için açılmış okul. Develioğlu, a.g.e., s.606.

Hicri 9 Recep 1323 senesinden (M. 9 Eylül 1905) Hicri 18 Recep 1326 senesine (M. 16 Ağustos 1908) kadar 500 kuruş maaşla Kosova Vilayeti Maiyyet memuru¹²⁵ olarak görev yapmıştır. Rumi 7 Ağustos 1324 tarihinde (M. 20 Ağustos 1908) 1250 kuruş maaşla Yenivaroş Kazası¹²⁶ Kaymakamlığına tayin edilmiştir. Hicri 20 Recep 1327 senesinde (M. 7 Ağustos 1909) maaşı 1500 kuruşa çıkarılmıştır. Osman Refet Efendi, İstanbul'da istihdam edilmek üzere Yenivaroş Kaymakamlığı görevinden alınmıştır. Osman Refet Efendi Rumi 15 Kanun-i sani 1325'te (M. 28 Ocak 1910) görevinden ayrılmıştır.

Osman Refet Efendi hakkında, yapılan şikâyetlerden dolayı soruşturma açılmıştır. İki şikâyet söz konusudur. Bunlardan biri Murat Efendi'nin 4 sene boyunca aidatını ödenmiş olduğunu iddia ettiği arazinin üstüne, bölgede bulunan Hıristiyan ahali tarafından değirmen yapıldığının ve bu değirmen inşasına Osman Refet Efendi'nin yetkisiz olduğu halde izin verdiği, ayrıca Murat Efendi'nin hakarete maruz kaldığı iddiasıdır. İkincisi; Yenivaroş Kazasında ikamet etmekte olan emlak ve arazi sahibi Salih Ağa'nın hissesine düşen tahsisat miktarını ödememesinden dolayı Osman Refet Efendi'nin 24 saat hapse ve tevkif edilmesinden sonra polise serseri olarak bilgi verildiği ancak bu iddianın aslı olmadığı kaymakam olan Osman Refet Efendi ve birçok şahıs tarafından şahitlik edilerek beyan edilmiştir. Ret edilmesi mümkün olmayan deliller olmamasına rağmen Kaymakam Osman Refet Efendi, bu ikinci maddeden dolayı soruşturmaya tabi tutulmuş, bu da kendisine Rumi 15 Temmuz 1326 tarihinde (M. 28 Temmuz 1910) bildirilmiştir.

Osman Refet Efendi'nin yukarıda yazılı olan sebeplerden dolayı Yenice Sancağı meclis idaresince hakkında soruşturma açılmıştır. Bu soruşturmayı yürüten Savcı yardımcısı, Osman Refet Efendi'nin sadece iddia sahibi olan Salih'in ifadelerine dayanılarak serseri ad edilemeyeceği ve bunun serseri nizamnamesine uygun olmadığını belirtmiş ve Osman Refet Efendi'nin hakkında yapılan gayri emlak sahibi ve serseri olup olmadığı araştırması neticesinde Savcı yardımcılığı iddiayı ret ederek Osman Refet Efendi'nin mesuliyetinin olmadığı kararlaştırılmıştır.

¹²⁵ Bir Vali'nin yanında idari staj yapan memur. Develioğlu, a.g.e., s.573.

¹²⁶ Bosna-Hersek/Yenipazar.

Osman Refet Efendi, Hicri 24 Şevval 1329 senesinde (M.18 Ekim 1911) 1500 kuruş maaşla Gönen Kazası Kaymakamlığına tayin edilmiştir. Rumi 29 Teşrin-i evvel 1327 tarihinden (M. 11 Kasım 1911) 20 Teşrin-i sani 1329 tarihine (M. 2 Kasım 1913) kadar yarı maaşla Kastamonu /Devrek Kazası Kaymakamlığı yapmıştır.

3.1.58 HASAN FEHMI EFENDİ (DH. SAİD 164/54)

Merzifon eski Mal Müdürü Abdulhalim Efendi'nin oğludur. Hicri 1300 senesinde (M. 1882/1883) Osmancık Kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebini burada okuduktan sonra Gümüşhacıköy rüştiyesine devam ederek Rumi 2 Temmuz 1314'te (M. 14 Temmuz 1898) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Rumi 1314 senesinden (M. 1898/1899) Rumi 1318 senesine (M. 1902/1903) kadar Gümüşhacıköy Mal ve Vergi Kalemlerine stajyer olarak girmiştir. Bu zaman içinde iki kere Ağnam vergisi yazıcılığında bulunarak 500 kuruş ve 1000 kuruş mir-i maktuasından¹²⁷ almıştır. Hicri 14 Safer 1321 senesinde (M. 12 Mayıs 1903) Merzifon Kazası dava vekâletine tayin edilmiş ise de Hicri 4 Şaban 1322 senesinde (M. 14 Ekim 1904) görevinden ayrılmış, görevde bulunduğu sürece 970 kuruş aidat almıştır. 13 Muharrem 1323 Hicri senesinde (M. 20 Mart 1905) aidatla Lâdik Kazası Tapu dairesine tayin edilmiştir. Rumi 21 Kanun-i sani 1322'de (M. 3 Şubat 1907) 400 kuruş maaşla Havza Kazası tahsilât müfettişliği görevine getirilmiştir. Hicri 6 Muharrem 1325 senesinde (M. 19 Şubat 1907) müfettişliğin lağv edilmesiyle açıkta kalmış Rumi 17 Mart 1323 (M. 30 Mart 1907) senesinde 400 kuruş maaşla Merzifon Kazası tahsil memurluğuna tayin edilmiştir. Merzifon Kazası Kaymakamlığı, Amasya Muhasebe Müdürlüğü, Amasya Mutasarrıflığı ve Maliye Nezareti'nin ortaklaşa yazdıkları açıklamayla Hasan Fehmi Efendi'nin görevine uygun biri olduğunu ve layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiştir.

Nüfus belgesi, okul diploması ve memuriyette bulunduğu sürede almış olduğu maaş ve aidatla ilgili hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığına dair Havza, Gümüşhacıköy, Merzifon ve Amasya Sancağı Meclis İdareleri'nin Rumi 25 Kanun-i ev-

¹²⁷ Devletin, hazine arazilerini para karşılığı kişilere kiralaması.

vel 1322 (M. 7 Ocak 1907) ve Hicri 18 Safer 1322 (M. 4 Mayıs 1904) tarihli mazbatalarıyla birlikte şubede bulunmaktadır. Rumi 2 Ağustos 1325 (M. 15 Ağustos 1909).

3.1.59 MAHMUT NEDİM EFENDİ (DH. SAİD 162/233)

Kayseri Vakıflar Müdürü Mehmet Şükrü Efendi'nin oğludur. 1308 Hicri senesinde (M. 1890/1891) Çorum'da doğmuştur. Çorum rüştiye ve idadisinde tahsil görerek Hicri 17 Rebiülevvel 1321 tarihli (M. 13 Haziran 1903) iyi dereceden diplomasını almıştır.

Bir müddet Çorum Vakıflar Dairesinde stajyer olarak çalışmıştır. Hicri 8 Rebiülevvel 1320 senesinde (M. 15 Haziran 1902) 250 kuruş maaşla Vakıflar Dairesi Evrak İşleri memurluğuna tayin edilmiştir. Çorum Vakıflar Müdüriyetinden ve Çorum Mutasarrıflığından yazılan açıklamayla Mahmut Nedim Bey'in görevini layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiştir. 21 Teşrin-i evvel 1312'de (M. 2 Kasım 1896) Seçim Komisyonu tarafından, idadi diploması ve nüfus belgesi şubece kayıt edilmiştir. Mahmut Nedim Bey'in şubece gösterilip iade edilen nüfus belgesinde Hicri 1306 senesi (M. 1888/1889), Rumi 1305 senesinde (M. 1889/1890) doğduğu görülmüştür. Bundan dolayı sicil belgesindeki önceden yazılmış olan doğum tarihi değiştirilmiştir.

Hicri 2 Cemaziyelevvel 1328 tarihinde (M. 12 Mayıs 1910) gerçekleşen memur çıkarma sırasında, Mahmut Nedim Bey'in memuriyetinin 11. madde gereği ve yapmış olduğu hizmet senesi çıkarılmasına mani değilse de Memur Komisyonunun istihdam edilmesinde herhangi bir sorun teşkil etmediğini belirttiğinden Rumi 5 Teşrin-i evvel 1326 tarihli (M. 18 Ekim 1910) kararla görevine devam etmesine onay verilmiştir. Rumi 10 Teşrin-i evvel 1327'de (M. 23 Ekim 1911) 400 kuruş maaşla Kalecik Kazası Vakıflar Dairesi memurluğuna tayin edilmiştir.

3.1.60 ÖMER FARUK EFENDİ (DH. SAID 161/141)

Mülazım¹²⁸ Osman Efendi'nin oğludur. 1304 Hicri senesinde (M. 1886/1887) Çorum'da doğmuştur. Sıbyan mektebini İskilip'te okumuş sonra rüştiye eğitimini Osmancık'ta tamamlayarak Rumi 18 Temmuz 1318 tarihinde (M. 31 Temmuz 1902) pekiyi derecede diplomasını almıştır.

Osmancık Kazası Ziraat Bankasında bir süre stajyer olarak görev yapmıştır. Hicri 8 Şevval 1325 senesinde (M. 14 Kasım 1907) 250 kuruş maaşla İskilip Kazası Ziraat Bankası muhasebe kalemine tayin edilmiştir. Hicri 3 Ramazan 1327 senesinde (M. 18 Eylül 1909) 200 kuruş maaşla Çorum Ziraat Bankası memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 21 Eylül 1327 senesinde (M. 4 Ekim 1911) ise 500 kuruş maaşla Avanos Ziraat Bankası memurluğuna nakil edilmiştir. Rumi 28 Mart 1329 tarihli (M. 10 Nisan 1913) pusulada Ömer Faruk Efendi'nin memuriyeti süresince hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı Rumi 13 Kanun-i evvel 1329 (M. 26 Aralık 1913) ve 21 Kanun-i evvel tarihli 1329 tarihli (M. 3 Ocak 1914) vukuat pusulasında belirtilmiştir. Rumi 28 Mart 1329 (M. 10 Nisan 1913).

3.1.61 HAFIZ AKİF EFENDİ (DH. SAID 168/180)

Vefat etmiş olan Yüzbaşı Nuri Ağa'nın oğludur. Hicri 1275 senesinde (M. 1858/1859) Sungurlu'da doğmuştur. Kasaba sıbyanında okuduktan sonra medrese eğitimi alarak burada Arapça ve mantık derslerini görmüştür. Türkçe okur-yazardır ve Arapçaya aşinadır.

Hicri 6 Cemaziyelevvel 1314 (M. 13 Ekim 1896) senesinde 360 kuruş maaşla Sungurlu Sandık Emanetine¹²⁹ tayin edilmiştir. Rumi 26 Teşrin-i evvel 1312 senesinde (M. 7 Kasım 1896) 200 kuruş maaşla Bidayet Mahkemesi üyeliğine nakil edilmiştir. Rumi 1 Mayıs 1313 senesinde (M. 13 Mayıs 1897) kendisine ilave memurluk olarak 221 kuruş aidatla mukavele yazışmanlığı da verilmiştir. Memurluk asaletini aldıktan sonra bu görevden ayrılmıştır. Rumi 24 Mart 1314 senesinde (M. 5 Nisan 1898) 108 kuruş

¹²⁸ Teğmen.

¹²⁹ Veznedarlık.

zamlı maaşla göreve getirildiği Mal Müdürlüğü sırasında, ahaliden rüşvet aldığı iddiasıyla görevinden alınarak hakkında soruşturma açılmıştır. Çorum Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi tarafından yapılan mahkemede iddia; Hafız Akif Efendi'nin Şingiller Kariyesi ile İmirli, Çuhalı, Kışla, Boztepe, Karaçay ve Mahmatlı kariyeleri arasında meydana gelen hadiselerden kaynaklanan davada, davayı Şingiller ahalisine kazandırmak üzere Mehmet Otbaşı'ndan miktarı belli olmayan bir çıkın akçe aldığı ve yine Mahmut Kâhya ile İmirli kariyeli Dervişoğlu Ali arasında meydana gelmiş tarla davasında Mahmut Kâhya'nın lehine karar verilmesini sağlamak üzere 5 lira aldığı şahitler tarafından beyan edilerek iddia edilmiştir. Mahkeme; Hafız Akif Efendi'nin, Mehmet Otbaşı'ndan ve Mahmut Kâhya'dan rüşvet aldığı iddia eden şahitlerin tutarsız ifadeleri ve garezlerinin açıkça belli olduğu anlaşıldığından mahkeme şahitlerinin vermiş oldukları ifadelerle kesin karara gidilmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca mahkeme Hafız Akif Efendi'yi, kesin ifade ve rüşvet aldığına dair herhangi bir belge olmadığından beraatına karar vermiştir.

Hafız Akif Efendi, Hicri 4 Rebiülevvel 1321 senesinde (M. 31 Mayıs 1903) ikinci defa olarak 360 kuruş maaşla Sungurlu Kazası Sandık Emanetine atanmıştır. Rumi 22 Haziran 1319 senesinde (M. 5 Temmuz 1903) yerine başka birinin atanması üzerine görevinden ayrılarak Rumi 20 Ağustos 1319 senesinde (M. 2 Eylül 1903) 300 kuruş maaşla aynı kazanın tahsilât müfettişliğine tayin edilmiştir. Rumi 1 Mart 1320 senesinde (M. 14 Mart 1904) aynı maaşla İskilip Kazası tahsilât müfettişliğine atandı ise de Rumi 14 Nisan 1320'de görevinden ayrılmıştır. Rumi 29 Ağustos 1320 (M. 11 Eylül 1904) senesinde 500 kuruş maaşla Sungurlu Kazası Nüfus Komisyonu üyeliğine tayin edilmiştir. Rumi 26 Kanun-i sani 1320'de (M. 8 Şubat 1905) ise 125 kuruş maaşla Sungurlu Kazası Nüfus kalemine nakil edilmiştir. Rumi 18 Şubat 1322'de (M. 3 Mart 1907) 250 kuruş maaşla aynı dairenin nüfus memurluğuna nakil edilmiştir.

Memuriyet tarihi, almış olduğu maaş miktarı, ayrılış tarihi ve görevde bulunduğu sürede hiçbir surette zimmetle ilişkisi olmadığına dair Sungurlu Kazası Meclis İdaresi'nin 16 Ağustos 1320 tarihli (M. 29 Ağustos 1904) ve Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi Heyeti'nin Rumi 24 Ağustos 1318 tarihli (M. 6 Eylül 1902) ve Rumi 7 Teşrin-i evvel 1313 tarihli (M. 19 Ekim 1897) mazbataları ve Çorum Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi'nin Rumi 24 Mart 1317 tarihli (M. 6 Nisan 1901)

tasdikli suretleri ile Adliye Bakanlığı'nın Rumi 6 Teşrin-i sani 1324 tarihli (M. 19 Kasım 1908) tezkeresi ve Ankara Vilayeti Valiliğine Rumi 9 Şubat 1325 tarihli (M. 22 Şubat 1910) yazışma cevap kaydı ve Ankara Vilayeti Nüfus Müdüriyeti'nin Rumi 16 Kanun-i evvel 1325 tarihli (M. 29 Aralık 1909) yazısıyla nüfus belgesi terceme-i hal varakasıyla¹³⁰ birlikte Nüfus Dairesi Genel Müdürlüğü sicil şubesinde kayıtlıdır. Hicri 22 Safer 1328 (M. 5 Mart 1910) / Rumi 20 Şubat 1325 (M. 5 Mart 1910).

3.1.62 ALİ RIZA EFENDİ (DH. SAİD 167/130)

Esnaftan vefat etmiş olan Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 19 Zilkade 1284 senesinde (M. 13 Mart 1868) Çorum'da doğmuştur. Kızıklar Medresesinde bir miktar Arapça öğrenerek tasdikname almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 18 Rebiülevvel 1312 senesinde (M. 19 Eylül 1894) Çorum Sancağı Meclis Kalemine stajyer olarak girmiştir. Rumi 1311 senesinde (M. 1895/1896) 500 kuruş maaşla ağnam memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 1313 senesinde (M. 1897/1898) maaşı 300 kuruş olmuş ise de Rumi 1314 senesinde (M. 1898/1899) maaşı tekrardan 500 kuruş olmuştur. Hicri 1315 senesinde (M. 1899/1900) 360 kuruş maaşla İskilip Kazası veznedarlık görevine nakil edilmiştir. Hicri 3 Muharrem 1317'de (M. 14 Mayıs 1899) maaşı 250 kuruş olmuştur. Başka bir göreve nakil edilmesinden dolayı Hicri 10 Muharrem 1318 senesinde (M. 10 Mayıs 1900) bulunduğu görevden istifa etmiştir. 270 kuruş maaşla aynı kazanın Mal Müdürlüğü ve kalemine tayin edilmiştir. Rumi 8 Ağustos 1317'de (M. 21 Ağustos 1901) 250 kuruş maaşla Çorum Merkez Kazası süvari tahsildarlığına getirilmiştir. Rumi 1 Ağustos 1318 senesinde (M. 14 Ağustos 1902) 400 kuruş maaşla Baştahsildarlık görevine atanmıştır. Rumi 1 Mart 1319 senesinde (M. 14 Mart 1903) Çorum Sancağı, Rumi 1 Mart 1320'de (M. 14 Mart 1904) Osmancık, Rumi 1 Mart 1321'de (M. 14 Mart 1905) Sungurlu Kazaları ve Rumi 1 Mart 1322'de (M. 14 Mart 1906) tekrardan Çorum Sancağı Müfettişliklerinde bulunmuştur. Rumi 1 Şubat 1322'de (M. 14 Şubat 1907) müfettişliklerin lağvından dolayı görevinden ayrılmıştır. Rumi 1 Mart 1323'den (M. 14 Mart 1907) Rumi 9 Nisan 1323'e kadar (M. 22 Nisan 1907) vekâleten 200 kuruş maaşla tahsil memurluğunda istihdam edilmiştir. Yerine

¹³⁰ Biyografi.

asaleten atanmış memurun gelmesiyle bu görevden ayrılarak Rumi 22 Mayıs 1323'te (M. 4 Haziran 1907) 200 kuruş maaşla müfredat kalemine tayin edilmiştir.

Çorum Sancağı muhasebe kalemi vekâleti ile Çorum Mutasarrıflığı tarafından gönderilen yazışma ve Maliye Bakanlığı tarafından görevini layıkıyla yerine getirdiği beyan edilmiştir. Nüfus belgesi, tasdiknamesi ve hizmette bulunduğu süre, almış olduğu maaşlar, aidat, ücret ve görevden ayrılış sebepleri, Ankara Vilayeti Meclis İdaresi'nin Rumi 16 Eylül 1320 tarihli (M. 29 Eylül 1904) ve Çorum Sancağı Meclis İdaresi'nin Rumi 15 Eylül 1323 tarihli (M. 28 Eylül 1907) mazbataları ile evrak muhasebesinin Rumi 2 Teşrin-i evvel 1324 tarihli (M. 15 Ekim 1908) pusulası ile birlikte terceme-i hal varakasıyla birlikte sicil şubesinde kayıtlıdır. Rumi 16 Kanun-i evvel 1325 (M. 29 Aralık 1909).

3.1.63 MUSTAFA EFENDİ (DH. SAID 165/197)

Hüseyin Arif Ağa'nın oğludur. Şöhreti Çöplüzade'dir. Hicri 12 Rebiülevvel 1298 senesinde (M. 12 Şubat 1881) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum sıbyan ve rüştiyesinde derslerini tamamlayarak diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 10 Zilkade 1316 senesinde (M. 22 Mart 1899) 75 kuruş maaşla Çorum Sancağı Meclis İdare kâtipliğine tayin edilmiştir. Hicri 21 Cemaziyelahir 1321 senesinde 150 kuruş maaşla Çorum Sancağı Yazı İşleri kalemine nakil olunmuştur. Hicri 21 Safer 1321 senesinde (M. 19 Mayıs 1903) aynı maaşla tapu kâtipliğine tayin edilmiştir. Görevini layıkıyla yerine getirebildiği Tapu dairesi ve Çorum Mutasarrıflığı tarafından tasdik edilmiştir.

Memur bulunduğu süresince hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı Çorum Meclis İdaresinin Rumi 15 Mart 1324 tarihli (M. 28 Mart 1908) mazbatasından anlaşılmıştır. Tayin tarihini ve almış olduğu maaş miktarını gösteren şahsına ait muhasebe kaydı, okul diplomaları ve nüfus belgesinin tasdik edilmiş suretleri terceme-i hal varakasıyla birlikte Tapu Dairesi sicil-i ahval dairesinde kayıtlıdır. Rumi 9 Kanun-i evvel 1324 senesinde (M. 22 Aralık 1908) 200 kuruş maaşla dördüncü sınıftan Çorum Tapu Dairesi 2. kalemine tayin edilmiştir. Mustafa Efendi'nin Hicri 2 Rebiülevvel 1327

senesinde (M. 24 Mart 1909) işe başladığı Çorum Mutasarrıflığının Rumi 18 Nisan 1325 tarihli (M. 1 Mayıs 1909) yazışmasından anlaşılmıştır. Hicri 3 Zilkade 1321 (M. 21 Ocak 1904) / Rumi 3 Teşrin-i sani 1325 (M. 16 Kasım 1909).

3.1.64 MEHMET RAŞİT EFENDİ (DH. SAİD 165/7)

Istabl-i Amire ¹³¹ hademelerinden Mehmet Ağa'nın oğludur. Hicri 1284 senesinde (M. 1867/1868) Mecitözü Kasabasında doğmuştur. Kasaba sıbyanında ilk dini bilgileri öğrenmiştir. Türkçe okur-yazar olduğu terceme-i hal varakasinda yazılıdır.

Rumi 15 kanun-i evvel 1312 senesinden (M. 27 Aralık 1896) Rumi 16 Kanun-i evvel 1314 (M. 28 Aralık 1898) senesine kadar Mecitözü Kazası Jandarma Piyade Neferliğinde bulunmuş daha sonra buradan istifa ederek ayrılmıştır. Hicri 11 Cemaziyelevvel 1320 senesinde (M. 16 Ağustos 1902) 300 kuruş aylıkla 5. Daire Süvari Tahsildarlığına tayin edilmiştir. Hazine tarafından 1155267 numaraya kayıt edilmiştir. Mecitözü Mal Müdürlüğü, Kaymakamlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan yazışmayla Mehmet Raşit Efendi'nin layıkıyla görevini yerine getirmeye muktedir olduğu tasdik edilmiştir.

Nüfus belgesinin tasdik edilmiş sureti ve jandarma neferliğinde bulunduğu istihdam süresi, neferlikten ayrılış tarihi baştabur kumandanlığı ile zabıta heyetinin Rumi 2 Kanun-i evvel 1322 tarihli (M. 15 Aralık 1906) tezkeresi terceme-i hal varakasıyla birlikte sicil şubesinde kayıtlıdır. Tayin tarihi almış olduğu aidat miktarı kayıtlı bulunduğu Çorum Sancağı ile Sivas Vilayeti defterdarlığının Rumi 15 Mart 1325 tarihli (M. 28 Mart 1909) şahsına ait muhasebe kayıtları Rumi 7 Haziran 1325 tarihli (M. 20 Haziran 1909) derkenarıyla pusulada gösterilmiştir. Hicri 9 Recep 1327 (M. 27 Temmuz 1909) / Rumi 13 Temmuz 1325 (M. 26 Temmuz 1909).

¹³¹ Padişah sarayının ahır. Develioğlu, a.g.e., s.398.

3.1.65 MUSTAFA MUSA EFENDİ (DH. SAİD 169/54)

Sungurlu Kazası eski nüfus memuru vefat etmiş olan Mehmet Tevfik Efendi'nin oğludur. Hicri 1306 senesinde (M. 1888/1889) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sungurlu sıbyan mektebinde ilk dini bilgilerini alarak buradaki eğitimini tamamladıktan sonra Yozgat Sancağı İdadisinde gerekli dersleri alarak Rumi 1 Teşrin-i evvel 1321 tarihli (M. 14 Ekim 1905) iyi derecede diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 28 Muharrem 1325 tarihinde (M. 13 Mart 1907) 125 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Sungurlu Kazası Nüfus Dairesine tayin edilmiştir. Sungurlu Kazası Kaymakamlığı tarafından gönderilen yazışmayla Mustafa Musa Efendi'nin görevini yerine getirmeye muktedir olduğu tasdik edilmiştir. Tayin tarihi ve maaş miktarı Nüfus Dairesi Sicil Genel Müdürlüğünde terceme-i hal varakasına yazılan Rumi 20 Mayıs 1325 tarihli (M.2 Haziran 1909) derkenardan anlaşılmıştır. Nüfus belgesi ve okul diplomalarının tasdik edilmiş suretleri terceme-i hal varakasıyla beraber sicil evrakında kayıtlıdır. Hicri 16 Zilkade 1327 (M. 29 Kasım 1909) / Rumi 16 Teşrin-i sani 1325 (M. 29 Kasım 1909).

3.1.66 MEHMET NEŞET EFENDİ (DH. SAİD 172/202)

Tüccardan vefat etmiş olan Hacı Mustafa Ağa'nın oğludur. Hicri 2 Şaban 1308 senesinde (M. 13 Mart 1891) Çorum'da doğmuştur. 4 sene Çorum idadisinde daha sonra Ankara idadisinde okuyarak iyi derecede diploma almıştır. Türkçe okur-yazardır. Arapça, Farsça, Ermenice ve Fransızca da bilmektedir.

Rumi 21 Temmuz 1326 tarihinde (M. 3 Ağustos 1910) 500 kuruş maaşla Kosova Vilayeti Bayındırlık İşleri Kondüktörlüğüne tayin edilmiştir.

Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı Yol Müdürlüğü tarafından gönderilen yazışmayla Mehmet Neşet Efendi'nin görevi tasdik edilmiştir. Nüfus belgesi, okul diplomalarının tasdik edilmiş suretleri terceme-i haliyle birlikte dosyasında bulunmaktadır. Rumi 1 Kanun-i sani 1326 (M. 14 Ocak 1911).

3.1.67 OSMAN EFENDİ (DH. SAİD 177/95)

Hicri 1273 senesinde (M. 1856/1857) Çorum Kasabasında doğmuştur. İstanbul'da Rahizazade medresesinde ilim tahsil ederek Arapça nahiv derslerini görüp Hicri 1294 Cemaziyelevvel tarihli (M. Mayıs/Haziran 1877) icazetname almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 29 Rebiülevvel 1299 senesinde (M. 18 Şubat 1882) aylık 30 kuruş ve günlük 4 adet ekmek tayinatıyla Alişir Efendi Kütüphanesi memur yardımcılığına tayin edilmiştir. Rumi 16 Haziran 1304 tarihinde (M. 28 Haziran 1888) Maarif Nezareti tarafından Kütüphane Uzman Amir memurluğuna terfi edilmiştir. Rumi 17 Nisan 1317'de (M. 30 Nisan 1901) kütüphane memur yardımcısının görevi bırakmasıyla bu görevde Osman Efendi'ye verilmiştir. Böylece Kütüphane Uzman Amirliği ve memur yardımcılığı Osman Efendide toplanmıştır.

Osman Efendi, Hicri 9 Safer 1292 tarihinden (M. 17 Mart 1875) Hicri 1317 tarihine (M. 1899/1900) kadar Edirne merkez teşkilatına bağlı olarak görev yapmış ve taşra memur mertebesinde 30 kuruş tahsis maaş almıştır. Hicri 23 Rebiülevvel 1318 tarihinde (M. 21 Temmuz 1900) 50 kuruş, Hicri 18 Ramazan 1325 tarihinde (M. 25 Ekim 1907) 30 kuruş zam ile maaşı 110 kuruş olmuştur. 2 Teşrin-i evvel 1321 tarihinde (M. 15 Ekim 1905) Osman Efendi'ye 5. rütbeden Mecidî nişan verilmiştir.

Taşra mertebesinde aldığı maaş ve zamlar, Fetva Mektubi Kaleminin Hicri 23 Muharrem 1317 (M. 3 Haziran 1899) ve Hicri 17 Ramazan 1325 tarihli (M. 24 Ekim 1907) maaş senetlerinden anlaşılmıştır. Maaş senetleri ve nüfus belgesi terceme-i hal varakasında bulunmaktadır. Ayrıca iki kıta berat, itimatname, 3 adet rusu ve bir adet nişanı görülüp iade edilmiştir. Osman Efendi'nin Kütüphane Uzman Amirliği ve memur yardımcılığından aldığı aylıklar Kütüphane Müfettişliğinde kayıtlıdır. 16 Safer 1329 (M. 16 Şubat 1911) / 20 Kanun-i sani 1326 (M. 2 Şubat 1911).

3.1.68 MEHMET CEMAL EFENDİ (DH. SAİD 176/194)

Eski Saray Kahvecilerinden Çorumlu merhum Mehmet Ağa'nın oğludur. 1301 Hicri senesinde (M. 1883/1884) İstanbul'da doğmuştur. Eğitimine Beşiktaş Hamidiye sıbyan mektebinde başlamış okurken babasının vefatı üzerine Enderun Hümayun Hademeliğine kayıt edilmiş ve Rüştüye'ye de 3 sene kadar devam ettiği sicilinde kayıtlıdır.

Hicri 16 Rebiülevvel 1311 tarihinde (M. 1883 /1884) Enderun Hümayun Hademeliği namıyla kendisine 120 kuruş maaş bağlanmıştır. Hicri 26 Zilhicce 1318 senesinde (M. 16 Nisan 1901) bu hademelik görevine ilaveten Maliye Bakanlığı Genel Muhasebe kalemine stajyer olarak devam etmiştir. Hicri 1 Zilhicce 1321 tarihinde (M. 18 Şubat 1904) maaşına 40 kuruş zam yapılarak maaşı 160 kuruş olmuştur. Rumi 13 Teşrin-i evvel 1320'de (M. 26 Ekim 1904) 1000 kuruş maaşla saray tütüncüsü olarak nakil edilmiştir. Bu tarihte Maliye Bakanlığındaki görevinden istifa etmiştir. Hicri 26 Rebiülahir 1327 senesinde (M. 17 Mayıs 1909) Saltanat değişikliği hasebiyle kadro haricinde kalmıştır.

Nüfus belgesi görülüp aynen iade edilmiştir. Eski Padişahın baştütüncüsü olarak görevine devam etmesine onay verilmiştir. Enderun Hademeliğine girdiği tarih ile mabeyn tütüncüsü olarak hizmet ettiği Hazine-i Hassa makbuz kayıtlarından anlaşılmıştır. Maliye Bakanlığında görev yaptığı Maliye Bakanlığı Memur Kalemî'nin Rumi 5 Mayıs 1324 tarihli (M. 18 Mayıs 1908) yazışmasına dayandırılmıştır.

3.1.69 MEHMET SABİT EFENDİ (DH. SAİD 182/76)

Esnaftan Ali Osman Ağa'nın oğludur. Emanetzade demekle bilinmektedir. 1268 Hicri senesinde (M. 1851/1852) Çorum'da doğmuştur. Çorum'da mahalle sıbyanında okuduktan sonra rüştüye eğitimine devam ederek Rumi 21 Haziran 1295 tarihli (M. 3 Temmuz 1879) diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

225 kuruş maaşla Çorum Bidayet Mahkemesi 2. kalemine tayin edilmiştir. Rumi 2 Teşrin-i evvel 1302 tarihinde (M. 14 Ekim 1886) işe başlamıştır. Selefinin nakil

edildiği memurluğunun tasdik edilmemesinden dolayı kaleme geri dönmesi üzerine Rumi 20 Kanun-i sani 1303 tarihinde (M. 1 Şubat 1888) Mehmet Sabit Efendi açıktta kalmıştır. Rumi 24 Kanun-i sani 1303 tarihinde (M. 5 Şubat 1888) 360 kuruş maaşla Çorum merkez Veznedarlığına tayin edilmiştir. Rumi 25 Eylül 1307 tarihinde (M. 7 Ekim 1891) görevinden ayrılarak Rumi 5 Teşrin-i evvel 1307 tarihinde (M. 7 Ekim 1891) 300 kuruş maaşla Çorum Adliye Sorgu Hâkimi Yardımcılığına tayin edilmiştir. İşe başlamış ise de selefinin iade-i memuriyetinden dolayı Rumi 5 Şubat 1308 tarihinde (M. 17 Şubat 1893) görevinden ayrılmıştır. Rumi 16 Haziran 1309 tarihinde (M. 28 Haziran 1893) 250 kuruş maaşla Çorum Merkez Nüfus memurluğuna tayin edilmiştir. Görevine devam ederken Çorum'un il statüsüne getirilmesinden dolayı Rumi 22 Ağustos 1310 tarihinde (M. 3 Eylül 1894) memuriyetinden ayrılmıştır. Rumi 17 Kanun-i sani 1310 tarihinde (M. 29 Ocak 1895) 300 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Polis Seçme Azalığına tayin edilmiştir. Rumi 4 Şubat 1310 tarihinde (M. 16 Şubat 1895) 400 kuruş maaşla Ankara Vilayeti 3. Komiserliğine terfi edilmiştir. Rumi 18 Nisan 1319 tarihinde (M. 1 Mayıs 1903) açıktan 2. komiserliğe seçilmesi, kötü şöhreti ve ahlakından dolayı Vilayet Disiplin Komisyonu Rumi 11 Teşrin-i evvel 1325 tarihinde (M. 24 Ekim 1909) komisyonun 3. maddesi gereğince Mehmet Sabit Efendi'ye maaş ve tazminattan mahrumiyetine karar vermiştir. Mehmet Sabit Efendi'nin Disiplin komisyonuna başvurusu üzerine, komisyon yapılan inceleme sonucunda Mehmet Sabit Efendi'nin men-i istihdam bir hali olmadığı ve okuyup yazmış bulunduğu nedenlerden dolayı istihdam edilmesinde bir engel olmadığına Rumi 20 Kanun-i evvel 1326 tarihinde (M. 2 Ocak 1911) karar vermiştir.

Nüfus belgesi, rüştiye diploması terceme-i hal kayıtlarında mevcuttur. Çorum Muhasebesi 2. kalemi, veznedarlık, Sorgu Hâkimliği Yardımcılığı, nüfus memurluğu ve Sivrihisar Yazı İşlerinde çalıştığı müddet ile beraber memurluktan ayrılış, aldığı maaş ve tayinleri Ankara Vilayetinin Rumi 17 Mayıs 1311 tarihli (M. 29 Mayıs 1895) 330/7 numaralı yazışması ile Çorum Mutasarrıflığı ve Sivrihisar Kaymakamlığı arasındaki yazışmalarından anlaşılmıştır. Polis mesleğine girişi, hizmet süresi, aldığı maaş, komiserliğe ve açıktan 2. komiserliğe terfisi ayrıca Vilayet disiplin komisyonunun kararı sicil şubesinde kayıtlıdır.

3.1.70 ÖMER ŞEVKİ EFENDİ (DH. SAİD 181/188)

Çorum Kazası ahalisinden Hoca Veli Efendi'nin oğludur. Hicri 1305 senesinde (M. 1887/1888) Ertuğrul Sancağı Bilecik Kasabasının Akmescit mahallesinde doğmuştur. Çorum sıbyan ve rüştiyesinde eğitimini tamamlayarak diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 7 Rebiülahir 1319 senesinde (M. 24 Temmuz 1901) Bilecik Yazı İşleri Kalemine maaşsız stajyer olarak girmiştir. Hicri 19 Safer 1322 senesinde (M. 5 Mayıs 1904) 25 kuruş maaşla aynı kalemde kayıt memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 23 Cemaziyelahir 1324 senesinde (M. 14 Ağustos 1906) maaşı 55 kuruş olmuştur. Hicri 29 Zilkade 1324 senesinde (M. 14 Ocak 1907) İl İdare Meclisi tarafından 10 kuruş indirmeye gidilerek maaşı 45 kuruş olmuştur. Hicri 10 Cemaziyelevvel 1325 senesinde (M. 21 Haziran 1907) bu görevinden ayrılmıştır.

Rumi 11 Haziran 1323 senesinde (M. 24 Haziran 1907) %7,5 kayıt hissesiyle aidat almak üzere Ertuğrul Sancağı Bidayet Mahkemesi İlamat Ceza Tahsil memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 8 Eylül 1323 tarihinde (M. 21 Eylül 1907) 100 kuruş maaşla İl Meclis Kalemine nakil edilmiştir. Hicri 27 Ramazan 1326 senesinde (M. 23 Ekim 1908) 150 kuruş maaşla aynı ilin yazı işleri kalemine tayin edilmiştir. Hicri 27 Recep 1327 senesinde (M. 14 Ağustos 1909) maaşı 400 kuruş olmuştur.

Ertuğrul Sancağı mutasarrıflığının, Ömer Şevki Efendi'nin terceme-i hal varakasında yazılan açıklama; Ertuğrul Sancağı ve Hüdavendigâr Vilayeti valiliklerinden de memurluğu tasdik edildiği belirtilmiştir. Sıbyan ve rüştiye diplomaları, nüfus belgesi ve yaptığı memurluklarla ilgili aldığı maaş makbuzları terceme-i hal varakası ile ilgili kayıtlar zabıta muhasebesinde muhafaza edilmiştir. Rumi 3 Nisan 1327 (M. 16 Nisan 1911)

3.1.71 CAHİT RUMİ EFENDİ (DH. SAİD 181/198)

Çorum Sancağı Bidayet Mahkemesi icra memuru Ömer Fazlı Efendi'nin oğludur. Karafakızade denmekle bilinmektedir. Hicri 1304 senesinde (M. 1886/1887) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum'da sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum, Ankara ve İstanbul'da eğitimine devam etmiş ve idadi eğitiminden sonra Mekteb-i Mülkiye'den Rumi 20 Teşrin-i evvel 1325 tarihli (M. 2 Kasım 1909) diplomasını alarak mezun olmuştur. Türkçe, Fransızca ve Ermenice okuyup yazabilmektedir.

18 Teşrin-i sani 1325 tarihinde (M. 1 Aralık 1909) 500 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Valisinin yanında idare stajı yapmak üzere tayin edilmiştir. Rumi 21 Teşrin-i sani 1325 tarihinde (M. 4 Aralık 1909) aynı maaşla Çorum Sancağı Mutasarrıflığına atanmıştır. Rumi 4 Temmuz 1316 tarihinden (M. 17 Temmuz 1900) 16 Temmuz 1316 tarihine (M. 29 Temmuz 1900) kadar vekâleten İskilip Kazası kaymakamlığına da vekâleten bakmıştır.

Çorum Sancağı Mutasarrıflığından, Cahit Rumi Efendi'nin görevini layıkıyla yerine getirdiği ve memuriyetine devam ettiği tasdik edilmiştir. Kaymakamlık vekâletinde bulunduğu süre, maaşı ve görevinden ayrılışına kadar hiçbir suretle zimmetle bir ilişkisi olmadığı; Osmaniye Kazası Meclis İdaresi, Çorum Sancağı Meclis İdaresi ve İskilip Kazası Meclis İdarelerince verilmiş olan Rumi 17 Temmuz 1326 (M. 30 Temmuz 1910) ve Rumi 2 Teşrin-i sani tarihli mazbatalarından anlaşılmıştır. Diploması ve nüfus belgesi sicil şubesinde bulunmaktadır.

Cahit Rumi Efendi, Rumi 1 Kanun-i evvel 1325 (M. 14 Aralık 1909) Çorum Sancağında Kaymakamlık stajında bulunurken Rumi 21 Mart 1328 tarihinde (M. 3 Nisan 1912) 19 Haziran 1328 tarihinde yazılmıştır. 300 kuruş maaşla göreve başladığı Sungurlu Kaymakamlığından görev süresi dolduğundan Rumi 15 Teşrin-i sani 1328 tarihinde (M. 28 Kasım 1912) görevinden ayrılmıştır. Ankara Vilayeti ve Çorum Sancağı Meclis İdarelerince, Rumi 19 Haziran 1328 (M. 2 Temmuz 1912), Rumi 6 Ağustos 1321 (M. 19 Ağustos 1905) ve Rumi 1 Kanun-i evvel 1321 tarihli (M. 14 Aralık 1905) mazbatalardan Cahit Rumi Efendi'nin görevi süresince hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı anlaşılmış ve mazbatalar iade edilmiştir. Rumi 6 Şubat 1328 (M. 19 Şubat 1913).

3.1.72 İHSAN EFENDİ (DH. SAID 183/139)

Mengen Nahiyesi Müdürü Süleyman Halit Bey'in oğludur. Rumi 14 Nisan 1300 tarihinde (M. 26 Nisan 1884) Çorum'da doğmuştur. Çorum sıbyanı ve rüştiyesinden pekiyi derecede diploma almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Rumi 1 Eylül 1317 tarihinden (M. 14 Eylül 1901) Rumi 21 Teşrin-i sani 1319 tarihine (M. 4 Aralık 1903) kadar Trabzon Vilayeti'ne bağlı Keşap Nahiyesinde Tapu kaleminde stajyer olarak görev yapmıştır. Rumi 19 Kanun-i sani 1319 tarihinde (M. 1 Şubat 1904) Tapu Dairesi Genel Müdürlüğü Taşra Senedat¹³² 2. Şubesinde stajyer görevine devam etmiştir.

Tapu Dairesi Senedat Müdürlüğü tarafından yapılan yazışmaya atfen İhsan Efendi'nin kaleme dâhil olduğu tasdik edilmiştir. Diploması ve nüfus belgesi sicil şubesi tarafından görüldükten sonra kendisine iade edilmiştir.

Rumi 1 Mayıs 1320 tarihinde (M. 14 Mayıs 1904) Ertuğrul Sancağı¹³³ Merkez Kazası Tapu Kalemine tayin edilmiştir. Rumi 1 Haziran 1320'de (M. 14 Haziran 1904) işe başlamıştır. Rumi 1 Ağustos 1323 tarihinde (M. 14 Ağustos 1907) 400 kuruş maaş almıştır. Rumi 28 Kanun-i evvel 1325'te (M. 10 Ocak 1910) 2. sınıf memur olunan Sandıklı Kazası Tapu Kalemine tayin olunmasına binaen Rumi 22 Kanun-i sani 1323 tarihinde (M. 4 Şubat 1908) bulunduğu görevinden ayrılmıştır. Rumi 26 Haziran 1323 tarihinde (M. 9 Temmuz 1907) Sandıklı'da görevine başlamıştır. İhsan Efendi'nin Devlet Mahyla ilgili hiçbir suretle zimmet ile ilgili bir ilişkisinin olmadığı Meclis İdaresi'nin Rumi 6 Nisan 1323 tarihli (M. 19 Nisan 1907) mazbatasından anlaşılmıştır. Rumi 1 Temmuz 1326 tarihinde (M. 14 Temmuz 1910) maaşı 500 kuruş olmuştur.

¹³² Senetler.

¹³³ Bilecik.

3.1.73 AHMET ŞAHABETTİN EFENDİ (DH. SAİD 184/64)

Vefat etmiş olan Mustafa Efendi'nin oğludur. Seyitmehmetzade denilmekle bilinmektedir. 1304 Hicri senesinde (M. 1886/1887) Çorum Kasabasında doğmuştur. Çorum sıbyanında ve idadisinde okuyarak Rumi 1 Ağustos 1323 tarihinde (M. 14 Ağustos 1907) iyi dereceden diplomasını almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 14 Cemaziyelevvel 1328 tarihinde (M. 24 Mayıs 1910) 200 kuruş maaşla Çorum Sancağı Vakıflar Müdürlüğü veznedarlığına tayin olunmuştur. Aynı gün işe başlamıştır. Rumi 1 Temmuz 1326 senesinde (M. 14 Temmuz 1910) 50 kuruş ve Rumi 1 Mart 1328'de (M. 14 Mart 1912) 50 kuruş zam daha alarak maaşı 300 kuruş olmuştur. Rumi 11 Temmuz 1327 tarihinde (M. 24 Temmuz 1911) Vakıflar Müdürlüğü tarafından memuriyeti tasdik edilmiştir. Ahmet Şahabettin Efendi görevini layıkıyla yerine getirdiği Çorum Vakıflar Müdürlüğü ve Çorum Mutasarrıflığı tarafından belirtilmiştir.

Ahmet Şahabettin Efendi'nin tayin ve işe başlama tarihi Ankara Vakıflar Müdürlüğü'nün Rumi 6 Teşrin-i sani 1326 tarihli (M. 19 Kasım 1910) yazışmasından anlaşılmalı beraber, aldığı maaş ve zammı Vakıflar Müdürlüğü'nün Hicri 1326 (M. 1908/1909) ve Hicri 1327 seneleri (M. 1909/1910) bütçesinden ve Muhasebe İdaresinin 18 Mayıs 1327 tarihli (M. 31 Mayıs 1911) maaş cetvellerinden anlaşılmalıdır. Maaş cetveli ve Rumi 24 Haziran 1326 tarihli (M. 7 Temmuz 1910) Ankara Vilayetinin yazışması sicil şubesinde kayıtlıdır. Rumi 19 Teşrin-i evvel 1327 (M. 1 Kasım 1911).

3.1.74 MEHMET ALİ MÜNİR EFENDİ (DH. SAİD 187/75)

Osmancık Kazasına bağlı Kargı Nahiyesinden vefat etmiş olan Kahveci Hafız Bekir Efendi'nin oğludur. Hicri 1296 senesinde (M. 1878/1879) Osmancık Kazasına bağlı Kargı nahiyesinde doğmuştur. Mahalle sıbyanında ve 6 ay kadar da medresede Arapça tahsil görmüştür. Türkçe okur-yazardır.

Rumi 2 Teşrin-i sani 1314 tarihinde (M. 14 Kasım 1898) 40 kuruş maaşla erzak ambarı hademeliğine tayin edilmiştir. Hicri 28 Muharrem 1321'de (M. 26 Nisan 1903) maaşı 80 kuruş, Rumi 15 Haziran 1319'da (M. 28 Haziran 1903) 100 kuruş, Rumi 17

Kanun-i evvel 1322'de (M. 30 Aralık 1906) 200 kuruş ve Rumi 22 Temmuz 1327'de (M. 4 Ağustos 1911) maaşı 300 kuruş olarak görevi ambar memurluğu olarak değiştirilmiştir.

Mehmet Ali Münir Efendi'ye Hicri 26 Safer 1326 tarihinde (M. 30 Mart 1908) 5. rütbeden Mecidi nişan verilmiştir. Matbah-ı Amire Müdüriyeti¹³⁴ Mehmet Ali Münir Efendi'nin vazifesini yerine getirdiğini belirtmiş Hazine Dairesi Genel Müdürlüğü de memuriyetini tasdik etmiştir. Nüfus belgesi ve 5. rütbeden aldığı Mecidi nişan aynen görülüp iade edilmiştir. Aldığı maaş tarihleri ve miktarı sicil şubesinde kayıtlıdır. Rumi 1 Teşrin-i sani 1327 (M. 14 Kasım 1911).

3.1.75 MUSTAFA HULUSİ EFENDİ (DH. SAID 184/125)

Mehmet Ali Efendi'nin oğludur. Hicri 1294 senesinde (M. 1877/1878) Mecitözü Kazasında doğmuştur. Mahalle sıbyanını ve rüştiyesini bitirerek diplomasını almıştır. Fakat diplomasını kaybetmiştir. Türkçe okur-yazardır.

Rumi 5 Teşrin-i evvel 1311 tarihinde (M. 17 Ekim 1895) 300 kuruş maaşla İstanbul 5. Bölük 13. Fırka 4 numaralı polis memurluğuna tayin edilmiştir. Rumi 1 Mart 1315 tarihinde (M. 13 Mart 1899) 10. Merkez Bölüğü 39 numaralı askerliğe nakil edilmiştir. Hizmet sevkiyle Sivas Vilayetine gönderilmiştir. İstanbul'a geri dönmesi ve idarede göreve başlaması Rumi 19 Kanun-i evvel 1317 senesinde (M. 1 Ocak 1902) kayıt edilmiştir.

Rumi 4 Nisan 1318 tarihinde (M. 17 Nisan 1902) 150 kuruş maaşla Sivas Vilayeti Polis memurluğuna tayin edilmiştir. Sonra icra kılınan genel seçim esnasında Vilayet seçim komisyonunca Rumi 4 Teşrin-i sani 1325 tarihinde (M. 17 Kasım 1909) memuriyet görevi onaylanmıştır. Rumi 1325 Genel Vazife Kanunu gereğince Rumi 1 Ağustos 1325 tarihinden (M. 14 Ağustos 1909) itibaren maaşı 400 kuruş olmuştur. Hicri 16 Cemaziyelevvel 1316 tarihinde (M. 2 Ekim 1898) tahsise, Hicri 6 Zilkade 1316 tarihinde (M. 18 Mart 1899) İzhar ve Hicri Rebiülevvel 1316 tarihinde (M. Temmuz /Ağustos 1898) Yunan Muharebesi madalyalarına nail olmuştur. Polislik görevi hizmet

¹³⁴ Saray Mutfağı. Develioğlu, a.g.e., s.585.

kaydından anlaşılmıştır. Nüfus belgesi ve Yunan Madalyaları beratı dosyasında mevcuttur. Rumi 3 Kanun-i evvel 1327 (M. 16 Aralık 1911).

3.1.76 LÜTFÜ EFENDİ (DH. SAİD 187/184)

Çorum Tapu Kaleminden Ahmet Haşim Efendi'nin oğludur. 1305 Hicri senesinde (M. 1887/1888) Çorum'da doğmuştur. Çorum rüştiye ve lisesinde öğrenim görerek pekiyi derecede diplomasını almıştır. Arapça, Farsça ve Fransızca okuyup yazdığı sicilinde kayıtlıdır.

Rumi 1323 senesinde (M. 1907/1908) Çorum Merkez Posta ve Telgraf memurluğu yetiştiriciliğine kayıt olmuştur. Rumi 16 Mayıs 1325 senesinde (M. 29 Mayıs 1909) 250 kuruş maaşla Karahisar-ı sahib Telgraf ve Posta memurluğuna tayin olunmuştur. Rumi 8 Teşrin-i evvel 1325'te (M. 21 Ekim 1909) 400 kuruş maaşla Karahisar-ı sahib nakliye memurluğuna tayin edilmişse de kefil edemediğinden işe başlamadan istifa etmiştir. Rumi 29 Mart 1326 tarihinde (M. 11 Nisan 1910) yine 400 kuruş maaşla 3.sınıf muhabere memurluğuna tayin olunmuştur. Rumi 1 Kanun-i evvel 1326'da (M. 14 Aralık 1910) 500 kuruş maaşla Van Telgraf ve Posta merkezi İhtiyat memurluğuna terfi edilmiştir. Vazifesine devam ettiği, Van Merkez İşleri Müdürlüğünden tasdik edilmiştir.

Memuriyeti, Telgraf ve Posta bakanlığı memur kalemi sicil şubesinde kayıtlıdır. Nüfus belgesi ve pekiyi derecedeki diploması aynen görülüp kendisine iade edilmiştir. Rumi 21 Nisan 1328 (M. 4 Mayıs 1912).

3.1.77 MUSTAFA SAMİ EFENDİ (DH. SAID 189/57)

Bahriye çarhı¹³⁵ binbaşlarından Kargılı Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1304 Hicri senesinde (M. 1886/1887) İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Rüstem Paşa Bahr-i Rüştiyesinde¹³⁶ eğitim görerek diplomasını almıştır. Ayrıca Galata'da Fransız Alyans İzzailit okulunda eğitim görmüştür. Ticaret okulunda da eğitimine devam etmiştir. Fransızca okuyup yazdığı ifadesinden anlaşılmıştır. Rumi 1323 senesinde (M. 1907/1908) Bakanlık Havaleneme Kalemî stajyerliğine kayıt olmuştur.

Rumi 1 Nisan 1325'te (M. 14 Nisan 1909) 75 kuruş maaşla havaleneme kalemî memurluğuna tayin edilmiştir. Hicri 11 Ramazan 1327'de (M. 26 Eylül 1909) maaşı 250 kuruş, Rumi 6 Haziran 1326 tarihinde (M. 19 Haziran 1910) 400 kuruş olmuştur. Rumi 21 Kanun-i sani 1327'de (M. 3 Şubat 1912) İstanbul Postanesi Maaş Daire memurluğuna becayişen nakil olmuştur. Vazifesine devam ettiği Mülga Merkez İşleri Müdüriyetinde kayıtlıdır. Memuriyeti Telgraf ve Posta ve Telefon Bakanlığı memur kalemî sicil kayıtlarında bulunmaktadır.

3.1.78 MEHMET ŞEVKET EFENDİ (DH. SAID 191/31)

Davutzade Hacı Hüseyin Ağa'nın oğludur. 1300 hicri senesinde (M. 1882/1883) Çorum Kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebini bitirdikten sonra Çorum İdadisinde eğitimine devam etmiştir. Rumi 20 Kanun-i sani 1319 tarihinde (M. 2 Şubat 1904) pekiyi dereceden diploma almıştır. Çorum Ulu Camii medresesinde bazı Arapça aksamı tahsil eylemiştir.

Rumi 1325 (M. 1909/1910) ve 1327 senelerinde (M. 1911/1912) Kastamonu Vilayeti ile Sungurlu Kazası asker alma meclis heyeti imtihanlarında Arapça'dan bazı aksamı tahsil eylediği imtihan heyetine ibraz ettiği Rumi 16 Temmuz 1325 (M. 29 Temmuz 1909) ve 7 Kanun-i evvel 1327 tarihli (M. 20 Aralık 1911) tasdikname içeriğinden anlaşılmıştır.

¹³⁵ Gemilerde makine bölümünü yöneten kişi.

¹³⁶ Denizcilik ve Donanma okulu.

Rumi 1 Mart 1324 (M. 14 Mart 1908) ve 1 Mart 1325 senelerinde (M. 14 Mart 1909) 300 kuruş maaş ile Çorum Merkez kazası ağnam tahsildar kalemine Rumi 26 Haziran 1326 tarihinde (M. 9 Temmuz 1910) 400 kuruş ücret ile afyon ve kendir Rumi 1 Haziran 1327'de (M. 14 Haziran 1911) 350 kuruş ücret ile kendir memuriyeti mülakatlarında bulunduktan sonra Hicri 29 Cemaziyelevvel 1330 senesinde 250 kuruş maaşla Çorum Ziraat Bankası veznedarlık yardımcılığına tayin olunmuştur. Çorum Mutasarrıflığı ve Çorum Ziraat Bankası Genel İdaresi tarafından vazifesi tasdik edilmiştir.

Geçmiş hizmet süresi, istihdam edildiği süre, ücret miktarı ve kendisi hakkında Çorum Sancağı Meclis İdaresi'nin Rumi Haziran 1328 tarihli (M. Haziran/Temmuz 1912) mazbatasını ve diplomasını, Kastamonu ve Sungurlu asker alma meclis heyeti imtihanının Rumi 16 Temmuz 1325 (M. 29 Temmuz 1909) ve Rumi 7 Kanun-i evvel 1327 tarihli (M. 20 Aralık 1911) tasdiknameleri ve nüfus belgesi ve tasdiknamesinin aslı aynen görülüp iade edilmiştir. Vazifeye başlayış tarihi ve maaş miktarı evrak haberleşmelerinden anlaşılmıştır. Rumi 7 Kanun-i sani 1327 (M. 20 Ocak 1912).

3.1.79 MEHMET SABİT EFENDİ (DH. SAİD 191/38)

Askeriyye Tabur kâtiplerinden vefat etmiş olan İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. Hicri 16 Cemaziyelevvel 1301 tarihinde (M. 14 Mart 1884) Osmancık Kasabasında doğmuştur. Kastamonu Mülkiye İdadisinden Rumi 1317'de (M. 1901/1902) ve Dar'ul-fünun Osmanıyye Hukuk bölümünden Rumi 6 Mart 1325 tarihli (M. 19 Mart 1909) iyi dereceden diploma almıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 12 Recep 1329 senesinde (M. 9 Temmuz 1911) 1000 kuruş maaşla Adliye Memur Seçim Komisyonu kararıyla Safranbolu Kazası Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcılığına tayin edilmiştir. Tayin edildiği tarih ve maaş miktarı, kayıt olduğu Adliye Bakanlığı memur sicil kalemi tarafından hakkında yazılan sicilin bakanlık tarafından tasdik olmuş yazışmasından anlaşılmıştır. Kastamonu Mülkiye İdadisinden mezun olduğuna dair Milli Eğitim Bakanlığı tarafından cevaben yazılan Rumi 24 Mayıs 1321 tarihli (M. 6 Haziran 1905) yazı ve Hukuk diplomasını ve nüfus belgelerinin tasdik

edilmiş suretleri Genel İdare’de bulunmaktadır. Rumi 14 Kanun-i sani 1328 (M. 27 Ocak 1913).

3.1.80 HALİT EFENDİ (DH. SAİD 192/237)

Topkapı Sarayı Mecidiye Köşkü bekçibaşlarından vefat etmiş olan Kösemehmetoğlu Ali Efendi’nin oğludur. 1289 Hicri senesinde (M. 1872/1873) Ankara Vilayeti dâhilinde Çorum Sancağı’nın Osmancık Kazasına tabi Kargı Nahiyesi Örencik Kariyesinde doğduğu nüfus belgesinde yazılıdır.

İlga edilmiş olan Enderun Hümayun Okulu¹³⁷ sıbyan derecesinde tahsil gördüğü sicilinde kayıtlıdır. Hicri 26 Safer 1311 senesinde (M. 8 Eylül 1893) 120 kuruş maaşla Enderun Hümayun hademeliğinde tayin olunmuştur. Hicri 17 Şevval 1323 senesinde (M. 15 Aralık 1905) maaşı 150 kuruş, Hicri 4 Cemaziyelahir 1325 senesinde (M. 15 Temmuz 1907) ise maaşı 230 kuruş olmuştur. Saray Hâzinesi Kapıcılığı 2. yardımcılığının lağv edilmesinden dolayı bu görev kendisinden düşerek Enderun Hümayun hademeliğinde kalmıştır. Maaşı 120 kuruşa indirilmiştir. Hicri 16 Cemaziyelevvel 1328 senesinde (M. 26 Mayıs 1910) maaşı 200 kuruşa yükseltilmiştir. Hicri 1325 senesinin Şabanında gümüş liyakat madalyası verilmiştir.

Saray Hazine Kapıcılığı, Halit Efendi’nin hizmet yoluyla görevini yerine getirdiğini belirtmiş ve Hazine-i hassa¹³⁸ Genel Müdürlüğü tarafından tasdik edilmiştir. Nüfus belgesi ve liyakat madalyası beratı aynen görülüp kendisine iade edilmiştir. Aldığı maaş tarihi ve miktarı, Saray Hazine Kapıcılığı’nın tarafından siciline ilişitirildiği Hazine-i hassa sicil şubesinin 9/271 sicil numaralı kaydında görülmüştür. Rumi 20 Teşrin-i evvel 1319 (M. 2 Kasım 1903)

Halit Efendi’nin maaşının Hicri 18 Şaban 1331 senesinde (M. 23 Temmuz 1913) 250 kuruş olduğu Hazine-i hassa sicil şubesinin Rumi 11 Ağustos 1329 tarihli (M. 24 Ağustos 1913) pusulasında yazılıdır. Rumi 21 Teşrin-i evvel 1329 (M. 3 Kasım 1913).

¹³⁷ Saray hizmetlisi yetiştirmek için açılan okul. Develioğlu, a.g.e., s.223.

¹³⁸ Hükümdara mahsus emval ve emlak. Develioğlu, a.g.e., s.351.

3.1.81 MEHMET EFENDİ (DH. SAİD 193/24)

Vefat etmiş olan Çiftçi İsmail Ağa'nın oğludur. 1283 Hicri senesinde (M. 1866/1867) Sungurlu Kasabasında doğmuştur. İlk dini bilgi eğitimini Sungurlu'da tamamladıktan sonra Fatih Dershanelerinden Eğinli Hacı Hafız İbrahim Hakkı Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Burada gerekli ilmi bilgileri ve Arapça tahsil ederek Hicri 1311'de (M. 1893/1894) icazetname almıştır. Darulmuallimin rüştiye kısmına devam ederek diploma alacağı sırada öğretmenliğe tayin olunduğu ve Türkçe okur-yazar olduğu sicilinde kayıtlıdır.

Hicri 25 Zilkade 1310 senesinde (M. 10 Haziran 1893) 200 kuruş maaşla Unkapanı Rüştiye mubassırlığına¹³⁹ tayin olunmuştur. Rumi 1 Nisan 1310 senesinde (M. 13 Nisan 1894) aynı maaşla Fatih Rüştiye mubassırlığına tayin olunmuştur. Rumi 1 Temmuz 1310 senesinde (M. 13 Temmuz 1894) aynı maaşla aynı okulun sıbyan kısmı ikinci öğretmenliğine nakil edilmiştir. Rumi 16 Temmuz 1313 senesinde (M. 28 Temmuz 1897) 450 kuruş maaşla Üsküp Mülkiye İdadisi mubassırlığına ve bu göreve ek olarak katiplik memuriyetine de tayin edilmiştir. Hicri 15 Rebiülevvel 1315 senesinde (M. 14 Ağustos 1897) işe başlamış ise de Hicri 2 Cemaziyelahir 1317'de (M. 8 Ekim 1899) istifa ederek görevinden ayrılmıştır. Hicri 4 Şevval 1317'de (M. 5 Şubat 1900) 300 kuruş maaşla Unkapanı Merkez Rüştiyesi sıbyan kısmı öğretmenliğine tayin edilmiştir.

Hicri 3 Rebiülevvel 1317'de (M. 12 Temmuz 1899) İstanbul İç Ticaret Malları Gümrüğü'ne stajyer olarak kabul edilmiştir. Hicri 5 Recep 1319 senesinde (M. 18 Ekim 1901) gümrük görevine devam etmesinden dolayı öğretmenlikten azil edilmiştir. Hicri 20 Rebiülevvel 1320 senesinde (M. 27 Haziran 1902) 30 kuruş maaşla bulunduğu gümrük dairesinde vazifelendirilmiştir. Hicri 25 Şevval 1321 senesinde (M. 14 Ocak 1904) maaşı 45 kuruşa, Hicri 19 Safer 1322'de (M. 5 Mayıs 1904) 60 kuruşa, Hicri 12 Rebiülevvel 1323 senesinde (M. 17 Mayıs 1905) 70 kuruşa, Rumi 13 Ağustos 1321 senesinde (M. 26 Ağustos 1905) 100 kuruşa, Rumi 21 Kanun-i sani 1324 senesinde (M. 3 Şubat 1909) 120 kuruşa çıkarılmıştır. Hicri 21 Zilhicce 1326 senesinde (M. 14 Ocak 1909) gümrük muayene memurluğuna terfi edilerek maaşı 170 kuruş olmuştur.

¹³⁹ Okullarda öğrencinin durumu ile yakından ilgilenen, düzeni sağlayan kimse. Develioğlu, a.g.e., s.660.

Mehmet Efendi'nin öğretmenlik ve mubassırlık görevi hakkındaki kayıt ve bilgiler Maarif Nezaretine gönderilen yazışmalardan anlaşılmıştır. İç Ticaret Malları Gümrüğü'ne vazifelendirme tarihi, maaş miktarı ve maaş zamları gümrük maaş kalemine atfen muhasebe tarafından sicil kaydına düşülen açıklamalardan anlaşılmıştır. İzin belgesi görülerek iade edilmiştir. Rumi 8 Kanun-i sani 1328 (M. 21 Ocak 1913).

3.1.82 AHMET TEVFİK EFENDİ (DH. SAID 195/180)

Mustafa Necip Efendi'nin oğludur. 1296 Hicri senesinde (M. 1878/1879) Çorum Kazasında doğmuştur. Çorum sıbyan ve rüştiyesinde gerekli dersleri tamamlayarak Rumi 25 Haziran 1321 tarihinde (M. 8 Temmuz 1905) pekiyi derecede diploma almıştır. Rumi 6 Şubat 1321 tarihinden (M. 19 Şubat 1906) Rumi 2 Teşrin-i sani 1326 tarihine (M. 15 Kasım 1910) kadar medresede eğitim görmüş ve 26 Teşrin-i sani 1326 tarihinde (M. 9 Aralık 1910) tasdikname almıştır.

Bir müddet Çorum Ziraat Bankasında stajyer olarak çalışmıştır. Hicri 1314 (M. 1896 /1897) ve 1315 senelerinde (M. 1897/1898) 340 kuruş maaşla, Hicri 1316 (M. 1898/1899), 1317 (M. 1899/1900), 1318 (M. 1900/1901), 1322 (M. 1904/1905), 1323 (M. 1905/1906), 1324 (M. 1906/1907) ve 1326 (M. 1908/1909) senelerinde 300 kuruş maaşla Çorum afyon yazıcılığında görev yapmıştır. Rumi 21 Nisan 1324 tarihinde (M. 4 Mayıs 1908) ve Rumi Mayıs 1324 tarihine (M. Mayıs/ Haziran 1908) kadar 100 kuruş ücretle Çorum Ziraat Bankası Yol tahsis kaleminde bulunmuştur. Rumi 7 Teşrin-i 1326 tarihinden (M. 3 Kasım 1910) Rumi 21 Teşrin-i evvel 1326 tarihine (M. 20 Kasım 1910) kadar 21 gün 201 kuruş ücretle Sivas Ziraat Bankası tahsildarlığında istihdam olunmuştur. Hicri 12 Zilkade 1328 tarihinde (M. 15 Kasım 1910) 200 kuruş maaşla Çorum Ziraat Bankası veznedarlık yardımcılığı görevine tayin edilmiştir. Hicri 12 Rebiülevvel 1329 senesinde (M. 13 Mart 1911) maaşı 250 kuruş olmuştur. Çorum Mutasarıflığı sicil kaydını tasdik etmiştir. Ziraat Bankası Genel İdaresi Ahmet Tefvik Efendi'nin görevini yerine getirmekte olduğunu bildirmiştir.

Nüfus belgesi, rüştiye diploması, medrese tasdiknamesi ve hizmeti boyunca almış olduğu ücret miktarı, istihdam süresi ve Çorum Meclis İdaresi ile Banka

Müdüriyet Meclisi Rumi 3 Mayıs tarihli mazbata suretleri de aynen görülüp kendisine iade edilmiştir. Hizmet süresi, maaş miktarı ve işe başlama tarihi evrak yazışmalarından anlaşılmıştır. Rumi 16 Mart 1329 (M. 29 Mart 1913).

3.1.83 AHMET AĞA (DH. SAID 200/37)

Boyabatlıoğlu Ahmet Ağa, vefat etmiş olan Mehmet Ağa'nın oğludur. 1283 Hicri senesinde (M. 1866/1867) Mecitözü Kazasında doğmuştur. Mecitözü Kazasında sıbyanda kısmi bir tahsil görmüştür. Türkçe konuşabilmektedir.

80 kuruş ücretle Rumi 18 Teşrin-i sani 1310 tarihinde (M. 30 Kasım 1894) Mülkiye Baytar Mektebi hademeliğine tayin edilmiştir. Rumi 1 Mayıs 1311 tarihinde (M. 13 Mayıs 1895) 20 kuruş zamla ve Rumi 1 Teşrin-i evvel 1311 tarihinde (M. 13 Ekim 1895) hademelik görevine devam ederek Rumi 6 Temmuz 1314 tarihinde (M. 18 Temmuz 1898) 50 kuruş zamla ücreti 200 kuruşa yükseltilmiştir. 1 Mart 1322 tarihinden (M. 14 Mart 1906) itibaren maaşı incelemeye tabi tutulmuş ve inceleme sonucunda Rumi 1 Teşrin-i evvel 1324 tarihinde (M. 14 Ekim 1908) elli kuruş ve Rumi 1 Mart 1325 tarihinde (M. 14 Mart 1909) 50 kuruş zamla maaşı 300 kuruş olmuştur. Rumi 1 Mart 1327 (M. 14 Mart 1911) ve 1 Eylül 1329 tarihinde (M. 14 Eylül 1913) 50'şer kuruş zamla maaşı 400 kuruş olmuştur. Mülkiye Baytar Mektebi Müdüriyeti tarafından, Ahmet Ağa'nın tayin tarihi, zam miktarları, Rumi 1 Mart 1322 tarihinden (M. 14 Mart 1906) itibaren almış olduğu maaş aidatları belirtilmiş ve vazifesi boyunca görevini layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiştir. Nüfus belgesinin tasdikli sureti, memur seçim komisyonunun görev yazısı ve Mülkiye Baytar Okulu Müdüriyetinden yazılan Rumi 15 Şubat 1329 tarihli (M. 28 Şubat 1914) yazışması sicil belgesiyle kayıtlıdır. Rumi 23 Nisan 1330 (M. 6 Mayıs 1914).

3.1.84 ÖMER LÜTFİ EFENDİ (DH. SAİD 66/228)

Çorumluzade Hacı Abdulkerim Efendi'nin oğludur. 1264 Hicri senesinde (M. 1847/1848) Erzincan'da doğmuştur. Erzincan sıbyan mektebinde ilk dini bilgi eğitimini aldıktan sonra Dersam Hoca Efendilerden Molla Cami ve nahiv ve yine Attar ve Gülistan ve hesap ve coğrafya ve tarih okumuştur. Türkçe okur-yazardır.

1279 hicri senesinden (M. 1862/1863) itibaren 4 sene kadar Ayntab,¹⁴⁰ Erzincan ve Çıldır Kazası ve Sancakları, yazı işleri kaleminde stajyer olarak çalışmıştır. Hicri 24 Muharrem 1284 senesinde (M. 28 Mayıs 1867) 16,5 kuruş maaşla Erzincan Yazı İşlerine atanmıştır. Rumi 1 Nisan 1284'te (M. 13 Nisan 1868) 25 kuruş, Rumi 1 Ağustos 1284'te (M. 13 Ağustos 1868) 90 kuruş, Rumi 1 Teşrin-i sani 1284'te (M. 13 Kasım 1868) 140 kuruş, Rumi 1 Haziran 1285'te (M. 13 Haziran 1869) 180 kuruş ücret almıştır. Ayrıca Rumi 1 Ağustos 1285'te (M. 13 Ağustos 1869) görevine ek olarak 83 kuruş maaşla Erzincan Rüştüyesinde rika yazısı öğretmenliği de kendisine verilmiştir. Rumi 1 Şubat 1287'de (M. 13 Şubat 1872) her iki görevinden de istifa etmiştir.

Rumi 7 Şubat 1287'de (M. 19 Şubat 1872) 710 kuruş maaşla Beyazıt Sancağı¹⁴¹ Yazı İşleri Müdür Muavinliği görevine tayin edilmiştir. Rumi 15 Nisan 1289 tarihinde (M. 27 Nisan 1873) 1470 kuruş maaşla görev yapmış olduğu muavinlikten müdürlük mevkiisine getirilmiştir. Rumi 19 Mayıs 1291 tarihinde (M. 31 Mayıs 1875) 1425 kuruş maaşla becayiş suretiyle Muş Sancağı Yazı İşleri Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Burada üç defa mutasarrıflık görevinde bulunmuştur. Rumi 15 Mart 1296 senesinde (M. 27 Mart 1880) 1750 kuruş maaşla Muş Ağnam ve Aşar müdüriyetine nakil edilmiştir. Rumi 1 Temmuz 1296 tarihinde (M. 13 Temmuz 1880) 750 kuruş maaşla Siirt Sancağı Ağnam ve Aşar müdüriyetine nakil edilmiştir. Rumi 5 Temmuz 1298 tarihinde (M. 17 Temmuz 1882) görevinden istifa etmiştir. Rumi 27 Kanun-i evvel 1298 tarihinde (M. 8 Ocak 1883) 400 kuruş maaşla Bitlis Bidayet Mahkemesi başkalemine tayin edilmiştir. Rumi 13 Haziran 1299 tarihinde (M. 25 Haziran 1883) 1400 kuruş maaşla Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Riyasetine getirilmiştir. Bu görevde bulunduğu esnada bazı kişileri kayırarak ceza almamalarını sağladığına dair şikâyette bulunmuş bunun üzerine ahalide meydana gelen galeyanda göz önüne alınarak görevde bulunmasının

¹⁴⁰ Gaziantep.

¹⁴¹ Ağrı/Doğubeyazıt.

uygun olmadığına karar verilerek Rumi 21 Mayıs 1304 tarihinde (M. 2 Haziran 1888) azil edilmiştir. Sonra azledilme evrakı dikkate alınmayarak adliye encümeni tarafından istihdamına engel bulunmadığına dair karar verilmesi ve vaktiyle o encümen tarafından imtihanı icra kılındığı savcılığın evrakından anlaşılmıştır. Rumi 11 Nisan 1305'te (M. 23 Nisan 1889) aynı maaşla Muş Sancağı Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi riyasetine tayin edilmişse de Bitlis Vilayetinden, Ömer Lütü Bey'in istihdamının sakıncalı ve güvenilir olmadığına dair yazışmanın gelmesi üzerine Rumi 15 Kanun-i evvel 1305 senesinde (M. 27 Aralık 1889) Muş Sancağındaki görevinden de azledilmiştir.

Ancak azledilme evrakının encümen tarafından incelenmesi ve ceza dairesi riyasetinde bulunduğu zaman yapılan şikâyetin hükümsüzlüğü ve gerek Bitlis gerek Muş riyasetlerinde bulunduğu zamanlarda hakkındaki şikâyetin yalan olduğunu gösteren lehindeki evraklar ve yazışma dâhilinde Ömer Lütü Efendi'nin Bitlis Vilayetinde istihdamına bir mani olmadığı üzerine diğer vilayette de istihdamının uygun olduğuna karar verilmiştir. Rumi 15 Haziran 1307'de (M. 27 Haziran 1891) 1400 kuruş maaşla Lazistan Sancağı¹⁴² Bidayet Mahkemesi Ceza İdaresi riyasetine tayin edilmiştir. Rumi 3 Teşrin-i evvel 1311'de (M. 15 Ekim 1895) maaşı ile Kengiri¹⁴³ Bidayet mahkemesi Ceza Dairesi Riyasetine getirilmiştir. Sicil kaydında Muhakame-i tenzil azasından Hüseyin Rüştü Efendi Hazretleri tarafından, Ömer Lütü beyin görevini layıkıyla yerine getirdiği tasdik edilmiş ve Adalet Bakanlığı tarafından da teyid edilmiştir.

Erzincan Yazı İşleri kalemikle, rüştiye okulu rika yazısı öğretmenliğinde bulunduğu görev süresi ve maaş miktarları Erzincan Sancağı muhasebesinin kayıt pusulasından anlaşılmıştır. Beyazıt Sancağı Yazı İşleri Kalemî Müdür muavinliğinde bulunduğu görev süresi ve maaş miktarları Erzurum Vilayeti'nin 11 Kanun-i sani 1301 tarihli (M. 23 Ocak 1886) 197 numaralı yazışmasından anlaşılmıştır. Muş Sancağı Yazı İşleri Müdüriyetinde görev aldığı süre ve emval-i amire beratı ve üç defa vekâleten yürütmüş olduğu Beyazıt Sancağı Mutasarrıflığı yine Beyazıt Sancağındaki istihdam süresi Beyazıt Meclis İdaresi'nin Rumi 18 Mayıs 1291 tarihli (M. 30 Mayıs 1875) ve Rumi 1293 tarihli (M. 1877/1878) mazbatasıyla Muş ve Siirt Sancağı Meclis

¹⁴² Batum ile Doğu Karadeniz Bölgesi'nin o dönemdeki anıldığı isimdir.

¹⁴³ Çankırı.

İdarelerinin Rumi 20 Ağustos 1298 tarihli (M. 1 Eylül 1882) mazbatalarından anlaşılmıştır.

Bitlis Bidayet Mahkemesi başkalemi Bitlis ve Muş ve Lazistan ve ikinci defa Muş Ceza Daireleri riyasetinde görev süresi, aldığı maaş, nakil sebepleri, nakliye tarihi, tahvili, azli ve sonradan Kengırı Ceza Dairesi riyasetine tayini, burada almış olduğu maaş miktarı ve nakliye tarihi Adliye Sicil Şubesi Müdüriyeti'nin Rumi 29 Kanun-i sani 1311 tarihli (M. 10 Şubat 1896) tezkiresinden ve Rumi 20 Temmuz 1302 tarihli (M. 1 Ağustos 1886) mazbatasından anlaşılmıştır. Doğum yeri ve tarihi nüfus belgesinin tasdikli kaydından anlaşılmıştır. Ayrıca görevini layıkıyla yerine getirdiğine dair Adliye Bakanlığı tarafından irsal olunan Rumi 13 Kanun-i evvel 1309 tarihli (M. 25 Aralık 1893) mazbata ile görev süresince Muş Ceza riyasetinde kendisinin çalışmasından hoşnut olunduğuna dair Muş Sancağı Meclis İdaresiyle mutasarrıflığının bakanlığa göndermiş olduğu 18 Kanun-i evvel 1305 (M. 30 Aralık 1889) ve 20 Kanun-i sani 1305 tarihli (M. 1 Şubat 1890) mazbatasıyla ve Muş Belediyesi'nin ek olarak Rumi 24 Kanun-i evvel 1305 tarihli (M. 5 Ocak 1890) mazbataları tasdik edilerek bir suretleri Sicil-i ahval Genel İdaresinde bulunmaktadır. Hicri 24 Zilhicce 1313 (M. 6 Haziran 1896) / Rumi 20 Mayıs 1312 (M. 1 Haziran 1896)

Ömer Lütfü Efendi'nin maaşı Rumi 1 Mart 1313 senesinde (M. 13 Mart 1897) onda bir oranında düşürülerek maaşı 1260 kuruş olmuştur. Ömer Lütfü Efendiye kıdem ve terfi verilmesinden dolayı Adliye Memur Encümeni kararı ve Rumi 1315 tarihli (M. 1899/1900) irade-i seniyye gereğince maaşı 1800 kuruş maaşla Van Vilayeti Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi riyasetine nakil olunmuştur. Van ve Bitlis Vilayetleri Adliye Müfettişliğince yapılan teftişte yazılı olan duruma göre; heyet işlerinde karar defterine altı ayda bir kere incelenmesi ve tasdik edilmesi, savcılık iddianamesi ile sorgu hâkimliği kararnameleri özetlerini ve kanunlar gereğince usule uymadığından Ömer Lütfü Efendi'ye uyarı cezası verildiği Ceza İşleri Müdüriyetinden Rumi 22 Mart 1318 tarihli (M. 4 Nisan 1902) yazışmasında gösterilmiştir. Ayrıca Sicil Şubesini Rumi 21 Mayıs 1323 tarihli (M. 3 Haziran 1907) vukuat pusulasında da gösterilmiştir.

Ömer Lütfü Efendi'ye Erzincan'da tedavisi için verilen bir ay müddetinde İstanbul'a gitmesinden dolayı encümen kararı ve Adliye Bakanlığı tarafından

bildirilmesi üzerine Hilafet makamından gönderilen irade-i seniyye üzerine Rumi 8 Şubat 1322'de (M. 21 Şubat 1907) azil edilmiştir.

3.2 GAYRİMÜSLİM MEMURLAR

3.2.1 HARALAMBOS EFENDİ (DH. SAİD 107/205)

Mihail adlı kişinin oğludur. Devlet-i Aliyye'nin Rum milletindedir. Hicri 1287 senesinde (M. 1870/1871) Ankara Vilayeti Sungurlu Kazasında doğmuştur. Sungurlu Rum sıbyan mektebini bitirdikten sonra Yozgat Sancağı Rum rüştiyesinde Arapça ve Türkçe nahiv derslerini görmüştür. Türkçe ve Rumca okuyup yazabilmektedir.

Bir müddet ticaretle uğraştıktan sonra Hicri 1315 senesinde (M. 1897/1898) Sungurlu Kazası Maliye kalemine stajyer olarak girmiştir. Hicri 8 Muharrem 1317 senesinde (M. 19 Mayıs 1899) 360 kuruş maaşla Sungurlu kazası veznedarlık görevine tayin edilmiştir. Rumi 5 Mayıs 1317'de (M. 18 Mayıs 1901) kanun gereği bu kazadaki görev süresi dolduğundan görev yerinden ayrılmış Rumi 24 Temmuz 1318'de (M. 6 Ağustos 1902) 486 kuruş maaşla İzmit Sancağı Merkez veznedarlık görevine tayin edilmiştir. Nüfus belgesi, istihdam müddeti ve maaş miktarıyla hiçbir surette zimmetle ilişkisi olmadığı Kaza Meclis İdaresi, İl Meclis İdaresi ve Vilayet Meclis İdaresi'nin Rumi 28 Mayıs 1317 (M. 10 Haziran 1901) ve Rumi 4 Haziran 1317 tarihli (M. 17 Haziran 1901) mazbatalarının tasdikli suretleri. Maliye Genel Muhasebesi'nin Rumi 18 Kanun-i sani 1318 (M. 31 Ocak 1903) ve Mabeyn Muhasebesi'nin Rumi 3 Kanun-i evvel 1318 (M. 16 Aralık 1902) ilmühaberleri terceme-i hal varakasıyla birlikte şubede bulunmaktadır. Rumi 21 Haziran 1322 (M. 4 Temmuz 1906) ve Rumi 18 Eylül 1320 (M. 1 Ekim 1904).

Tayin edildiği tarihten itibaren Rumi 18 Ağustos 1320'ye (M. 31 Ağustos 1904) kadar görevine burada devam etmiştir. Rumi 23 Teşrin-i evvel 1322 tarihli (M. 31 Ekim 1904) Maliye sicil şubesinin pusulasında Haralambos Efendi'nin, Hicaz Demiryolu ve emekli aidatları gibi aidatlardan hiçbir suretle zimmetle ilişkisi olmadığı kayıt edilmiştir.

Haralambos Efendi, Rumi 24 Teşrin-i sani 1326'da (M. 7 Aralık 1910) 700 kuruş maaşla Tırnova Bidayet Mahkemesi azalığına tayin edildiği Adliye Sicil Şubesinin Rumi 2 Haziran 1327 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

3.2.2 MESRAT EFENDİ (DH. SAID 132/226)

Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olan Mesrat Efendi esnaftan Sungurlulu Aslancıyan Agop Ağa'nın oğludur. Hicri 1283 senesinde (M. 1866/1867) Sungurlu'da doğmuştur. Ermeni Mahalle sıbyan mektebinde okumuştur. Türkçe ve Ermenice okur-yazardır.

Hicri 4 Recep 1303 senesinde (M. 8 Nisan 1886) 20 yaşında iken Sungurlu Mal kalemine stajyer olarak girmiş Hicri 1305 senesinde (M. 1887/1888) 100 kuruş maaşla Sungurlu Belediyesi veznedarlığına tayin edilmiştir. Hicri 1306 senesinde (M. 1888/1889) maaşının düşük olması sebebiyle Hicri 21 Muharrem 1306 senesinde (M. 27 Eylül 1888) görevinden istifa etmiş aynı ayın 22'sinde 200 kuruş maaşla İskilip Müdürlüğü Ali Baba Mahallesi kantarcılığına tayin edilmiştir. 1306 senesinin Rebiülahirinde (M. Aralık/Ocak 1888/1889) yine 200 kuruş maaşla Akçakoyunlu Mahallesi kantarcılığına alınmış burada 7,5 ay görev yapmıştır. Hicri 5 Cemaziyelahir 1307 senesinde (M. 27 Ocak 1890) Yenili Müdüriyeti yazı işlerine tayin edilse de aynı senenin ramazan ayında 200 kuruş maaşla yine Akçakoyunlu Mahallesi kantarcılık görevine getirilmiştir. Hicri 15 Zilhicce 1307'de (M. 2 Ağustos 1890) 250 kuruş maaşla Sarıkaya Mahallesi yazıcılığına nakil edilmiş ise de Hicri 29 Rebiülahir 1308 senesinde (M. 12 Aralık 1890) Yenili Müdüriyetine nakil edilmiştir. Aynı senenin Recep ayında Kayseri Duyun-ı umumiye Müdüriyeti Aşar vergisi yazıcılığına tayin edilmiştir.

3.2.3 HAROM ŞADI EFENDİ (DH. SAİD 200/46)

Rum milletinden tüccar Muisoğlu Avram Ağa'nın oğludur. 1290 Hicri senesinde (M. 1873/1874) Sungurlu kasabasında doğmuştur. Rum Mahalle sıbyanında ve rüştiyesinde Türkçe ve Rumca okumuştur. Türkçe yazabilmekte olduğu sicilinde kayıtlıdır.

Rumi 1312 (M. 1896), 1314 (M. 1898/1899), 1317 (M. 1901/1902) ve 1319 senelerinde (M. 1903/1904) Sungurlu Kazası Meclis İdare azalıklarında bulunmuş bu esnada Mülkiye Müfettişliği görevini de yerine getirmiştir. Rumi 1324 (M. 1908/1909) ve 1325 senelerinde (M. 1909/1910) Ankara Vilayet Genel Meclis azalığına seçilmiştir. Rumi 1327 senesinde (M. 1911/1912) Sungurlu Kazası Bidayet Mahkemesi azalığında bulunmuştur. Aynı Rumi senenin Mayıs ayında 160 kuruş zam alarak sorgu hakimliği görevine getirilmiştir. Rumi 3 Mayıs 1328 tarihinde (M. 16 Mayıs 1912) 1000 kuruş maaşla Adliye Memur Seçim Encümeni kararıyla Drama Sancağı Bidayet Mahkemesi azalığına tayin edilmiştir.

Hizmet geçmişiyle ilgili Harom Şadi Efendi'nin, Sungurlu Kazası İdare Meclisi'nin Rumi 1 Kanun-i evvel 1325 tarihli (M. 14 Aralık 1909) mazbatası, Çorum Mutasarrıflığı'nın Rumi 12 Mart 1327 tarihli (M. 25 Mart 1911) buyruktusu, Sungurlu sorgu hâkimliği vekâletinde bulunduğu süre ve maaş miktarı, Adliye Bakanlığı Sicil Memur Müdüriyeti ve Çorum Sancağı Muhasebesi muamele belgesiyle birlikte onaylanmış nüfus belgesi sureti, sicil şubesinde muhafaza edilmektedir. Tayin tarihi ve maaş miktarı bağlı bulunduğu bakanlığın memur sicil müdüriyeti kayıtlarından anlaşılmıştır. Rumi 29 Nisan 1330 (M. 12 Mayıs 1914).

SONUÇ

Bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nin son döneminin bürokrasi tarihini öğrenebileceğimiz en önemli kaynaklardan biri olan Sicil-i Ahval İdaresi'nin kaydettiği defter kayıtlarından hazırlandığını gördük. Bu kayıtlar, Tanzimat'tan sonra Osmanlı bürokrasisinde çalışmış memurların biyografi kayıtlarıdır.

Sicil-i Ahval Defterleri, memurların Tercüme-i Hal olarak telaffuz edilen biyografilerinden oluştuğundan; memurların doğum yerleri, doğum tarihleri, varsa ailelerinin unvanları, ilk atamaları, hangi görevlerde buldukları; ayrıca nişan, madalya, ödül veya ceza alıp almadıklarına dair çeşitli bilgileri resmi olarak bize aktarmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren önemli mevkilerde görev yapmış Ebussuud Efendi, Baltacı Mehmet Paşa gibi Çorumlu çok sayıda önemli devlet adamı yetiştiği bilinmektedir. Bu çalışma ile Tanzimat'la birlikte devletin hizmetinde bulunmuş memurların, Mehmet Haydar Paşa gibi Valilik veya Yedi-Sekiz Hasan Paşa gibi Emniyet Müdürlüğü görevi yapmış memurlardan, Belediye'de baş amelelik görevinde bulunan memura kadar uzun bir listeye sahip kayıtlardan yola çıkılarak sosyal, kültürel ve ekonomik olarak değerlendirildiğini görmüş olduk. Bu araştırmada, 87 Çorum doğumlu ya da ailelerinden Çorumlu unvanlı memurlar incelenmiştir.

Bu kayıtlar bize Çorum'un devlet yönetim geçmişi hakkında bilgi vermekle birlikte, o dönemde yaşanmış siyasi ve sosyal olaylar hakkında da bilgi vermektedir. Hatta sosyal tabakayı bilmemiz açısından bazı memurların soy unvanlarıyla kayda geçtiğini görüyoruz; Ethembabazade, Uzunaliağazade, Tütüncüzade, Karafakızade, Kolağasızade gibi... Böylece aile geçmişleri ile ilgili araştırmalarda da yararlanılabilir bir kaynaktır.

Bütün bu incelemelerden sonra, örtülü bir sonuca daha ulaşabiliriz. II. Abdülhamit döneminde azınlıkların örgütlenerek devleti bölmeye ya da yıkmaya yönelik faaliyetlerinin önüne geçmek esas alınmıştı. Buna göre, devlet içerisindeki çürük elmaların temizlenmesi ve yeni memur atanacakların düşünce ve davranışlarıyla

bir bütün olarak merkezi otoriteye bağılı kişilerden seçilmesi amacıyla Sicil-i Ahval defterlerine kayıtların tutulmaya başlandığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, öncelikle yabancı memurların devlete ve merkezi otoriteye bakış açısının bilinmesi önem arz etmekteydi. Bu amaçla Sicil-i Ahval Defterleri'nin; gayr-i müslim memurların soylarının Osmanlı'da ne kadar geçmişe dayandığı ve ailelerinde devlete karşı suç işleyenlerin olup olmadığının tespit edilmesi açısından da çok önemli kaynaklar olduğunu ispatlamaktadır.

II. Abdülhamit döneminde, O'nun hassas olduğu konulardan birisi de istihbarattır. Zira bu dönemde II. Abdülhamit bir taraftan dış işlerinde istihbarat ve casusluk faaliyetleri ile yoğun bir şekilde meşgul iken diğer taraftan da kamu kurum ve kuruluşların işleyişindeki sıkıntıları asgari düzeye indirmek için Sicil-i Ahval İdaresi'ni kurarak bu defterlerin kayıtlarını tutturmuştur. Aynı zamanda devlet içindeki istihbarat alış verişini basitleştirmek ve hızlandırmak anlamında da çok önemlidir Sicil-i Ahval Defterleri.

Son olarak, kayıtlardaki yabancı dil bilen memurların sayısına baktığımızda; hem devletin o dönemde yabancı dil eğitimini önemseydiğini ve desteklediğini, hem de günümüzde o dönemdeki kadar önemsenmediğini görüyoruz. Ayrıca bu konunun içerisinde dile getirilmesi gereken bir ayrıntı daha var. Ermeni ve Rum memurların, Türkçe'nin yanında kendi dilleri olan Ermenice ve Rumca'yı da bilmeleri, bize Osmanlı Devleti'nde, Millet Sistemi'nin bu dönemde halen devam etmekte olduğunu da kanıtlamaktadır.

KAYNAKLAR

A- ARŞİV MALZEMELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.), Dahiliye Nezareti Sicil-i Ahval Defterleri (DH.SAİD.d.)

Nr: 00002/00019, 00007/00371, 00010/00100, 00002/00358, 00023/00204, 00018/00192, 00022/00096, 00032/00181, 00027/00122, 00039/00246, 00046/00068, 00052/00036, 00051/00135, 00049/00005, 00046/00245, 00089/00149, 00056/00233, 00055/00197, 00055/00105, 00064/00018, 00073/00060, 00075/00044, 00085/00131, 00088/00154, 00095/00100, 00101/00040, 00100/00208, 00096/00190, 00107/00205, 00103/00198, 00112/00164, 00110/00220, 00103/00121, 00119/0083, 00120/00222, 00125/00179, 00139/00247, 00123/00212, 00121/00127, 00127/00125, 00128/00107, 00132/00226, 00139/00184, 00124/00131, 00141/00148, 00146/00128, 00151/0070, 00149/00145, 00148/00045, 00146/00111, 00151/00244, 00153/00222, 00154/00110, 00155/0069, 00157/00003, 00156/00249, 00157/00108, 00158/00084, 00163/00241, 00164/00054, 00162/00233, 00161/00141, 00168/00180, 00167/00130, 00165/00197, 00165/00007, 00169/00054, 00172/00202, 00176/00194, 00177/00095, 00182/00076, 00181/00188, 00181/00198, 00183/00139, 00184/00064, 00187/00075, 00184/00125, 00187/00184, 00189/00057, 00191/00031, 00191/00038, 00066/00228, 00193/00024, 00195/00180, 00200/00037, 00200/00046, 00192/00237.

B- KİTAPLAR

- AKTAŞ, N. Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları. 2. Baskı. İstanbul 2000.
- Belgelerle Arşivcilik Tarihimiz (Osmanlı Dönemi I). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara 2000.
- AKYILDIZ, A. Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform. Eren Yayınları. İstanbul 1993.
- Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme. İletişim Yayınları. 2. Baskı. İstanbul 2006.
- CEVDET PAŞA, A. Ma'ruzat (Yayına Hazırlayan Yusuf Halaçoğlu). Çağrı Yayınları. İstanbul 1980.
- ÇADIRCI, M. Tanzimat Dönemi Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı. Türk Tarih Kurumu Yayınları. 2. Baskı. Ankara 1997.
- ÇANLI, M. Ankara, Kastamonu, Sivas Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Çorum (1869-1908). Çorum Belediyesi Kültür Yayını. Çorum 2013.
- EREN, A. Tanzimat Fermanı ve Dönemi. (Yayına Hazırlayan Alişan Akpınar). Derin Yayınları. İstanbul 2007.
- ERKOÇ, E. Yirmibirinci Yüzyılda Çorum İli ve İlçeleri. Kardeş Matbaası. Çorum 2001.
- Tasavvuf Geleneği ve Çorum'da Son Devir Meşayih. Çorum Belediyesi Kültür Yayını. Çorum 2013.
- Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları. Çorum Belediyesi Kültür Yayını. Ankara 2015.
- İNALCIK, H. Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi. Eren Yayınları. İstanbul 1996.
- KAZICI, Z. Osmanlı Vakıf Medeniyeti. Bilge Yayınları. İstanbul 2003.

- KIRICI, A.Ö. ve YİĞİT, İ. Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Çorumlu Devlet Adamları. Çorum Belediyesi Kültür Yayınları. Çorum 2011.
- KÖPRÜLÜ, M. F. Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri. Ötüken Yayınları. 2. Baskı. İstanbul 1986.
- LÜTFİ EFENDİ, A. Vak'anüvis Ahmet Lütfi Efendi Tarihi (Yeni Yazıya Aktaran Yücel Demirel). Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 1999.
- MARDİN, Ş. Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908. İletişim Yayınları. 15. Baskı. İstanbul 2008.
- ÖZDEMİR, H. Osmanlı Devletinde Bürokrasi. Okumuş Adam Yayınları. İstanbul 2001.
- ÖZGER, Y. Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları. IQ Kültür Sanat Yayınları. İstanbul 2010.
- ÖZTUNA, Y. Osmanlı Devleti Tarihi 2 "Medeniyet Tarihi". T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Osmanlı Dizisi. Ankara 1998.
- SARIYILDIZ, G. Sicil-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi 1879-1909. Der Yayınları. İstanbul 2004.
- SOYLUER, S. Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909). Muğla Belediyesi Yayınları. Muğla 2008.
- YÜCEL, Y. Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398). Ankara Üniversitesi Tarih ve Coğrafya Fakültesi. Ankara 1970.

C- SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

DEVELİOĞLU, F. Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat. Aydın Kitapevi Yayınları. Ankara 1997.

KARAL, E. Z. Osmanlı Tarihi. C. IV-V-VI-VII-VIII-IX. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara 1999.

ÖZÖN, M. N. Osmanlıca-Türkçe Sözlük. İnkılap ve Aka Kitabevleri Yayınları. İstanbul 1983.

PAKALIN, M. Z. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul 1993.

SERTOĞLU, M. Osmanlı Tarih Lügatı. Enderun Kitabevi Yayınları. İstanbul 1986.

SAMİ, Ş. Kamus-ı Türkî (Osmanlıca Lügat). Enderun Yayınları. İstanbul 1989.

TANZİMAT 1, Komisyon (Araştırma-İnceleme Dizisi 76). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Cilt 1-2. İstanbul 1999.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI. İslam Ansiklopedisi. Cilt 8. İstanbul 1993

YEĞİN, A. Osmanlıca-Türkçe Yeni Lügat. Hizmet Vakfı Yayınları. İstanbul 1991.

EKLER

EK:1- Mecidi Nişan Örneği.

(<https://osmanlidunyasi.com/osmanli-mecidi-nisani-gumus-04>)

Ek:2- Osmani Nişan Örneği

(<https://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=1202>)

Ek:3- Murassa Nişanı Örneği.

(<https://www.kitantik.com/product/OSMANLI-MECIDI-MURASSA-NISANI-MADALYA-COK-NADIR-A6161>)

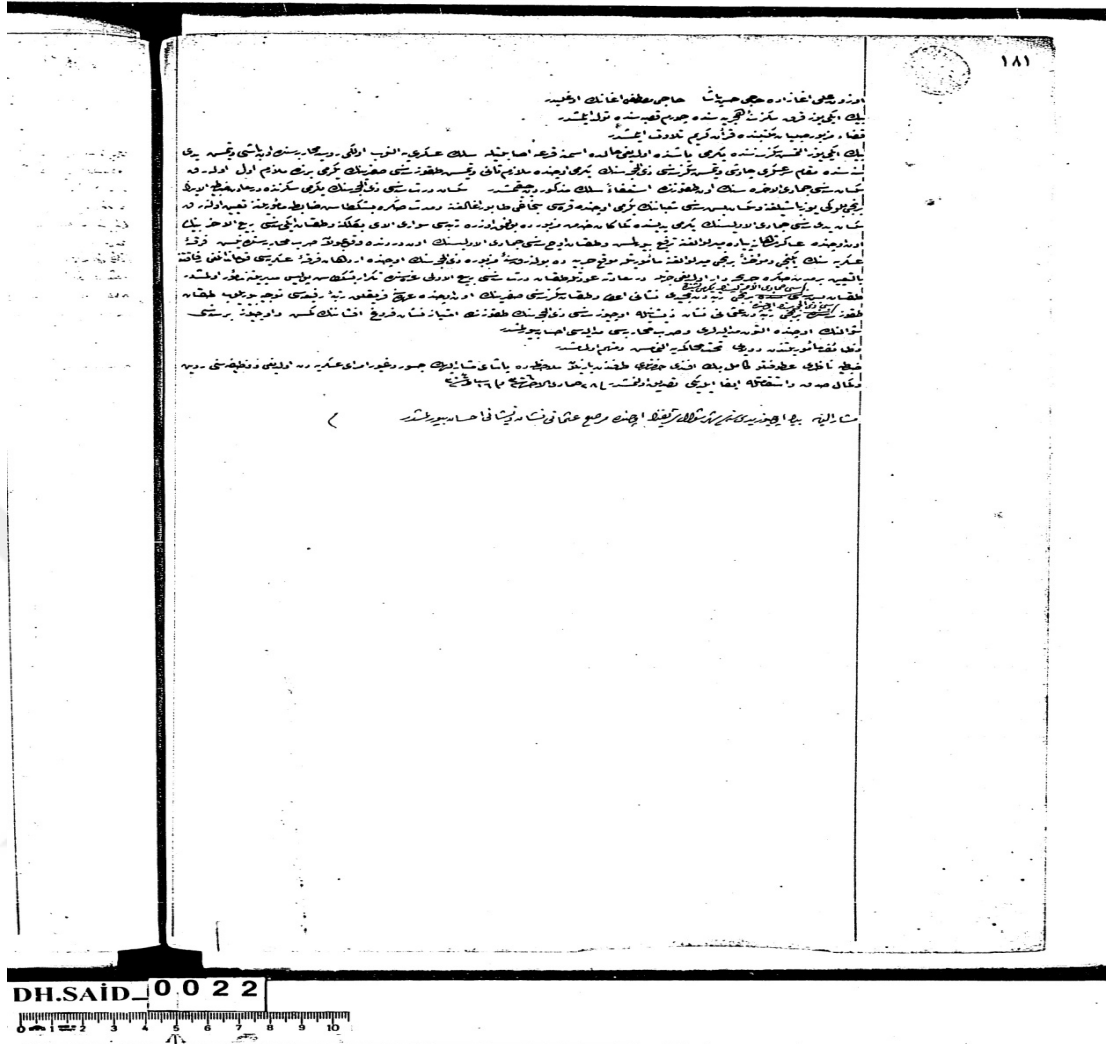
Ek:4- Osmanlı Devleti'nde verilen nişanlara örnekler.

(<https://www.nkfu.com/nisan-madalya-hakkinda-bilgi/>)

Ek:5- İmtiyaz Nişanı Örneği.

(<https://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=1202>)

Ek-6- Çırağan Baskını'nda, Ali Suavi'yi bir sopa darbesiyle öldüren Beşiktaş Muhafızı Uzunaliagağzade Hacı Hasan Paşa (Yedisekiz Hasan Paşa)'ya ait sicil kayıt örneği. (BOA.DH.SAİD., Nr: 22/96).

Ali Suavi

Uzunaliagağzade Hacı Hasan (Yedisekiz) Paşa

Ek-7- Gazeteci Ali Suavi ve İstanbul Emniyet Müdürü Uzunaliagağzade Hacı Hasan Paşa (Yedisekiz Hasan Paşa) (<https://bilgideryam.com/ciragan-baskini-yedi-sekiz-hasan-pasa-ve-ali-suavi/>)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Hayrettin ÖRS

Doğum Yılı ve Yeri: 09.07.1981 - ÇORUM

Eğitim Durumu:

Lisans: Erciyes Üniversitesi – Tarih Bölümü

Tezsiz Yüksek Lisans: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi-Tarih Ana Bilim Dalı

Yabancı Dil: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: Yüksek Lisans Tezi: “*Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Çorumlu Devlet Memurları*” (1879-1909)

İş Deneyimi: Milli Eğitim Bakanlığı’nda ücretli öğretmenlik 2009-2010

Hitit Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevliliği 2011-2013

Milli Eğitim Bakanlığı’nda ücretli öğretmenlik 2013-2015

Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü 2017-...

İletişim: Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Tel : 0364 666 06 62

E-Posta Adresi: hayrettinors@hotmail.com